

RI WUJ RI KÄTZIJOX WI RI KI B'ANOM RI APÓSTOLES

Ri Jesús kub'ij chi käkeyej na ru petb'al ri Loq'alaj Espíritu

¹ Loq'alaj tat Teófilo: Pa ri nab'e nu wuj* ri xintz'ib'aj che la, xintzijon chrij ronojel ri xub'an ri Jesús, xuquje' chrij ronojel ri xuk'ut kanoq chkiwäch ri winaq aretaq xuchaplej u patänixik ri Dios waral chqaxol. ² Pa ri nab'e nu wuj xintzijon chrij nimalaj ronojel ri xub'an ri Are' k'ä xk'am na b'i chikaj. Aretaq mäja' ke' chikaj, xuya taqanik, xeupixb'aj kan ri apóstoles† ri xeucha'. Rumal ri Loq'alaj Espíritu ri k'o ruk', xub'ij kan chke jas ri rajwaxik käka'no. ³ Xuriq k'äx ri Jesús, xkämisaxik, te k'u ri' xuk'ut rib' chkiwäch ri apóstoles chwinaqil rech q'alaj chi k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib'. K'ia ri xub'an chkiwäch rech käkikojo chi qas tzij k'asal chik ri Are'. Kawinaq q'ij ri' xuk'ut na rib' chkiwäch amaq'el. Xuquje' xtzijon kuk' chrij ri kub'an na ri Dios aretaq kátaqan pa ki wi' ri winaq.

⁴ Aretaq ri Jesús k'ä k'o kuk' ri apóstoles, xub'ij chke chi meb'el b'ik pa ri tinimit Jerusalén chanim, xane chi keye'nik. Je wa' xub'ij: Chiweyey na chi käyataj chiwe ri b'im loq rumal ri nu Tat, jas ri xinb'ij chiwe, —xcha chke. ⁵ Qas tzij, ri tat Juan xub'an ki qasna' ri winaq ruk' ja', are k'u ri ix xa pa kieb' oxib' q'ij káb'an na i qasna' ruk' ri Loq'alaj Espíritu, —xcha chke.

---

* 1:1 Ri “nab'e nu wuj” ri kub'ij waral are RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN LUCAS (San Lucas 1:1-4). † 1:2 Ri tzij “apóstol” kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal. Jun “apóstol” rajwaxik ri' chi käkowin chuq'alajisaxik chi xk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib' (Hechos 1:21-26).

Käpaqi ri Jesús chikaj chkiwäch ri apóstoles

⁶ Are k'u ri apóstoles ki mulim kib' ruk' ri Jesús, xkita' k'u che ri Are', xkib'ij: Qajaw, ¿a mat xopan ri q'ij ri käya la chke ri qa winaqil chi ketaqan chi na jumul puwi' ri qa tinimit Israel rech man käkitaqej tä taqanik ri nik'iaj winaq chik pa qa wi'? —xecha che.

⁷ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri q'ij, ri ajilab'al, man ya'tal tä chiwe ix chi kiwetamaj, xane xaq xuwi pu q'ab' ri qa Tat k'o wi ronojel wa'. ⁸ Aretaq k'ut käpe ri Loq'alaj Espíritu pi wi', käk'oji na i chuq'ab'. Te k'u ri' kixe'k, kitzijoj na jas ri i wilom chi xinb'an che ki to'ik ri winaq, jas ri xink'ulmaj aretaq xinkämisaxik, xuquje' aretaq xink'astaj chkixol ri käminaqib'. Ronojel wa' kitzijoj na pa Jerusalén, pa taq konojel ri tinimit re Judea, re Samaria, xuquje' k'ä pa taq ri ki tinimit ri winaq ri sib'alaj naj e k'o wi cho ruwächulew, —xcha chke.

⁹ Aretaq ri Jesús xto'taj chub'ixik wa' we tzij ri' chke ri apóstoles, xyak b'i chikaj chkiwäch. Ri e are' tajin keka'y che aretaq xpaqi chikaj, xch'uqtaj k'u rumal jun sutz', man xekowin tä chik xkilo. ¹⁰ Ri e are' tajin keka'y chikaj che ri Jesús, xaq k'u te'talik xkik'ut kib' kieb' achijab' pa ki xkut ri sib'alaj saq ri katz'iaq.† ¹¹ We achijab' ri' xech'awik, xkib'ij chke ri apóstoles: Tata'ib', alaq ri' ri aj Galilea, ¿jas che xaq k'o alaq chi', tajin kaka'y alaq chikaj? —kecha chke. We Jesús ri' ri xyak b'i chxol alaq, xpaqi chikaj, käpe chi na ri Are' jumul chik. Je k'u wa' ru petik jas ri xub'ano, xe' chikaj, —xecha ri achijab' chke ri apóstoles.

Kächa' ri tat Matías chuk'exel ri apóstol Judas

¹² Te k'u ri' xeqaj loq ri apóstoles cho ri juyub' ri xek'oji wi, ri käb'ix Ujuyub'al Olivos che. Xetzelejik, xeb'e' pa

---

† 1:10 Ri “kieb' achijab'” ri', e are' ángeles wa' ri e taqom loq rumal ri Dios.

ri tinimit Jerusalén. Naqaj k'o wi ri juyub' ri' che ri Jerusalén, man naj tä k'u ri käb'inib'axik, xuwi ri ya'talik chi käb'in jun pa ri q'ij re uxlanem (kraj are jun kilómetro wa'). ¹³ Aretaq xeopan pa ri tinimit, xepaqi pa ru kawiq ja re ri ja ri e jeqel wi. Ri e k'olik e are' ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan, ri tat Andrés, ri tat Felipe, ri tat Tomás, ri tat Bartolomé, ri tat Mateo, ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Alfeo, ri tat Simón ri käb'ix “U Nimal Tinimit” che, rachi'l ri tat Judas, rachalal ri tat Jacobo. ¹⁴ Konojel wa' we apóstoles ri' junam ri ki chomanik xkimulij kib' amaq'el rech käka'n orar junam kuk' jujun ixoqib' kojonelab', kachi'l ri nan María ru nan ri Jesús, xuquje' taq ri rachalal.

¹⁵ Pa taq ri q'ij ri' ki mulim kib' ri kojonelab'. Kraj e are' jun ciento ruk' juwinaq ri' ri ki mulim kib'. Xwalij k'u ri tat Pedro, xtak'i chkiwäch ri qachalal che ki ch'ab'exik, xub'ij chke: ¹⁶ Qachalal, tzrajwaxik wi chi käb'antajik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, ri xub'ij loq ri Loq'alaj Espíritu chuchi' ri qa mam David ojer, —kächa'. Ri qa mam David xch'aw chrij ri Judas ri xk'amow ki b'e ri jumulaj winaq ri xechapow ri Qajaw Jesús. ¹⁷ Ri Judas jun ri are' chqaxol nab'e, xyi' che chi kächakun junam quk'. ¹⁸ Are k'u ri are' xuloq' jun rulew ruk' ri puaq, ri tojb'al re ri etzelal ri xub'ano. Ch'ikilik xqajik, xtzaq pulew, xraq'atin ru pam, xel loq juntir ri rixko'l, —kächa'. ¹⁹ Xel k'u u tzijol wa' ri xuk'ulmaj ri Judas chkixol konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén. Xa je ri' ri winaq xkikoj ri tzij Acéldama che ru b'i' ri ulew ri'. Ri tzij ri' pa ri ki ch'ab'al ri winaq kel kub'ij Ulew re Kik'. ²⁰ Tz'ib'tal k'u pa ri wuj Salmos, kub'ij: Chtoli' kan u pam ri rachoch, chwonob'ax kanoq, mat k'o chi na jun kāk'oji chupam, —kächa'. Xuquje' kub'ij:
Ri reqlen ri are', chyo'q che jun winaq chik, —kächa',
—xcha ri tat Pedro chke.

²¹ E k'o k'u achijab' chqaxol ri xujkachi'laj amaq'el aretaq xk'oji ri Qajaw Jesús quk'. ²² Tzaretaq ri xb'an u qasna' ri Jesús rumal ri tat Juan, k'ä aretaq xk'am b'i ri Are' chikaj chqaxol, e k'olinaq we achijab' ri' quk'. Tzrajwaxik k'ut chi jun chke ri e are' kok quk' chutzijoxik chi qas tzij xk'astaj b'i ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib', —xcha ri tat Pedro chke.

²³ Xkichomaj k'u kij kieb' achijab': E are' ri tat José ri käb'ix Barsabás che, ri xuquje' käb'ix Justo che, rachi'l ri tat Matías. ²⁴ Xka'n orar, xkib'ij: Qajaw, etam la ri kanima' konojel ri winaq, k'utu b'a' la chqawäch jachin chke we kieb' achijab' ri' are cha'tal umal la, ²⁵ rech kok ri' che apóstol, kuk'am k'u ri eqle'n ri xuya kan ri Judas aretaq xqaj pa mak, xe' k'u chila' jawije' ri ya'tal wi che, —xecha che ri Dios.

²⁶ Xkesaj k'u suerte che rilik jachin ri käkanajik. Are k'u ri suerte xqaj chrij ri tat Matías. Xok k'u ri are' kuk' ri julajuj apóstoles.

2

Ri Loq'alaj Espíritu käqaj pa ki wi' ri qachalal kojonelab'

¹ Aretaq xuriq ri nimaq'ij ri käb'ix Pentecostés* che, konojel ri kojonelab' junam ki wäch ki mulim kib' pa jun ja. ² Xaq te'talik xkita jun nimalaj jininem ri xpe chikaj, je' jas jun nimalaj kiäqiq' ri xjinin pa ronojel ri ja jawije' ri e t'uuyul wi ri kojonelab'. ³ Te ri' k'o ri xkilo, je' ta ne jas jujun u xaq q'aq' ri xqaj pa ki jolom chkijujunal. ⁴ Je ri' ri Loq'alaj Espíritu xuchap kanima' konojel, xkichaplej ch'awem pa jule' taq ch'ab'al chik ri xeuya ri Loq'alaj Espíritu chke.

---

* 2:1 Ri winaq aj Israel k'o jun ki nimaq'ij, Pentecostés u b'i'. Are ri q'ij ri ke'to'taj che ru molixik ri cebada (jun grano ri je' kelik jas ri trigo). Käb'an u b'anik wa' aretaq ok'owinaq 50 q'ij ri nimaq'ij Pascua.

⁵ Pa taq ri q'ij ri' e jeqel pa ri tinimit Jerusalén achijab' aj Israel ri keniman che ri Dios, ri e petinaq pa konojel taq ri tinimit cho ruwächulew. ⁶ Aretaq xkita wa' jas ri xkik'ulmaj ri kojonelab', xkimulij kib' k'ia winaq. Man xkiriq taj jas kâka'no rumal chi chkijujunal ri winaq xkito chi ri kojonelab' kech'aw pa ri jalajoj taq ki ch'ab'al ri e are'. ⁷ Xkixej k'u kib', sib'alaj xkikajmaj ri tajin kâb'anik. Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: ¡Chiwilampe! ¿A mat aj Galilea konojel wa' we winaq ri' ri tajin kech'awik? ⁸ ¿Jas lo u b'anik wa' chi kech'aw pa ri qa ch'ab'al uj ri qetamam loq tzpa ri qa ch'utinal? —kecha ri'. ⁹ K'ia u wäch ri tinimit ri uj petinaq wi. Chqaxol uj, ri uj k'o waral, e k'o winaq ri aj Partia, aj Media, aj Elam, aj Mesopotamia, aj Judea, aj Capadocia, aj Ponto, aj Asia. ¹⁰ Xuquje' e k'o quk' ri aj Frigia, aj Panfilia, aj Egipto. E k'o k'u nik'iaj chik ri ajchila' pa África, ri e petinaq jela' chrij ri tinimit Cirene. E k'o xuquje' winaq aj Roma chqaxol. Jujun chke ri e are' e qas aj Israel, ri qas winaq aj Israel ri ki nan ki tat. Jujun chik k'ut xa e okinaq kuk' ri aj Israel winaq, junam ri ki chomanik chrij ri Dios. ¹¹ Xuquje' e k'o winaq aj Creta, xuquje' aj Arabia, —kecha'. Qonojel k'ut keqato chi kâkitzijoj tzpa ri qa ch'ab'al uj chqajujunal ri nimaq taq kajmab'al ri u b'anom ri Dios, —xecha'.

¹² Sib'alaj ki kajmam kib' konojel ri winaq, man xkiriq tä k'u jas kâka'no. Xkitzijob'ela kib', xkitala chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas lo u b'anik wa'? —xecha'.

¹³ E k'o jujun ri xa xkitze'j ki wäch ri kojonelab', xkib'ij k'ut: ¡Wa' we winaq ri' xa e q'ab'arelab'! —xecha ri'.

Ri apóstol Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq

¹⁴ Te k'u ri' ri tat Pedro, junam kuk' ri julajuj apóstoles chik, xwalijik, xtak'i chkiwäch ri winaq che ki ch'ab'exik. Ko xch'awik, xub'ij k'u chke konojel ri e k'olik: Tata'ib',

alaq aj Judea, xuquje' onojel alaq ri jeqel alaq waral pa Jerusalén, tatab'ej na alaq ri kinb'ij, chetamaj alaq wa', — kächa chke. ¹⁵ Qonojel ri uj ri qa mulim qib' waral, man uj q'ab'arelab' taj jas ri kächomaj alaq. K'ä te ne u b'elej hora rech ri aq'ab'il chanim ri'. ¹⁶ Xane ri tajin kil alaq kämik ri' are wa' ru b'im loq ri qa mam Joel ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Are k'u wa' ri xub'ij:

¹⁷ Ri Dios kub'ij: Pa ri k'isb'al taq q'ij kintaq na b'i ri Loq'alaj Espíritu wech in pa ki wi' konojel winaq, —kächa'.

Ri i k'ojol xuquje' ri i mia'l käkiq'alajisaj na ri tzij ri kinya chke.

Ri alab'om ri e k'o chixol k'o ri käkil na ri kink'ut chkiwäch, ri tata'ib' k'ut ri k'o chi ri ki junab' k'o ri käkil na pa ri kachik', —kächa'.

¹⁸ Xuquje' pa taq ri q'ij ri' kintaq na b'i ri Espíritu wech in pa ki wi' ri patänil taq we, chi achijab' chi ixoqib', käkiq'alajisaj k'u na ri tzij ri kinya chke, —kächa'.

¹⁹ Kinb'an taq na kajmab'al cho ri kaj xuquje' cho ruwächulew. Ri kinb'ano e are' etal wa' chiwe. Xaq apawije' kilitaj wi na ri kik', ri q'aq', xuquje' nimaq taq sib' je' jas ri sutz', —kächa'.

²⁰ Ri q'ij käq'equmar na, ri ik' käkiäqar na je' jas ri kik', käk'ulmataj k'u wa' k'ä mäjoq kuriqa na ri nimalaj u q'ij ri Qajaw Dios. Ri q'ij ri' qas tzij sib'alaj nim u b'anik.

²¹ Konojel k'u ri käkita' na toq'ob'
 che ri Qajaw Dios, käkiriq na
 ru tob'anik ri Are', —kächa',
 —xcha ri apóstol Pedro chke ri winaq.

²² Xutaqej tzij ri tat Pedro, xub'ij: Tata'ib', alaq aj Israel, tatab'ej na alaq ri kinb'ij, —kächa chke. Ri alaq, etam alaq chi ri Jesús aj Nazaret are wa' ri achi ri xyi' u q'ij rumal ri Dios chuk'utik chi are ri Are' taqowinaq loq. Q'alaj wa' chuwäch alaq kumal taq konojel ri kajmab'al ri xub'ano, ri nimaq taq k'utb'al, xuquje' ri etal ri xeub'an ri Dios chxol alaq rumal ri Are', —kächa'. ²³ Pune ta ne je ri', aretaq xjach ri Jesús pa q'ab' alaq, xchap alaq, xya alaq pa ki q'ab' itzel taq achijab' chukämisaxik, xkirip k'u cho ri cruz. Je' xb'an alaq wa' che rumal chi je wa' ru chomam loq ri Dios chrij ojer, —kächa ri tat Pedro chke. ²⁴ Pune k'u je wa' ri xb'antajik, xpe ri Dios, xresaj pu q'ab' ri kämikal, xuk'astajisaj chi na ri Jesús chkixol ri käminaqib', rumal chi man k'o tä jas käkowin ri kämikal chub'anik che. ²⁵ Qas ojer k'ut ch'awinaq loq ri qa mam David chrij ri Qajaw Jesús, xub'ij:

Ri in amaq'el kinwil ri Qajaw k'o wuk'.
 K'o pa nu wikiäq'ab' rech man k'o tä
 jas ri käkowin jun chub'anik chwe
 chi kinxej wib', —kächa'.

²⁶ Rumal ri' sib'alaj käkikot ri wanima',
 amaq'el kintzijoj tzij
 re kikotemal,
 ku'l k'u nu k'ux chrij ri Dios
 chi man k'o tä jun qas k'äxk'ol
 kinriqo, kuxlan k'u ri wanima'.

²⁷ Man kinya tä la kan chkixol
 ri käminaqib',
 man käya tä la chi käq'ay

ri nu cuerpo in,
in ri' ri loq'alaj patänil e la.

²⁸ K'utum la ri b'e chnuwäch ri käk'aman
b'i pa ri qas k'aslemal,

k'o k'u na nimalaj nu kikitomal
aretaq ri in k'o chi uk' la, —kächa',
—xcha ri tat Pedro.

²⁹ Qachalal, ri alaq aj Israel, tampe alaq ri kinb'ij: Q'alaj
ri' chi ri qa mam David xkäm ri' ri are', xmuqtajik. Ri
jul ri xmuq wi xaq are k'o waral quk' uj kämik, —kächa'.

³⁰ Qetam k'ut chi ri qa mam David are jun q'alajisal re
ru Loq' Pixab' ri Dios, ri are k'ut xukoj ri tzij ri xub'ij ri
Dios che ruk' juramento, chi jun chke ri rachalaxik ri kil
na u wäch pa taq ri q'ij ri kepe na, are ri Cristo[†] ri käyi'
na taqanik pu q'ab'. Kok che Nim Taqanel je' jas ri qa
mam David. ³¹ Ri qa mam David je' ta ne chi ojer tajin
käril loq ri kuk'ulmaj ri Cristo, xch'aw chrij ru k'astajib'al.
Xub'ij k'ut chi man kakanaj tä kan chkixol ri käminaqib',
man käq'ay tä na ru cuerpo, —kächa'. ³² Are k'u wa' we
Jesús ri' ri xk'astajisax rumal ri Dios, ri uj qonojel qas
xqilo chi xk'astaj wa' chkixol ri käminaqib'. ³³ Xwalijisax
rumal ri Dios, xnimarisax u q'ij aretaq xut'uyub'a pa ru
wikiäq'ab'. Aretaq k'ut u k'amom chik pu q'ab' ru Tat ri
Loq'alaj Espíritu ri xuchi'j kanoq, xutaq loq pa qa wi', are
k'u wa' ronojel ri tajin kil alaq, ri tajin käta alaq, —kächa'.

³⁴ Pune k'u man xpaqi ri qa mam David chikaj, jas ri xub'an
ri Qajaw Jesús, tzare k'ut xb'inik:

Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Wajaw:

“Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',

³⁵ k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan pa ki wi' konojel

[†] 2:30 Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

ri kăka'n ki k'u'lel chawe,” —kăcha ri Dios,
—xcha ri qa mam David.

³⁶ Qas rajwaxik chi konojel ri winaq aj Israel chketamaj chi we Jesús ri' ri xkămisaj alaq cho ri cruz, are wa' xcha'ik, xb'an Cristo che rumal ri Dios, xok k'u che Rajaw ronojel, —xcha ri tat Pedro chke.

³⁷ Aretaq ri winaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj k'ăx xkina' pa kanima', xkita' k'u che ri tat Pedro xuquje' chke ri nik'iaj apóstoles chik, xkib'ij: Qachalal, ¿jas rajwaxik kăqa'no? —xecha chke.

³⁸ Ri tat Pedro xub'ij chke: Chk'exa ri anima' alaq, xuquje' ri chomanik alaq. Rajwaxik chi kăb'an qasna' alaq chjjujunal alaq pa ru b'i' ri Jesucristo, xa je ri' kăsach mak alaq rumal ri Dios, ri Are' k'ut kusipaj ri Loq'alaj Espíritu chech alaq. ³⁹ Are chech alaq ri Dios xuchi'j wi wa', chke ri alk'ual alaq, xuquje' chke ri winaq ri naj e k'o wi, chke k'u konojel ri kesik'ix na rumal ri Dios ri Qajaw rech kek'oji na ruk', —xcha chke.

⁴⁰ Ri tat Pedro k'ia xub'ij chke. Kuk' taq wa' we tzij ri' xeuch'ab'ej, xeupixb'aj, xub'ij chke: Chto' ib' alaq, ya' alaq kan ri itzel taq winaq re we q'ij junab' ri', ri man jikom tă ri ki k'aslemal, —xcha ri tat Pedro chke.

⁴¹ Konojel k'u ri xkik'am pa kanima' ru Loq' Pixab' ri Dios ri xutzijoj ri tat Pedro, xb'an k'u ki qasna'. Kraj e oxib' mil ri' ri xeb'ok kuk' ri kojonelab' pa ri q'ij ri'. ⁴² Konojel k'u ri xekojonik, xkitaqej u b'anik jas ri xkik'ut ri apóstoles chkiwăch, xkimulij kib' ruk' kikitomal, junam xka'n orar, junam k'ut xkitij ri ki wa.

Waral kăqil wi jas ri ki k'aslemal ri nab'e taq kojonelab'

⁴³ Sib'alaj xkixej kib' konojel ri winaq, rumal chi k'ia u wăch kajmab'al xuquje' taq etal xeb'an kumal ri apóstoles.

⁴⁴ Konojel ri e kojoninaq che ri Cristo xa jun ki chomanik, xkijachala ri jastaq ke chb'il taq kib'. ⁴⁵ Xkik'iyij ri kulew,

xuquje' ri jastaq ke. Are k'u ri rajil xkijachala chkiwäch ri k'o ki rajwaxik. ⁴⁶ Ronojel q'ij xkimulij kib' pa ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' xkimulij kib' cho taq kachoch ri kojonelab', xkijach ri wa chkiwäch konojel. Junam k'ut xewi'k, xekikotik, man k'o tä jun kuna' pa ranima' chi nim u b'anik. ⁴⁷ Xkiya k'u u q'ij ri Dios, nim xe'il wi kumal konojel ri winaq. Ri Dios xub'ano chi ronojel q'ij e k'o nik'iaj winaq chik ri käkiriq ru tob'anik ri Are'. Xeuya k'u ri winaq ri' kuk' ri qachalal kojonelab'.

3

K'o jun achi ri man käkowin taj káb'inik, käkunax kumal ri apóstoles

¹ Jun q'ij xepaqi'k, xeb'e' ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan pa ri nimalaj rachoch Dios pa ri u rox hora re ri b'enaq q'ij, ri hora ri káb'an ri oración. ² Chila' k'ut k'o jun achi ri man xkowin taj xb'inik rumal ri k'äx ri k'o che ri raqan tzpa taq ri q'ij ri xil u wäch. Xyi' k'u wa' chuchi' ri nimalaj rachoch Dios chi' ri uchib'e ri kojom Sib'alaj Je'lik che ru b'i'. Je' k'u xb'an wa' che ri achi ronojel q'ij rech kuta' u limosna chke ri winaq ri keb'ok b'i pa ri nimalaj rachoch Dios. ³ Aretaq ri achi xeril ri kieb' apóstoles, ri tat Pedro, ri tat Juan okem ke pa ri rachoch Dios, xuta' jun u limosna chke. ⁴ Ri e are' k'ut ko xeka'y che, xub'ij k'u ri tat Pedro: Chatka'y chqe, —xcha che.

⁵ Ri achi ko xka'y chke, xuchomaj are' chi k'o jas käyi' kan che kumal. ⁶ Are k'u ri tat Pedro xub'ij che: Man k'o tä nu rajil, man k'o tä saq puaq, man k'o tä q'än puaq. Are k'u ri k'o wuk' kinya na chawe. Rumal ri Jesucristo aj Nazaret, pa ru b'i' ri Are', chatwalijjoq, chatb'inoq, —xcha che.

⁷ Ri tat Pedro xuchap che ru wikiäq'ab', xuyako. Chanim k'ut xekowir ri raqan ri achi, xuquje' ru qul taq raqan. ⁸ Xa je ri' ri achi ri u b'anom k'äx ri raqan xuk'iaq

rib', xtak'ik, xuchaplej b'inem. Xok k'u b'i junam kuk' ri apóstoles pa ri nimalaj rachoch Dios, xb'inik, xuk'iaq rib', xuya u q'ij ri Dios. ⁹ Konojel k'u ri winaq xkilo chi tajin káb'inik, xuquje' chi tajin kuya u q'ij ri Dios. ¹⁰ Sib'alaj k'u xkikajmaj wa' ri xuk'ulmaj ri achi, man xkiriq tä k'ut jas káka'no rumal chi xketamaj u wäch ri achi chi are ri kät'uyi ronojel q'ij chuta'ik u limosna chuwäch ri nimalaj rachoch Dios pa ri porta ri kojom Sib'alaj Je'lik che ru b'i'.

Ri apóstol Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chuwäch ri nimalaj rachoch Dios

¹¹ Ri achi ri u b'anom k'äx ri raqan nab'e, ri xkunatajik, ri are' man xutzooqopij tä ri tat Pedro, ri tat Juan. Konojel k'u ri winaq sib'alaj ki kajmam kib', xkitij anim, xkimulij kib' chkij ri kieb' apóstoles pa ri raqan ja ru b'i' Raqan Ja re Salomón ri e k'o wi ri e are'. ¹² Aretaq ri tat Pedro xrilo chi xkimulij kib' ri winaq, xub'ij chke: Qachalal, alaq aj Israel, ¿jas che kákajmaj alaq wa' ri xb'antajik? ¿Jas che ko kujka'yey alaq? ¿A xa kächomaj alaq chi ruk' ri qa chuq'ab' uj o xa rumal chi sib'alaj uj nimanelab' che ri Dios xqa'no chi káb'in we achi ri'? ¹³ Man je' tä ri', xane are ru Dios ri qa mam Abraham, ri qa mam Isaac, xuquje' ri qa mam Jacob, are Dios wa' xa xunimarisaj u q'ij ri Jesús, ri loq'alaj u K'ojol ri xjach alaq pa ki q'ab' ri q'atal taq tzij. Aretaq ri tat Pilato xuchomaj u tzoqopixik b'ik, ri alaq man xaj tä alaq. ¹⁴ Man xaj tä alaq chi kätzoqopix ri loq'alaj u K'ojol ri Dios ri qas jikom ranima', xane xb'ij alaq chi are utz kätzoqopix jun kämisanel chuk'exwäch ri Are'. ¹⁵ Xaq je ri' xkämisaj alaq ri Jesús, ri jun ri käyo'w ri qas k'aslemal chke ri winaq. Ri Dios k'ut xuk'astajisaj ri Are' chkixol ri käminaqib'. Ri uj k'ut xqilo chi qas tzij xk'astajik. ¹⁶ Rumal k'u ri kojoniq che ru b'i' ri Jesús xutzir we achi ri' ri kil alaq, ri etam alaq u wäch. Ri kojoniq ri' che ri Jesús, are

wa' xb'anowik chi xutzir kanoq we achi ri' chuwäch onojel alaq, —kächa ri tat Pedro.

¹⁷ Wetam k'u in, qachalal, chi ri alaq, xuquje' ri k'amal taq b'e alaq, xkämisaj alaq ri Jesús rumal chi man qas käch'ob' alaq ri tajin käb'an alaq. ¹⁸ Ri Dios k'ut xuya' chi je wa' xb'anik, rech je' kel wi ri u b'im loq ri Are' kumal konojel ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab', chi ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios kuriq na k'äx. ¹⁹ Rumal ri' chk'exa anima' alaq, tzelej b'a' alaq ruk' ri Dios rech kesachtaj ri mak alaq, —kächa'. We je' käb'an alaq wa', ri Dios kub'ano chi kepe na q'ij re jororemal rech kuxlan anima' alaq. ²⁰ Xuquje' kutaq na loq ri Jesús ri ojer ri' cha'talik rech kok che Cristo che to'ik alaq. ²¹ Che we chanim ri' rajwaxik chi ri Jesucristo käk'oji na kan pa ri kaj k'ä kutzirisax k'u na ronojel rumal ri Dios, käb'an na u b'anik ronojel wa' jas ri u b'anom nab'e, je' jas ri xub'ij loq ri Dios chkichi' ri loq'alaj taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ojer, —kächa ri tat Pedro. ²² Rumal ri' ri qa mam Moisés xub'ij chke ri qa nan qa tat ojer: “Ri Qajaw ri qa Dios kucha' na jun chke ri i winaqil, kutaq k'u na rech kok che q'alajisal re ru Loq' Pixab', je' jas ri xinutaq in. Rajwaxik k'ut chi kinimaj ronojel ri kub'ij chiwe,” —kächa'. ²³ “Apachin k'u ri man kuta tä ri kub'ij ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri', kesax na b'i pa ri tinimit Israel, käsachisax k'u na u wäch,” —xcha ri qa mam Moisés, —kächa ri tat Pedro.

²⁴ Konojel k'u ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, kächapletaj loq ruk' ri qa mam Samuel, xuquje' ri k'ä te xepe chik, konojel wa' ri xeq'alajisanik, xkiya loq u b'ixik wa' ri tajin käk'ulmataj kämik, —kächa'. ²⁵ Ronojel ri xuchi'j loq ri Dios kumal taq ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Are', ech alaq wa'. Ri Dios k'ut xub'an jun trato kuk' ri qa mam ojer chub'anik utzil chech alaq, aretaq xub'ij che ri qa mam Abraham: “Konojel ri winaq cho ruwächulew

ketewchitaj k'u na kumal ri awachalaxik ri kil na ki wäch,”
—xcha ri Dios. ²⁶ Aretaq ri Dios xuk'astajisaj ru K'ojol
chkixol ri käminaqib', nab'e xutaq b'i uk' alaq, alaq ri' ri
winaq aj Israel, rech kätewchix na alaq, rumal chi ri Are'
kub'ano chi chjujunal alaq kätas ib' alaq chrij ri etzelal,
—xcha ri tat Pedro chke.

4

*Ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan xek'am b'ik chkiwäch ri q'atal
taq tzij*

¹ Ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan k'ä tajin käkitzijob'ej
ri winaq aretaq xepe ri sacerdotes aj Israel,* kachi'l ri ki
nimaqil ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' ri
tata'ib' saduceos,† xeopan k'u kuk'. ² Sib'alaj yaktajinaq
koyowal, rumal chi ri tat Pedro, ri tat Juan tajin kekitijoj
ri winaq, käkib'ij chi qas tzij kek'astaj chi na ri käminaqib'.
Käkib'ij k'ut chi are k'utb'al wa' chke konojel chi xk'astaj
ri Jesús chkixol ri käminaqib'. ³ Xekichapo, xekik'am
b'ik, xekikoj k'u pa che' k'ä chukab' q'ij, rumal chi ya
na'tam chik. ⁴ E k'ia chke ri xkita ru Loq' Pixab' ri Dios
ri xekojonik. We keajilax xaq xuwi ri achijab', kraj e job'
mil ri e are'.

⁵ Chukab' q'ij k'ut xkimulij kib' pa Jerusalén ri k'amal
taq ki b'e ri winaq aj Israel, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje'
ri tijonelab' re ri Pixab'. ⁶ Xkiriq kib' kuk' ri tat Anás
rachi'l ri tat Caifás, ri qas ki nimaqil sacerdotes. E k'o ri
tat Juan, ri tat Alejandro, xuquje' konojel ri kachalal ri
ki nimaqil sacerdotes. ⁷ Xkitak'ab'a k'u ri tat Pedro, ri
tat Juan chkiwäch, xkik'ot ki chi', xkib'ij chke: ¿Jachin ri

* 4:1 “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario,
k'isb'al re we Nuevo Testamento. † 4:1 Ri tata'ib' “saduceos” e are' winaq
wa' aj Israel ri nim ki b'anik ri man käkikoj k'ut chi qas tzij kek'astaj na ri
käminaqib'.

yo'winaq pa i q'ab' chi kib'an ri tajin kãqilo? ¿Jas u b'i' ri kikojo rech kixkowinik kib'an wa'? —xecha chke.

⁸ Ri tat Pedro, qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi', xub'ij chke: Tata'ib', alaq ri k'amal taq ki b'e ri winaq, alaq ri' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, ⁹ kãmik kãk'ot alaq qa chi' rumal ri utzil ri xb'antaj che jun achi yawab' che retamaxik jas ri xb'an chukunaxik. ¹⁰ Chetamaj b'a' alaq xuquje' konojel ri winaq aj Israel chi rumal ri Jesucristo aj Nazaret, pa ru b'i' ri Are', xkunataj wa' we achi ri' ri k'o chuwäch alaq. Ri Jesús ri xkãmisaj alaq cho ri cruz, ri xk'astajisax rumal ri Dios chkixol ri kãminaqib', are ri Are' xkunan we achi ri'. ¹¹ We Jesús ri' are wa' ri ab'aj ri man xaj tä alaq, alaq ri' ri yakal taq ja, are ab'aj wa' xkoj che toq'eb'al re ri ja.† ¹² Man kãriqtaj tä ru tob'anik ri Dios ruk' jachin jun winaq, xane xaq xuwi ruk' ri Jesús. Je ri', rumal chi ri Dios man u yo'm tä chqe ru b'i' jachin jun chik cho ronojel ruwächulew, ri ya'tal che chi rumal ri are' kuya' kãqariq na ru tob'anik ri Dios, —xcha'.

¹³ Aretaq ri q'atal taq tzij xkilo chi ri tat Pedro, ri tat Juan man kãkixej tä kib' kech'awik, xuquje' xkilo chi xaq e winaq ri man k'o tä ri k'ia ketamam chrij wuj, sib'alaj xkikajmaj wa'. Te k'u ri' xkich'ob'o chi e are' taq wa' jujun chke ri xerachi'laj ri Jesús. ¹⁴ Xuquje' xkilo chi k'o ri achi ri xkunatajik tak'al kuk' ri apóstoles, xa je ri' man xkiriq tä chik jas kãkib'ij. ¹⁵ Xkib'ij k'u chke ri apóstoles chi keb'el b'i' chkiwäch, are k'u ri e are' xekanajik, xkitzijob'ela k'u kib'. ¹⁶ Xkib'ij: ¿Jas kãqa'n chke we achijab' ri'? Qas tzij k'ut etamtal chik kumal konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén ri kajmab'al etal ri ka'nom. Man kuya' tä k'ut kãqab'ij chi man qas tzij taj. ¹⁷ Je b'a' qa'na wa', rech man kãb'in tä más u tzijol ri xb'antajik. Cheqaxib'ij rech man

† 4:11 We ab'aj ri' are ri Jesús mismo.

ketzijon tä chik chuweq käb'ij chrij ri Jesús che jachin jun, —xecha'.

¹⁸ Xekisik'ij k'ut, xetaqan chke chi man k'o tä chi jumul käkitzijoj chik ri Jesús, man käkiya tä chi k'u tijonik pa ru b'i' chke ri winaq. ¹⁹ Xech'aw k'u ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan, xkib'ij: Qas chomaj alaq ri', ¿a are utz lo käril ri Dios chi are kujniman chech alaq chuk'exwäch ri käqanimaj ri Are'? ²⁰ Ri uj k'ut man kujkowin taj ri mat käqab'ij chi na ri qilom xuquje' ri qa tom, —xecha chke.

²¹ Ri q'atal taq tzij xkaj xekixib'ij ri apóstoles, k'ia ri xkib'ij chke, xekitzoqopij k'u b'ik. Man xkiriq taj jas käka'n chuk'äjisaxik ki wäch, rumal chi konojel ri winaq tajin käkiya u q'ij ri Dios rumal ri xb'antajik. ²² Ri achi ri xb'antaj wi ri kajmab'al kunanik k'o chi na kawinaq u junab' ruk' u wi'.

Ri kojonelab' käkita' che ri Dios chi käyi' ki chuq'ab', xuquje' chi man käkixej tä kib'

²³ Aretaq ri tat Pedro, ri tat Juan e tzoqopital chik, xeb'e' kuk' ri nik'iaj kojonelab' chik, xkitzijoj ronojel ri xb'ix chke kumal ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' konojel ri ki nimaqil ri winaq. ²⁴ Aretaq xkita wa', junam xka'n orar, xkib'ij che ri Dios: Nimalaj Qajaw, lal ri' ri qas Dios ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar. Ronojel ri k'olik, xb'antaj k'u wa' umal la. ²⁵ Tzojer k'ut b'im la loq rumal ri Loq'alaj Espíritu chuchi' ri qa mam David ri patänil e la, xb'ij la:

¿Jas lo wa' chi ri winaq cho ruwächulew yaktajinaq koy-
owal, xaq ketontirik, käka'n k'u nimal?

¿Jas che wa' chi ri winaq käkichomaj u b'anik ch'oj ri man
k'o tä u b'eyal?

²⁶ Ri nimaq taq taqanelab' cho ri uwächulew junam xki-
walijisaj kib',

ri ki nimaqil ri winaq xkimulij kib'

rech kăkiyak kib' chrij ri Qajaw Dios, xuquje' chrij ri Cristo
ri cha'tal rumal ri Dios,
—xcha la, —kecha ri kojonelab'.

²⁷ Xkitaqej oración, xkib'ij: Qas k'u tzij wi xkiriq kib'
ri nim taqanel Herodes ruk' ri tat Poncio Pilato waral ri'
pa we tinimit junam kuk' ri nik'iaj winaq chik kachi'l ri
winaq aj Israel, xkimulij k'u kib' chrij ri loq'alaj K'ojol
la, ri Jesús, ri cha'tal umal la. ²⁸ Je' xka'n wa' rech je'
kăb'antajik jas ri chomam la loq chi rajwaxik kăb'anik.
²⁹ Qajaw, chilampe la kămik ri' chi k'ia ri tajin kăkib'ij we
winaq ri' chqij. Ya la chqe uj, ri uj patănil taq e la, chi
kujkowinik kăqatzijoj ri Loq' Pixab' la, man k'o tă kăqaxej
wi qib'. ³⁰ Xuquje' kăqata' che la chi kăk'oji qe ri chuq'ab'
la chub'anik kunanik chke ri yawab'ib', xuquje' che ki
b'anik ri kajmab'al taq etal, xuquje' nimaq taq k'utb'al pa
ru b'i' ri loq'alaj K'ojol la, ri Jesús, —xecha che ri Dios.

³¹ Aretaq xeto'taj chub'anik orar, ri ja ri e k'o wi
xslab'isaxik, konojel k'ut xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi',
man xkixej tă kib' xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios.

Konojel ri jastaq ke ri kojonelab' are kech konojel wa'

³² Ri k'ia winaq ri e kojoninaq che ri Cristo, xa jun
ki chomanik konojel, kăkina' pa kanima' chi xa e jun.
Man k'o tă jun kub'ij chi xaq xuwi rech are' ri k'o ruk',
xane konojel ri jastaq ke, are kech konojel wa'. ³³ Ri
apóstoles ruk' nimalaj chuq'ab' xkitaqej u tzijoxik chi
qas tzij xk'astaj ri Qajaw Jesús chkixol ri kăminaqib'. Ri
Dios k'ut kuya nimalaj taq tewchib'al pa ki wi' konojel
ri kojonelab'. ³⁴ Xa je ri' man k'o tă jun chkixol ri k'o u
rajwaxik, rumal chi konojel ri k'o kulew o ri k'o kachoch
xkik'iyij wa'. Are k'u ri rajil xkik'am b'i kuk' ri apóstoles.
³⁵ Kăkiya wa' we puaq ri' pa ki q'ab', ri e are' k'ut kăkijach
wa' chkiwăch ri k'o ki rajwaxik. ³⁶ Xaq je ri', k'o jun tata',

jun chke ri levitas, José u b'i', ri xil u wäch pa Chipre, jun ch'äqap ulew wa' ri k'o pa ri mar. Ri tata' ri' xuquje' käb'ix Bernabé che kumal ri apóstoles. Kel kub'ij wa' chi are jun ri kuku'b'isaj ki k'ux ri winaq. ³⁷ We achi ri' k'o jun ch'äqap rulew xuk'iyij, xuk'am k'u b'i ri rajil, xujach pa ki q'ab' ri apóstoles.

5

Ri tat Ananías rachi'l ri nan Safira ri rixoqil käka'n jun mak re sub'unik cho ri Dios

¹ K'o k'u jun achi chik u b'i' Ananías, ri rixoqil are Safira u b'i'. Junam xkichomaj u k'iyixik jun ch'äqap kulew. ² Ri achi xresaj kan jub'iq' che ri puaq ri rajil ri ulew, retam k'u wa' ri rixoqil. Je ri' xa nik'iaj ri puaq xuk'am b'ik, xujach pa ki q'ab' ri apóstoles, je' ta ne chi are tz'aqat ri puaq ri xyi' kumal. ³ Xpe k'u ri tat Pedro, xub'ij che ri tat Ananías: Ananías, ¿jas che xya la che ri Satanás chi kok pa ri anima' la, xb'an la tzij che ri Loq'alaj Espíritu ruk' ri sub'unik ri xb'an la, xesaj k'u la kan nik'iaj che ri rajil ri ulew ri xk'iyij la? ⁴ ¿A mat ech la ri ulew aretaq mäjoq käk'iyij la? Aretaq xk'iyij la ri ulew, ¿a mat ech la ri puaq? —kächa'. ¿Jas k'u che xchomaj la wa' pa anima' la? Man are tä chke ri winaq ri xb'an wi la tzij ruk' ri sub'unik, xane are che ri Dios ri xb'an wi la, —xcha ri tat Pedro che.

⁵ Aretaq ri tat Ananías xuta wa' we tzij ri', xtzaq pulew, xkämik. Konojel k'u ri xetow ri xb'antajik sib'alaj xkixej kib'. ⁶ Xepe k'u ri alab'om, xkipis ru cuerpo pa jun payu', xkik'am b'ik, xe'kimuqu kanoq.

⁷ Kraj ok'owinaq chi oxib' horas xopan ri rixoqil ri tat Ananías. Man retam tä k'ut jas ri xb'antajik. ⁸ Xub'ij k'u ri tat Pedro che: B'ij la chwe, ¿a je' puaq wa' ri xb'ij alaq chi xyi' che ri ulew ri xk'iyij alaq? —kächa'.

Xub'ij k'u ri ixoq: Je', jela' ri puaq, —xcha che ri tat Pedro.

⁹ Ri tat Pedro xub'ij che ri ixoq: ¿Jas che xchomaj alaq junam chi kākowin alaq chub'anik ri sub'unik che ri Loq'alaj Espíritu rech ri Qajaw? —kächa'. Chilampe la, xaq chi' ri porta chik e k'o wi ri alab'om ri xe'kimuqu kan ri achajil la, kāk'am na b'i la xuquje' kumal ri e are', —xcha ri tat Pedro che.

¹⁰ Chanim xtzaq ri nan Safira pulew chuwäch ri tat Pedro, xkämik. Aretaq xeb'ok b'i ri alab'om, k'ä te xkilo kämínaq ri nan Safira. Xkik'am k'u b'ik, xe'kimuqu kan chuxkut ri rachajil. ¹¹ Konojel ri qachalal kojonelab', xuquje' konojel ri xkita wa' ri xb'antajik, sib'alaj xkixej kib'.

Ri apóstoles kaka'n k'ia u wäch taq kajmab'al

¹² Sib'alaj k'u k'ia u wäch taq kajmab'al, xuquje' nimaq taq k'utb'al tajin keb'antaj chkixol ri winaq kumal ri apóstoles. Konojel ri kojonelab' k'ut tajin kākimulij kib' amaq'el pa ri raqan ja re ri nimalaj rachoch Dios, ri káb'ix Raqan Ja re Salomón che. ¹³ Man k'o tä jun chke ri nik'iaj winaq chik kukoch'o kok kuk' ri kojonelab', pune sib'alaj nim ke'il wi kumal ri winaq re ri tinimit. ¹⁴ E k'ia k'u ri xekojon che ri Qajaw Jesús, chi achijab' chi ixoqib', je ri' chi sib'alaj xek'iar ri kojonelab'. ¹⁵ Xa kumal ri kajmab'al ri tajin kaka'n ri apóstoles, ri winaq xekesaj loq ri ki yawab' pa taq ri b'e, xekiya pa taq ch'at, cho taq pop rech aretaq kok'ow ri tat Pedro chkixkut, xuwi ta ne ru nanoch' káqaj pa ki wi' rech keutzirik. ¹⁶ Xuquje' ne ri winaq ri keb'el pa taq ri tinimit ri e k'o chunaqaj ri Jerusalén, xkik'am loq ri ki yawab' kachi'l ri tajin kākiriq k'äx kumal ri itzelalaj taq espíritus ri e k'o chke. Konojel k'ut xekunatajik.

Ri tat Pedro, ri tat Juan keoksax pa che'

¹⁷ Are k'u ri ki nimal sacerdotes, xuquje' konojel ri rachi'l, ri winaq ri káb'ix saduceos chke, sib'alaj k'äx käkina' chkij ri apóstoles rumal chi sib'alaj nim ke'il wi kumal ri winaq. ¹⁸ Xekichapo, xekikoj pa che' jawije' e k'o wi ronojel u wäch ajpache'. ¹⁹ Xpe k'u jun ángel ri xtaq loq rumal ri Qajaw Dios, chaq'ab' k'ut xujaq ri porta rech ri che', xeresaj loq, xub'ij chke: ²⁰ Jix pa ri nimalaj rachoch Dios, chixtak'al chila' che ki tzijob'exik ri winaq chrij wa' we k'ak' k'aslemal ri', —xcha ri ángel chke.

²¹ Xkita ri xb'ix chke rumal ri ángel. Je k'u ri' chukab' q'ij xeb'ok pa ri nimalaj rachoch Dios, xkichap k'u ki tijoxik ri winaq.

E k'o ri apóstoles chila' aretaq ri ki nimal sacerdotes kuk' ri rachi'l xekisik'ij konojel ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xuquje' konojel ri nimaq taq tata'ib' rech käkimulij kib'. E are' taq wa' xetaqan b'i che ki k'amik loq ri apóstoles pa che'. ²² Aretaq k'ut xeopan ri taqo'n pa che', man xekiriq tä k'u ri apóstoles. Xetzelejik, xekiya u b'ixik wa'. ²³ Je wa' xkib'ij: Aretaq ri uj xujopanik xqilo chi ri che' utz b'anom che u tz'apixik, xuquje' chi ri chajinelab' e k'o chi' taq ri porta. Aretaq k'ut xqajaqo, k'ä te xqilo chi man k'o tä jun chupam, —xecha chke.

²⁴ Aretaq xkita wa' we tzij ri', ri qas ki nimal sacerdotes, xuquje' ri k'amal ki b'e ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes xkita'la chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas ta lo ri käk'ulmataj chi na? —xecha'. ²⁵ Chanim k'ut xopan jun achi, xub'ij chke: Ri achijab' ri xkoj alaq pa che', chanim e k'o pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kekitijoj ri winaq, —xcha chke.

²⁶ Chanim ri k'amal ki b'e ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xe' che kilik ri apóstoles, xeuk'am k'u b'i ri chajinelab' che rachi'l. Xeuk'am loq ri tat Pedro, ri tat Juan ruk' utzil, man k'o tä k'u jas xub'an chke rumal chi

kuxej rib' chkiwäch ri winaq, we ne ri are' käb'an che ab'aj kumal. ²⁷ Aretaq xek'amtaj loq, xekiya chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq ri ki mulim kib'. Xpe ri ki nimal sacerdotes, xuk'ot ki chi', xub'ij: ²⁸ ¿A mat xqab'ij chiwe ruk' pixb'enik chi man keitijoj tä chik ri winaq chrij ri Jesús? ¿Chiwilampe ri i b'anom! Kämik k'ut i jab'um ri i tijonik pa ronojel we tinimit Jerusalén. Xuquje' kib'ij chi uj ri uj ajchaq' mak che ru kämikal we achi ri' ri Jesús, — xcha chke.

²⁹ Ri tat Pedro, xuquje' ri nik'iaj apóstoles chik xech'awik, xkib'ij che: Tzrajwaxik wi are käqanimaj ri kub'ij ri Dios nab'e chuwäch ri käkib'ij ri winaq. ³⁰ Ri ki Dios ri qa mam ojer xuk'astajisaj ri Jesús ri xkämisaj alaq, ri xrip alaq cho ri cruz. ³¹ Tzare wa' we Dios ri' xunimarisaj u q'ij ri Jesús, xut'uyub'a pa ru wikiäq'ab', xukoj che K'amal B'e chke ri winaq, xuquje' xukoj che To'l Ke. Je' xub'an wa' rech ri winaq aj Israel käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik, käkiriq k'u ri sachb'al ki mak. ³² Ri uj xqilo chi xk'astaj ri Jesús, rumal ri' ri Dios uj u kojom che q'alajisal taq re chkiwäch ri winaq junam ruk' ri Loq'alaj Espiritu ri u yo'm ri Dios chke ri keniman che, — xecha chke.

³³ Ri ki nimaqil ri winaq, aretaq xkita wa' sib'alaj xpe koyowal. Are käkaj kekikämisaj ri apóstoles. ³⁴ K'o k'u jun tata' chkixol ri ki nimaqil ri winaq, Gamaliel u b'i', are tijonel re ri Pixab', jun fariseo.* Nim kil wi ri are' kumal ri winaq. Ri are' xtak'i aq'anoq, xub'ij chi ke'esax na b'i jun rat ri apóstoles. ³⁵ Te k'u ri' xub'ij chke ri ki nimaqil ri winaq: Qachalal, alaq aj Israel, qas chomaj na alaq jas ri

* 5:34 Ri tata'ib' "fariseos" e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkitaqej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.

käb'an alaq chke we achijab' ri'. ³⁶ Chna'taj chech alaq chi xke' kieb' oxib' junab' wa', xwalij jun achi, Teudas u b'i', ri xub'an che rib' chi nim u b'anik. E kiejeb' ciento achijab' ri xeb'ok ruk'. Xkämisax k'u ri are', xa je ri' konojel ri e k'o ruk' xejab'unik, xk'is k'u u wäch juntir. ³⁷ B'antajinaq chi wa', xwalij chi jun tata', Judas u b'i', aj Galilea, aretaq tajin käb'an ri censo, keajilax k'u ri winaq. E k'ia k'ut ri xeb'ok ruk'. Xkämisax k'u ri are' xuquje'. Xa je ri' konojel ri e k'o ruk' xejab'unik. ³⁸ Rumal ri' kinb'ij chech alaq chi are utz na we käya kan alaq we achijab' ri', mänim ib' alaq kuk'. We ri tajin käkitzizoj o ri tajin käka'no are kech ri winaq, käsach na u wäch wa'. ³⁹ We k'u ne rech ri Dios, man käkowin tä alaq käsach alaq u wäch. Chilampe alaq chi mäyak ne ib' alaq chrij ri Dios, mäch'ojin alaq ruk' ri Are', —xcha chke.

⁴⁰ Konojel ri ki nimaqil ri winaq xkinimaj ri xub'ij ri tat Gamaliel. Xekisik'ij k'u ri apóstoles, xekich'ayo, xekirapuj. Te k'u ri' xkiya taqanik chke chi man k'o tä chi jumul käkitzizob'ej ri winaq pa ru b'i' ri Jesús. Te k'u ri' xekitzoqopij b'ik. ⁴¹ Ri apóstoles k'ut xeb'el b'i' chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq, xekikotik rumal chi ri Dios xuya chke chi käkiriq k'ixb'alalaj k'äxk'ol rumal ri Jesús. ⁴² Man xkitanab'a tä k'u u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesucristo ronojel q'ij. Xekitizoj k'u ri winaq pa ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' cho taq ja.

6

*Ri apóstoles kekicha' wuqub' diáconos**

¹ Pa taq ri q'ij ri' sib'alaj xek'iar ri kojonelab'. Are k'u ri kojonelab' ri kech'aw pa griego xkichap u yakik tzij chkij ri kojonelab' ri kech'aw pa hebreo. Ri winaq ri kech'aw pa

* 6: Título: Ri diáconos e are' wa' k'o keqle'n che ki to'ik ri nik'iaj kojonelab' chik (1 Timoteo 3:8-13).

griego käkib'ij chi ri malka'nib' ri e k'o kuk' man junam tä káb'an che kilik aretaq kájach ri wa. ² Are k'u ri apóstoles xekimulij konojel ri kojonelab', xkib'ij k'u chke: Uj ri', ri uj apóstoles, man utz taj chi mat káqataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios mak rech uj kujjachow ri wa. ³ Qachalal, tzukuj b'a' alaq wuqub' achijab' chxol alaq. We achijab' ri' rajwaxik chi utz ri ki k'aslemal, q'alaj chi kátaqan ri Loq'alaj Espíritu pa kanima', k'o ketamb'al, káqaya k'u pa ki q'ab' ru jachik ri wa. ⁴ Are k'u ri uj káqataqej u b'anik orar, xuquje' káqataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri apóstoles chke ri kojonelab'.

⁵ Konojel k'ut utz xkita ri xkib'ij ri apóstoles. Xkicha' k'u ri tat Esteban. Ri are' are jun tata' ri sib'alaj kákojon che ri Dios, xuquje' q'alaj chi ri Loq'alaj Espíritu kátaqan pa ranima'. Xuquje' xkicha' ri tat Felipe, ri tat Prócoro, ri tat Nicanor, ri tat Timón, ri tat Parmenas, xuquje' ri tat Nicolás ri aj Antioquía ri ojer okinaq kuk' ri winaq aj Israel, junam ru chomanik chrij ri Dios. ⁶ Te k'u ri' xekiya we achijab' ri' chkiwäch ri apóstoles. Ri e are' k'ut xkiya ki q'ab' pa ki wi', xka'n orar.

⁷ Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios xjab'un u wäch, sib'alaj xek'iar ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén. Xuquje' sib'alaj e k'ia chke ri sacerdotes aj Israel xeniman che ri Utzalaj Tziz re ri Evangelio.

Ri tat Esteban kächapik, kák'am b'ik, käyi' k'u chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq

⁸ Sib'alaj nim k'u ru toq'ob' ri Dios k'o puwi' ri tat Esteban, xuquje' yo'm nimalaj u chuq'ab' rech kub'an nimaq taq etal chkixol ri winaq, xuquje' nimaq taq kajmab'al. ⁹ Xewalij k'u jujun achijab' ri kepe pa jun rachoch Dios ri kojom “Kech Tzoqopim Achijab'” che ru b'i', xkichap k'u tziz ruk' ri tat Esteban. Xepe chi k'u nik'iaj achijab' chik

chrij. E k'o ri aj Cirene, aj Alejandría, aj Cilicia, xuquje' nik'iaj chik ri e petinaq pa taq ri tinimit re Asia. ¹⁰ Man xekowin tä k'ut xkiq'atej u wäch ru tzij ri tat Esteban, rumal chi ri are' k'o u no'j, käch'aw k'u ruk' ri etamanik ri yo'm che rumal ri Loq'alaj Espíritu. ¹¹ Xekitoj k'u jujun achijab' rech käkib'ij chi qas tzij ki tom ri tat Esteban kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri qa mam Moisés xuquje' chrij ri Dios. ¹² Je ri' xka'no, xkikojola ki k'ux ri winaq xuquje' ri nimaq taq tata'ib' kachi'l ri tijonelab' re ri Pixab' rech käpe koyowal chrij ri tat Esteban. Xkimajij k'u ri tat Esteban, xkichapo, xkik'am b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq. ¹³ Xuquje' xekitzukuj achijab' rech käkib'ij ri man qas tzij taj chrij ri tat Esteban. We winaq ri' käkib'ij: We achi ri' man käkös tä chub'ixik ri äwas u b'ixik chrij we loq'alaj rachoch Dios ri' ri qech uj, xuquje' chrij ru Pixab' ri qa mam Moisés. ¹⁴ Qa tom k'ut ri are' kub'ij chi we Jesús ri' ri aj Nazaret kusach na u wäch we nimalaj rachoch Dios ri', xuquje' kuk'ex na ronojel ri uj u naq'atajisam wi kan ri qa mam Moisés, —xecha ri'.

¹⁵ Te k'u ri' ri ki nimaqil ri winaq xuquje' konojel ri e t'uyul pa ri q'atb'al tzij, aretaq xeka'y che ri tat Esteban, xkilo chi ru palaj are je' jas ru palaj jun ángel.

7

Ri tat Esteban kuq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri Dios chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq

¹ Xpe ri ki nimal sacerdotes, xuta' k'u che ri tat Esteban, xub'ij: ¿A qas tzij wa' ri tajin káb'ix chawij? —xcha che.

² Xch'aw k'u ri tat Esteban, xub'ij chke konojel: Loq'alaj taq qachalal, alaqa k'amal taq qa b'e, tampe alaqa ri kinb'ij, —kächa'. Ri qa Dios, ri sib'alaj nim u q'ij, xuk'ut rib' chuwäch ri qa mam Abraham ojer aretaq k'o pa taq ri juyub' re Mesopotamia, k'ä mäjoq käq'ax are' pa ri tinimit

Harán. ³ Xub'ij che: “Chaya kan ra tinimit, xuquje' konojel ri awachalaxik, rech kate' pa ri ulew ri kink'ut na chawäch,” —xcha che. ⁴ Xel k'u b'i ri qa mam Abraham pa ri ki tinimit ri winaq aj Caldea, xe'k, xk'oji pa Harán. Te k'u ri', aretaq käminaq chi ru tat, xk'am loq rumal ri Dios waral pa we tinimit ri k'o wi alaq kämik. ⁵ Man xyi' tä k'u ch'äqap ulew che rechb'al ri qa mam Abraham pa we tinimit ri' rumal ri Dios, man k'o tä k'u ne jun alaj ch'äqap ri kuya' käk'oji wi. Xub'ij k'u ri Dios che chi käpe na ri q'ij aretaq ri are' kärechb'ej na ri ulew, käkanaj kan wa' we ulew ri' chke ri ralk'ual aretaq käkäm ri are', pune ta ne mäja' k'o ralk'ual ri qa mam Abraham pa taq ri q'ij ri'. ⁶ Xuquje' xub'ij ri Dios che chi ri ralk'ual ri kil na ki wäch kek'oji na pa jun tinimit chik, ri man ki tinimit taj. Kek'oji na pa ki q'ab' ri winaq jela', kepatänin na chke. Are kiejeb' ciento junab' käkiriq na k'äx chila', —xcha ri Dios. ⁷ Xuquje' xub'ij ri Dios che: “Ri in kinq'at na tzij pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik ri kekojow na che patänil taq ke. Keb'el k'u na loq chila', kinkipatänij na waral ri',” —xcha ri Dios che. ⁸ Xuquje' xub'an jun trato ri Dios ruk' ri qa mam Abraham. Che retal ri trato xtaqan ri Dios chi käq'at ru cuerpo jun achi o jun ala.* Rumal ri' ri qa mam Abraham, aretaq ilom chi u wäch ri alaj a Isaac ru k'ojol, chuwayxaq q'ij xukoj ri etal che ru cuerpo. Xuquje' je' xub'an ri tat Isaac che ri a Jacob ru k'ojol, ri tat Jacob xuquje' xukoj ri retal ri trato chke ru k'ojol ri are', xq'at ri ki cuerpo. Ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob e are wa' ri ojer taq ki mam konojel ri winaq aj Israel kämik, —kächa'.

⁹ Ri ralk'ual ri tat Jacob, ri qa mam ojer, k'äx xkina'

---

* 7:8 Ri u kojik ri etal ri' che ru cuerpo jun ala o jun achi are wa' käb'ix “circuncisión” che, retal ri trato ri xub'an ri Dios ruk' ri Abraham ri ojer ki mam ri winaq aj Israel.

che ri a José ri ki chaq',[†] xkik'iyij k'ut rech käk'am b'i pa Egipto. Ri Dios k'ut, k'o ri Are' ruk' ri a José. ¹⁰ Xuto' k'ut pa konojel taq ri k'äxk'ol ri xuriqo. Xuya u no'j, xuya che chi utz kil wi rumal ri Faraón ri nim taqanel puwi' ri Egipto. Aretaq achi chik ri a José, ri Faraón xukoj ri are' che q'atal tzij puwi' ronojel ri Egipto, xuquje' xukoj ri are' che taqanel puwi' ri rachoch. Ronojel k'ut xuya pu q'ab', —kächa'.

¹¹ Xpe k'u wi'jal xuquje' nimalaj k'äxk'ol puwi' ronojel ri Egipto, xuquje' puwi' ronojel ri Canaán. Ri qa nan qa tat ojer man k'o tä chi ri käk'itijo. ¹² Are k'u ri tat Jacob, aretaq xuto chi k'o triko pa Egipto, xeutaq b'i ri u k'ojol jela'. Ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob, e are k'u wa' ri qa mam ojer. Are k'u nab'e mul wa' ri xeb'e' pa Egipto. ¹³ Chukamul chik ri xeb'e'k, are chi' ri tat José xuk'ut rib' chkiwäch ri rachalal, xretamaj k'u ri nim taqanel, ri Faraón, jachin taq ri rachalaxik ri tat José. ¹⁴ Xtaqan k'u ri tat José chuk'amik ri Jacob ru tat, xuquje' konojel ri nik'iaj rachalaxik. E oxk'al olajuj winaq k'u wa' chkonojel. ¹⁵ Je' u q'axik wa' ri tat Jacob pa Egipto junam kuk' ri rachalaxik, chila' k'ut xkäm wi. Xuquje' chila' xekäm wi ri kab'lajuj u k'ojol, ri ojer taq qa mam. ¹⁶ Xk'am k'u loq ri ki cuerpo pa Siquem rech kemuq pa ri muqub'al ri xuloq' ri qa mam Abraham chke ru k'ojol ri tat Hamor aj Siquem ruk' ru rajil ri are', —kächa'.

¹⁷ Aretaq k'ut xa jub'iq' kraj man kopan ri q'ij ri káb'antajik jas ru b'im ri Dios ruk' juramento che ri qa mam Abraham, ri tinimit Israel xnimarik, sib'alaj xek'iar k'u ri qa winaqil pa Egipto. ¹⁸ Are chi' k'ut xok chi na jun taqanel chik puwi' ri Egipto ri man retam tä u wäch ri tat José. ¹⁹ We nim taqanel ri' xna'w che ki sub'ik ri

---

[†] 7:9 Ri a José ri ki chaq' ru k'ojol ri Jacob, are xuquje' jun chke ri ojer ki mam ri winaq aj Israel kämik.

qa winaqil, xub'an k'u etzelal chke ri qa nan qa tat ojer. Xub'an k'äx chke, xeutaqo rech kekiwonob'a kan ri alaj taq kalk'ual ri te' xil ki wäch rech xaq kekämik. ²⁰ Pa taq k'u ri q'ij ri' xil u wäch ri alaj a Moisés. Are sib'alaj utz xil wi rumal ri Dios. Ru nan u tat xekowinik xkik'iyisaj na oxib' ik' cho kachoch. ²¹ Aretaq k'ut xajwatajik chi xkiya kanoq, xriqtaj rumal ru mia'l ri Faraón ri taqanel puwi' ri Egipto, xuk'am b'i cho rachoch, xuk'iyisaj, xub'an ralb'al che. ²² Je ri' ri a Moisés xk'ut ronojel u wäch etamb'al re Egipto chuwäch, xuquje' ronojel u wäch no'j. Rumal wa' ri a Moisés xk'o'ji nimalaj u no'j. Nim chi k'u u q'ij ri are'. Xq'alajin k'u wa' aretaq xch'awik, xuquje' pa ronojel ri xub'ano, —kächa'.

²³ Aretaq tz'aqat chik kawinaq u junab', xpe pa ranima' ri ki solixik ru winaqil, ri winaq aj Israel. ²⁴ Chila' xril jun chke ru winaqil ri tajin käb'an k'äx che rumal jun aj Egipto. Xe' k'ut, xuto', xukämisaj k'u ri aj Egipto chutojik u k'exel ri k'äx ri xub'an che ri aj Israel. ²⁵ Xuchomaj k'u ri tat Moisés chi ru winaqil käkich'ob' na chi ri Dios kuko'j na ri are' che ki tzoqopixik. Ri e are' k'ut man xkich'ob' tä wa'. ²⁶ Chukab' q'ij chik ri tat Moisés xeuriq kieb' winaq aj Israel ri tajin kech'ojinik, kraj k'ut kujach ki wäch, kuya utzil chkixol, xub'ij chke: “Ri alaq achalal ib' alaq. ¿Jas che k'äx käb'an alaq chb'il taq ib' alaq?” —xcha chke. ²⁷ Are k'u ri jun ri tajin kub'an k'äx che ri rachi'l, xupaqchij apan ri tat Moisés jela', xub'ij che: “¿Jachin xatkojow che taqanel xuquje' che q'atal tzij pa qa wi'? ²⁸ ¿A kawaj kinakämisaj jas ri xab'an che ri jun aj Egipto iwir?” —xcha che. ²⁹ Aretaq ri tat Moisés xuta wa' we tzij ri', xanimaj b'ik, xel b'i pa Egipto, xe' pa Madián. Xk'o'ji k'u chkixol winaq ri man u winaqil taj. Chila' k'ut xk'uli'k. Xil ki wäch kieb' u k'ojol, —kächa'.

³⁰ Ok'owinaq chi k'u kawinaq junab', xuk'ut rib' jun

ángel chuwäch pa ri juyub' ri kätz'inowik, naqaj che ri nim juyub', Sinaí u b'i'. Ri ángel k'o pa ri q'aq' rech ri juwi' k'ix ri tajin kák'atik. ³¹ Sib'alaj k'u xukajmaj wa' ri tat Moisés aretaq xrilo. Aretaq xqeb' ruk' rech gas kárido, xuto chi xch'aw loq ri Qajaw Dios, xub'ij: ³² “In ri' ri ki Dios ri a mam ojer, ru Dios ri a mam Abraham, ru Dios ri a mam Isaac, ru Dios ri a mam Jacob,” —xcha'. Are k'u ri tat Moisés xuxej rib', xb'irb'itik, man xukoch' tä chik xrilo. ³³ Xub'ij k'u ri Qajaw Dios che: “Chewesaj ra xajáb', rumal chi ri ch'äqap ulew ri at k'o wi are loq'alaj ulew wa'. ³⁴ Qas tzij wilom ri k'äx ri tajin kákiriq ri nu winaq pa Egipto. Nu tom ri koq'ej ri winaq, rumal k'u ri' in qajinaq loq che ki to'ik, rech ketzoqopitajik. ¡Tasa'jmpe! Katintaq na b'i pa Egipto,” —xcha ri Qajaw Dios che, —kächa ri tat Esteban.

³⁵ Are ri tat Moisés xetzelaq u wäch kumal ri winaq aj Israel. Xkib'ij che: “¿Jachin xatkojow pa qa wi' che taqanel, xuquje' che q'atal tzij?” —xecha che. Pune je ri', are ri are' ri xutaq b'i ri Dios che taqanel pa ki wi' xuquje' che to'l ke. Je' xub'an ri Dios rumal ri ángel ri xuk'ut rib' chuwäch pa ri juwi' k'ix. ³⁶ Ri tat Moisés are ri are' ri xeresaj loq ri qa nan qa tat ojer pa Egipto. Xub'an nimaq taq k'utb'al xuquje' taq kajmab'al pa Egipto, pa ri Kiäq Mar, xuquje' pa taq ri juyub' ri kätz'inowik. Kawinaq junab' k'ut xub'an wa'. ³⁷ Are wa' ri tat Moisés ri xub'ij chke ri winaq aj Israel: “Ri Dios kucha' na jun chke ri i winaqil, kutaq k'u na rech kok che q'alajisal re ru Loq' Pixab', je' jas ri xinutaq in. Rajwaxik k'ut chi kinimaj ronojel ri kub'ij chiwe,” —xcha chke. ³⁸ Tzare k'u ri' ri tat Moisés ri xk'oji chkixol ri winaq aj Israel ri ki mulim kib' pa ri juyub' ri kätz'inowik, xuquje' xk'oji ri are' ruk' ri ángel ri xch'aw ruk' puwi' ri nim juyub', Sinaí u b'i', †

† 7:38 Ri nim juyub' Sinaí are xuquje' kákoj juyub' Horeb che ru b'i'.

xuquje' kuk' ri qa nan qa tat ojer. Xuquje' xuta ri tzij ri kuya ri qas k'aslemal, xuk'am k'ut, xuya loq wa' chqe uj, —kächa ri tat Esteban chke.

³⁹Ri qa mam ojer k'ut, man xkaj taj xeniman che, xane xa xketzelaj u wäch. Xkipaqchij ri qa mam Moisés, xkirayij pa kanima' ri ki tzelejik jumul chik pa Egipto. ⁴⁰Xkib'ij che ri tat Aarón: “Cheab'ana jujun qa tiox ri kenab'ej na chqawäch, rumal chi man qetam taj jas xuk'ulmaj we tat Moisés ri xujesan loq pa Egipto,” —xecha che. ⁴¹Xka'n k'u jun ki tiox ri je' käpe jun alaj ama' wakäx, xekikämisaj taq awaj, xekisipaj k'u cho ri ki tiox ri xka'no. Xka'n k'u jun nimaq'ij, xekikot ruk' ri jun tiox ri xaq e are' xeb'anowik. ⁴²Rumal ri' ri Dios xutas rib' chkij, xeutzooqopij kanoq rech kekiq'ijilaj ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, je' jas ri käb'ix pa ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios:

Winaq aj Israel, pa taq ri kawinaq junab' ri xixk'oji pa ri juyub' ri kätz'inowik, ¿a xeikämisaj lo awaj che kisipaxik wa' chnuwäch in?

⁴³Man je' taj xib'ano, xane are xeiq'ijilaj nik'iaj taq dioses. Are xitelej ri rachoch ri dios, Moloc u b'i' (are jun carpa wa' ri rachoch ri ki dios Moloc),

xuquje' ru ka'yeb'al ru ch'imil ri i dios, Renfán u b'i'.

Xaq e tiox ri' ri ix xixb'anowik rech keiq'ijilaj.

Xa rumal wa' kixinwesaj na b'i pa ri i tinimit ix, kixintaq k'u na b'i pa jun tinimit chik ri naj k'o wi, k'ä jela' ch'äqäp che ri tinimit Babilonia,

—xcha ri Dios chke.

⁴⁴Ri qa nan qa tat ojer, aretaq xkib'inib'ej ri juyub' ri kätz'inowik, k'o ri rachoch Dios kuk'.[§] Are wa' ri b'anom ruk' manta, ri k'o wi ri tz'alam taq ab'aj re ri Pixab'. Je' k'u u b'anik wa' jas ri xub'ij ri Dios che ri qa mam Moisés,

[§] 7:44 Chawila' ri tzij “rachoch Dios” pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

aretaq xub'ij che chi kub'an jun rachoch Dios ri je' u b'anik jas ri k'utum chuwäch. ⁴⁵ Ri qa nan qa tat ojer xkechb'ej wa' we rachoch Dios ri' pa ki q'ab' ri ki nan ki tat ri e are'. Aretaq k'ut ri winaq ri' rachi'l ri tat Josué xeb'okik, xek'oji pa ri kulew ri nik'iaj winaq chik ri esam b'i chkiwäch rumal ri Dios, xkik'am b'i ri rachoch Dios kuk'. Xeq'ijilan k'u chupam k'ä pa ru q'ijol ri qa mam David ojer. ⁴⁶ Ri nim taqanel David nim xil wi rumal ri Dios, je ri' chi xuriq nimalaj utzil pa ru k'aslemal. Rumal ri' are u rayinik kuyak jun qas rachoch ri Dios. Are Dios wa' ru Dios ri qa mam Jacob ojer xuquje'. ⁴⁷ Are k'u ri tat Salomón ru k'ojol ri tat David xyakow wa' we ja ri' che ri Dios aretaq xok che taqanel. ⁴⁸ Pune ri Nimalaj Dios aj Chikaj man käk'oji tä pa jun ja ri xa b'anom kumal winaq, jas ri xub'ij ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios:

⁴⁹ Ri kaj are nu t'uyulib'al

ri kintaqan wi puwi' ronojel,

are k'u ri ulew je' ta ne ruxlanib'al
ri waqan.

¿Jas k'u u wäch ri ja
ri kiwaj kiyak chwe?

—kächa ri Qajaw Dios,

¿o jawije' k'o wi ri uxlanib'al
ri kinuxlan wi?

⁵⁰ ¿A mat are ri in ri xinb'anow
ronojel ri k'olik?

—xcha ri Dios, —xcha ri tat Esteban.

⁵¹ Ri tat Esteban xutaqej u b'ixik chke ri ki nimaqil ri winaq: Ri alaq sib'alaj ab'ajarinaq ri anima' alaq. Ri anima' alaq man keniman tä che ri Dios, man kok tä k'u ru tzij pa jolom alaq. Alaq xaq junam kuk' ri man e kojonelab' taj. Ri alaq amaq'el käk'atej alaq u wäch ri

Loq'alaj Espíritu. Junam alaq kuk' ri mam alaq ojer, —kächa'. ⁵² ¿A k'o lo jun chke ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri mat xb'an k'äx che kumal ri mam alaq ojer? Man k'o tä jun, xane xekikämisaj ri xeyo'w loq u b'ixik chi käpe na ri Cristo ri Jikomalaj Patänil re ri Dios.* Are k'u wa' ri xjach alaq pa ki q'ab' ri winaq, xkämisaj alaq. ⁵³ Ru Pixab' ri Dios ri xyi' nab'e kanoq kumal ri ángeles che ri qa mam Moisés, are Pixab' wa' ri xyi' chech alaq. Pune je ri', ri xub'an ri Dios rech käyataj ri Pixab' pa q'ab' alaq, man känimaj tä alaq wa', —xcha ri tat Esteban chke.

Käkämisax ri tat Esteban kumal ri winaq

⁵⁴ Ri winaq, aretaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj xpe koyowal che ri tat Esteban, xkimut'ut'ej ri ki ware chrij chuk'utik ri nimalaj koyowal. ⁵⁵ Are k'u ri are' qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi', xka'y chikaj, xril k'u ri je'lalaj u juluwem ri Dios, xuquje' xril ri Jesús, tak'al pa ru wikiäq'ab' ri Dios. ⁵⁶ Xub'ij k'ut: ¡Chilampe alaq! —xcha'. Kinwil ri kaj jaqtalik, xuquje' kinwil ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq† k'o pa ru wikiäq'ab' ri Dios, —xcha chke.

⁵⁷ Ri nimaq taq tata'ib' xkitz'apij ri ki xikin, sib'alaj ko xkiraqaqej ki chi'. Xaq jun xkiyo' xeb'e' chrij ri tat Esteban. ⁵⁸ Xkesaj b'i chrij ri tinimit, xkik'iäq k'u che ab'aj. Ri achijab' k'ut ri xeb'anow tzij chrij ri are' xkiya kan ri katz'iaq ruk' jun achi, Saulo u b'i'. ⁵⁹ Aretaq tajin käkik'iäq che ab'aj, ri tat Esteban xub'an orar, xuta' toq'ob' che ri Qajaw Jesús, xub'ij: Qajaw Jesús, k'ama la ri wanima', —xcha'.

---

* 7:52 Ri Jikomalaj Patänil re ri Dios are ri Cristo, ri To'l Qe, ri xkib'ij loq ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. † 7:56 Ri Jesús xukoje we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi käpetik.

⁶⁰ Te k'u ri' xxuki'k, ko xuraq u chi', xub'ij: Tat, mäya la wa' we mak ri' chkij, —xcha ri tat Esteban.

Xuwi xb'itaj wa' rumal, xel ranima'.

8

Ri tat Saulo kub'an k'äx chke ri kojonelab'

¹ Ri tat Saulo utz xrilo chi xkämisax ri tat Esteban.

Qas k'u pa ri q'ij ri xkäm ri are' xchaptaj u b'anik nimalaj k'äx chke ri qachalal kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén. Konojel k'ut xejab'ux b'ik. E k'o xeb'e' pa taq ri tinimit re Judea, e k'o nik'iaj chik xeb'e' pa taq ri tinimit re Samaria. Xuwi ri apóstoles xekanaj kanoq. ² Xepe k'u jujun achijab' ri gas keniman che ri Dios, xkik'am b'i ri tat Esteban, xe'kimuqu kanoq. Sib'alaj xeb'oq' k'u chrij. ³ Are k'u ri tat Saulo xutaqej u b'anik k'äx chke ri qachalal kojonelab'. Xok cho taq ja, xeucharchatej b'i achijab', ixoqib', xeukoj k'u pa che'.

Kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa Samaria

⁴ Are k'u ri kojonelab' ri xeb'el b'i pa ri tinimit Jerusalén, xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio apawije' chi' ri xeb'e' wi. ⁵ Ri tat Felipe xe' pa jun tinimit re Samaria, chila' k'ut xuchaplej ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo. ⁶ Ri winaq xkimulij kib' chrij ri tat Felipe. Sib'alaj xkitatab'ej ri tzij ri xub'ij. Xuquje' xkil ri kajmab'al taq etal ri tajin kub'ano. ⁷ E k'ia k'u ri winaq ri e k'o itzelalaj taq espíritus chke. Xeutzir k'u wa' we winaq ri'. Ri itzelalaj taq espíritus, aretaq xeb'el chke ri winaq, xkiraq ki chi', xeb'e'k. E k'ia k'u ri käminaq ki cuerpo ri xekunatajik, xuquje' e k'ia ri u b'anom k'äx ri kaqan, ri man xekowin taj xeb'inik. Ri e are' xuquje' xekunatajik. ⁸ Je ri' chi konojel ri winaq pa ri tinimit ri' sib'alaj xekikotik.

⁹ K'o k'u jun tata' pa ri tinimit ri', Simón u b'i', ri nab'e kanoq xub'an ri itzinik, xesub' ri winaq aj Samaria rumal. Xub'an che rib' chi ri are' sib'alaj nim u b'anik pa ri tinimit. ¹⁰ Konojel k'u ri winaq chi ak'alab' chi ri'jab' sib'alaj xkitatab'ej ri kub'ij ri achi ri', xkib'ij: We achi ri' are k'o ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios ruk', —xecha'. Ri Nimalaj u Chuq'ab' ri Dios, —xuchix che ri are'.

¹¹ Ojer chi k'u ri' e sub'um loq ri winaq rumal ri itzinik ri tajin kub'ano. Rumal k'u ri' sib'alaj xkikoq ri xub'ij. ¹² Aretaq k'ut ri winaq xkinimaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xutzijoj ri tat Felipe chke chrij ru taqanik ri Dios, xuquje' chrij ri Jesucristo, xa je ri' e k'ia chke xb'an ki qasna', chi achijab' chi ixoqib'. ¹³ Xuquje' ne ri tat Simón xkojonik, xb'an u qasna', xuchaplej k'u rachi'laxik ri tat Felipe. Sib'alaj xukajmaj ri nimaq taq kajmab'al, xuquje' ri nimaq taq etal ri xeb'antajik.

¹⁴ Aretaq ri apóstoles ri e k'o pa ri tinimit Jerusalén xkito chi ri winaq pa Samaria xkinimaj ru Loq' Pixab' ri Dios, xekitaq b'i ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan jela'. ¹⁵ Aretaq xeopanik, xka'n orar pa ki wi' ri kojonelab' aj Samaria rech káqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi'. ¹⁶ Je ri', rumal chi man k'o tä jun chke qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi'. Xuwi b'anom ki qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. ¹⁷ Te ri' ri tat Pedro, ri tat Juan xkiya ri ki q'ab' pa ki wi' ri kojonelab', xqaj k'u ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi'.

¹⁸ Ri tat Simón xrilo chi aretaq ri apóstoles xkiya ri ki q'ab' pa ki wi' ri kojonelab', xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', xpe k'u ri are', xuchi'j puaq chke. ¹⁹ Xub'ij: Ya alaq we chuq'ab' ri' chwe in xuquje', rech apachin ri kinya ri nu q'ab' puwi' káqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi', —xcha chke.

²⁰ Xub'ij k'u ri tat Pedro che: Utz na we ta ri rajil la käsach u wäch wa' uk' la, rumal chi kächomaj la chi ri kusipaj ri Dios kuya' kälöq' wa' ruk' puaq. ²¹ Man k'o tä

e la quk' pa we chak ri', man ya'tal tä k'u wa' che la, rumal chi man jikom tä ri anima' la chuwäch ri Dios. ²² Ya la kan wa' we etzelal ri' ri chomam la. B'ochi'j b'a' la ri Dios, ta' la toq'ob' che chi käsachtaj ri mak la, are k'u ri' ri itzel chomanik ri xk'iy pa anima' la. ²³ Q'alaj k'ut chi k'o ri k'äx ri t'uyl pa ri anima' la. Are wa' ru xera' ri etzelal. Je' ta ne chi ri lal chaptajinaq la rumal we etzelal ri', —xcha ri tat Pedro che ri tat Simón.

²⁴ Xch'aw k'u ri tat Simón, xub'ij che ri tat Pedro: B'ana b'a' alaq orar pa nu wi' chuwäch ri Qajaw Dios, rech man kinriq tä ne jub'iq' ri k'äx ri xb'ij la chwe, —xcha che.

²⁵ Aretaq ri kieb' apóstoles xeto'taj chub'ixik ru b'anom ri Dios pa ri ki k'aslemal, xuquje' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, xetzelej b'i pa Jerusalén. Xkitzijoq kan ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa taq ri alaj taq tinimit re Samaria ri xeok'ow wi.

Ri tat Felipe kätzijon ruk' jun achi nim u b'anik aj Etiopía

²⁶ Te k'u ri' jun ángel xuch'ab'ej ri tat Felipe, xub'ij che: Chatwalij b'a', jat pa ru mox ri relb'al q'ij pa ri b'e ri kel b'i pa ri tinimit Jerusalén, kähuli pa Gaza, —xcha che.

We b'e ri' are wa' ri käq'atan pa ri juyub' ri kätz'inowik.

²⁷ Xwalij k'u b'i ri tat Felipe, xe'k. Xuriq k'u jun tata' aj Etiopía pa ri b'e. Are jun tata' eunuco,* —kuchixik. We achi ri' sib'alaj nim u b'anik, are kilow ronojel ri jastaq re ri chichu' ri kähok Candace che ru b'i'. Ri ixoq ri' are ri nim taqanel pa ki wi' konojel ri aj Etiopía. Ri tata' ri' u petik pa ri tinimit Jerusalén ri xuq'ijilaj wi ri Dios. ²⁸ Tzelejem k'u re pa ru tinimit, t'uyl pa ru carreta,† tajin kusik'ij ri wuj ri xutz'ib'aj ri qa mam Isaías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri

---

* 8:27 Ri eunuco are jun achi ri xtas chkij ri nik'iaq achijab' rech kub'an na jun chak ri sib'alaj nim u b'anik. † 8:28 Ri carreta ri' are jas jun carruaje ri käjik' kumal ri kiej, kek'oji k'u ri winaq chupam che ri b'inem.

Dios ojer. ²⁹Ri Espiritu rech ri Dios xub'ij che ri tat Felipe: Chatqeb' ruk' we jun carreta ri', chawachi'laj b'ik, —xcha che.

³⁰Aretaq xqeb' ri tat Felipe, xuto chi ri tata' tajin kusik'ij ri wuj ri u tz'ib'am ri qa mam Isaías, xuta' k'u che: ¿A käch'ob' la jas kel kub'ij ri tajin käsik'ij la? —xcha che.

³¹Ri tata' xub'ij che: ¿Jas ta kinb'an in chuch'ob'ik wa' we man k'o jachin ri káb'in chwe jas kel kub'ij ri tajin kinsik'ij? —xcha che.

Xub'ij k'u che ri tat Felipe chi kápaqi loq pa ri carreta, kät'uyi b'i ruk' are'.

³²Jawije' ri tajin kusik'ij wi ri tata' pa ru Loq' Pixab' ri Dios, je wa' kub'ij:

Je' jas ri káb'an che jun chij
ri kák'am b'i pa pilik,
je' xb'an che ri are'.

Je' jas jun alaj chij
ri man kuraq tä u chi'
aretaq käsokax ri rismal,
je' xub'an ri are', man k'o tä
jas xub'ij.

³³Xqasax u q'ij ri are'. Pune man k'o tä
u mak, xq'at tzij puwi'.
Man jikom tä k'ut ri xb'an che,
man k'o tä k'u jun ri xto'wik.

¿Jachin ta k'u ri kákowin che
ki tzijoxik jas ki b'anik ri winaq
ri xil ta ne ki wäch rumal ri are'?

Man k'o tä jun, rumal chi xesax b'i
pa ri tinimit, xk'am k'u b'ik
pa kämisaxik,

—kächa ru Loq' Pixab' ri Dios ri tajin kusik'ij ri tata'.

³⁴ Xub'ij ri tata' ri nim u b'anik che ri tat Felipe: B'ana b'a' la toq'ob', b'ij la chwe, ¿jachin chrij tajin käch'aw ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios? ¿A are ri are' ri tajin käch'aw chrij chb'il rib', o are jun chik ri kub'ij? —kächache.

³⁵ Xch'aw k'u ri tat Felipe. Ruk' we tzij ri' ri tajin kusik'ij ri aj Etiopía, xuchaplej u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesús. ³⁶ E b'enaq pa ri b'e, ok'owem káka'n chuchi' jun ja', ri tata' aj Etiopía xub'ij che ri tat Felipe: K'o joron waral, ¿a mat kuya' káb'an nu qasna' chi'? —xcha ri'.

³⁷ Ri tat Felipe xub'ij che: We qas tzij kákojon la, kuya' káb'an ri qasna' la, —xcha che.

Xch'aw k'u ri are', xub'ij: Kinkojo chi ri Jesucristo are ru K'ojol ri Dios, —xcha'.

³⁸ Xtaqan k'u chutak'b'axik ri carreta. Ri kieb' xeqaj pa ri ja', xb'an k'u u qasna' ri tata' rumal ri tat Felipe.

³⁹ Aretaq xeb'el loq pa ri ja', ri Espíritu rech ri Qajaw Dios xuk'am b'i ri tat Felipe. Ri tata' ri nim u b'anik aj Etiopía man xril tä chi u wäch. Xutaqej k'u ru b'e ri are', sib'alaj xkikot ranima'. ⁴⁰ Are k'u ri tat Felipe te' kárido chi k'o ri are' pa ri tinimit Azoto. Xel b'ik jela', b'enam re pa ri tinimit Cesarea. Pa ronojel tinimit ri xok'ow wi xutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq k'ä xopan na pa Cesarea.

9

Waral káqil wi ru k'exik ru k'aslemal ri tat Saulo

¹ Are k'u ri tat Saulo sib'alaj royowal chkij ri winaq ri e kojoninaq che ri Qajaw Jesús. Ri are' kraj keukámisaj. ¿Xeuxib'ij k'ut! Rumal ri' xe' ri are', xtzijon ruk' ri ki nimal sacerdotes ri k'o pa ri tinimit Jerusalén. ² Xuta' che chi kuya b'i jujun taq wuj che, ri kub'ij wi chi yo'm

taqanik pu q'ab' rech kok pa taq ri rachoch Dios pa ri tinimit Damasco. Je ri' rech keutzukuj ri keniman che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, chi achijab' chi ixoqib', che ki chapik rech keuk'am loq che koksaxik pa che' pa ri tinimit Jerusalén. ³ B'enaq k'u pa ri b'e, k'o ri are' chunaqaj ri tinimit Damasco, xaq te'talik k'ut xtunun jun nimalaj saqil chrij ri xpe chikaj. ⁴ Xtzaq k'u pulew, te' xuto chi k'o jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Saulo, Saulo, ¿jas che tajin kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe? —xcha ri'.

⁵ Ri tat Saulo xub'ij: ¿Jachin ri lal, Tat? —xcha che.

Ri Jun ri xch'awik xub'ij: ¡In ri' ri Jesús! Ri k'äx ri tajin kab'ano, are chwe In ri tajin kab'an wi wa'. Xaq je ri' ri at tajin kariq k'äx jas ri kub'an ri wakäx ri kukoj aqan che ri jun che' t'ist'ik u wi', —xcha che.

⁶ Ri tat Saulo xuxej rib', xb'irb'itik, xub'ij: Tat, ¿jas kaj la chi kinb'ano? —xcha'.

Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús che: Chatwalijoj, jat pa ri tinimit, käb'ix k'u na chawe jas ri rajwaxik kab'ano, —xcha che.

⁷ Ri achijab' ri e b'enaq pa ri b'e ruk' ri tat Saulo sib'alaj xkixej kib' rumal chi xkita ri ch'ab'al, man k'o tä k'u jachin xkilo. ⁸ Xwalij k'u ri tat Saulo, xujaq ru waq'äch, man xkowin tä k'ut xka'yik. Rumal ri' xa xyuqex b'i che ru q'ab', xk'am b'i pa ri tinimit Damasco. ⁹ Chila' k'ut xk'oji wi oxib' q'ij, man xkowin taj xka'yik. Man k'o tä k'u jas xutijo.

¹⁰ K'o k'u jun kojonel pa ri tinimit Damasco, Ananías u b'i'. Xuk'ut rib' ri Qajaw Jesús chuwäch, xub'ij che: ¡Ananías! —xcha che.

Ri are' xch'awik, xub'ij: In k'olik ri', Wajaw, —xcha che.

¹¹ Ri Qajaw Jesús xub'ij che: Chatwalij b'a', jat pa ri jun b'e ri käb'ix “Jikom” che. Aretaq katopan pa rachoch ri tat Judas, chata' che we k'o ri jun achi chila' aj Tarso, Saulo u

b'i'. Chanim ri' tajin kub'an orar. ¹² K'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch. Xril jun achi, Ananías u b'i', ri xok b'i ruk', xuya ru q'ab' puwi' rech käkowinik kaka'y jumul chik, —xcha ri Qajaw Jesús che.

¹³ Xch'aw k'u ri tat Ananías, xub'ij: Qajaw, e k'ia ri ki b'im chwe chrij we achi ri' chi u b'anom k'ia u wäch k'äx chke ri winaq pa ri tinimit Jerusalén ri e kojoninaq che la.

¹⁴ Ulinaq k'u waral, yo'm loq taqanik pu q'ab' kumal ri ki nimaqil sacerdotes che ki chapik b'i konojel ri käkikoj ri b'i' la aretaq kaka'n orar, —xcha che.

¹⁵ Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús che: ¡Jat b'a! Are rumal chi we achi ri' cha'tal wumal rech kutzijoj ri Utzalaj Tziz chwij In chke ri winaq re ri nik'iaj taq tinimit chik, chke ri ketaqan pa ki wi', xuquje' chke ri winaq aj Israel. ¹⁶ Kink'ut k'u na chuwäch jas ri nimalaj k'äx ri rajwaxik kuriq na ri are' rumal wech in, —xcha ri Qajaw Jesús che ri tat Ananías.

¹⁷ Xe' k'u ri tat Ananías. Xok b'i pa ri ja ri k'o wi ri tat Saulo, xuya ru q'ab' puwi', xub'ij k'u che: Wachalal Saulo, ri Qajaw Jesús, ri xuk'ut rib' chuwäch la pa ri b'e ri petinaq wi la, xinutaq loq uk' la rech käkowin la kaka'y chi na la, xuquje' rech kääqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' la, —xcha che.

¹⁸ Chanim k'ut xetzaq loq je' ta ne jujun solot pu waq'äch ri tat Saulo. Je ri' xkowinik xka'y jumul chik ri are'. Xwalij k'ut, xb'an u qasna'. ¹⁹ Te k'u ri' xwi'k, xpe chi jumul ru chuq'ab'. Xk'oji k'u na kieb' oxib' q'ij kuk' ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Damasco.

Ri tat Saulo kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Damasco

²⁰ Te k'u ri' ri tat Saulo xuchaplej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios pa taq ri rachoch Dios, kub'ij k'u chke ri winaq chi ri Jesús are ri u K'ojol ri Dios. ²¹ Konojel k'u ri xkita ru tzij sib'alaj xkikajmaj wa', xkib'ij: ¿A mat are wa'

ri achi ri kub'an k'äx chke ri winaq pa Jerusalén ri käkikoj ru b'i' ri Jesús aretaq käka'n orar? ¿A mat are ulinaq waral che ki chapik b'ik, che ki jachik pa ki q'ab' ri ki nimaqil sacerdotes? —xecha ri'.

²² Are k'u ri tat Saulo ruk' nimalaj chuq'ab' xch'awik, xuq'alajisaj k'ut chi ri Jesús qas tzij Are ri Cristo, ri To'l Qe, je ri' chi ri winaq aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Damasco man xkiriq tä chik jas käka'no.

Ri tat Saulo xa jub'iq' kraj chi käkämisax kumal ri winaq aj Israel pa ri tinimit Damasco

²³ Ok'owinaq chi k'u k'ialaj taq q'ij, ri winaq aj Israel xkichomaj jas käka'n chukämisaxik ri tat Saulo. ²⁴ Ri are' k'ut xretamaj jas ri ki chomam u b'anik chukämisaxik. Paq'ij chi chaq'ab' ri e are' xkiyuxlej ri tat Saulo chuchi' taq ri porta re ri tinimit chukämisaxik. ²⁵ Are k'u ri kojonelab' xkik'am ri tat Saulo, xkiya pa jun nim chikäch. Chaq'ab' xkiqasaj b'i chrij ri tapya ri k'o chrij ri tinimit. Je' ri xka'n chuto'ik ri tat Saulo.

Ri tat Saulo kopan pa ri tinimit Jerusalén

²⁶ Aretaq xopan ri tat Saulo pa ri tinimit Jerusalén, xraj xk'oji kuk' ri kojonelab'. Konojel k'ut xkixej kib' che ri are' rumal chi man xkikoj taj chi are jun qas kojonel. ²⁷ Xpe k'u ri tat Bernabé, xuk'am b'i ri tat Saulo chkiwäch ri apóstoles rech käketaamaj u wäch. Xutzijoj k'u chke jas xub'an ri tat Saulo, xril ri Qajaw Jesús pa ri b'e, xuquje' chi xch'aw ri Qajaw Jesús ruk'. Xub'ij k'u chke chi ri tat Saulo man xuxej tä rib' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo pa ri tinimit Damasco. ²⁸ Je ri' ri tat Saulo xkanaj kan kuk' ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén, xerachi'laj jawije' ri xeb'e' wi. ²⁹ Man xuxej tä rib' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo. Xuchap tzij kuk' ri winaq aj Israel ri kech'aw pa griego. Are k'u ri e are' xa xkitzukuj jas käka'n

na chukämisaxik. ³⁰ Aretaq xketamaj wa' ri qachalal, xkik'am b'i ri tat Saulo pa ri tinimit Cesarea, xkitaq k'u b'i pa ri tinimit Tarso.

³¹ Xaq je ri' konojel ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa Judea, pa Galilea, xuquje' pa Samaria, xuxlan ri kanima'. Tajin kekowirik, k'o k'u na ki chuq'ab'. Xkixej kib' chuwäch ri Dios, xeniman k'u che. Are ri Loq'alaj Espíritu ri tajin käb'anowik chi sib'alaj kek'iarik, chi käk'oji na ki chuq'ab'.

Waral käqil wi ri u kunaxik ri tat Eneas

³² Pa jun q'ij ri tat Pedro tajin keusolij ri qachalal, xuquje' xe' che kilik ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Lida. ³³ Chila' xuriq wi jun achi, Eneas u b'i'. We achi ri' wajxaqib' junab' chik k'o pa ch'at, käminaq k'u ru cuerpo. ³⁴ Ri tat Pedro xub'ij che: Tat Eneas, ri Jesucristo katkunanik. Chatwalijoq, chab'ana kan u b'anik ra ch'at, —xcha che.

Chanim k'ut xwalijik. ³⁵ Aretaq k'ut ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Lida, xuquje' ri e k'o pa ri taq'aj re Sarón ri k'o wi ri Lida, xkilo chi ri tat Eneas xwalijik, xkiya kan ri ojer ki k'aslemal. Rumal ri xb'antajik xekojon che ri Qajaw Jesús.

Waral kätzijox wi jun chichu' kojonel ri xkämik, xk'astaj k'ut

³⁶ Pa taq ri q'ij ri' k'o jun chichu' kojonel pa ri tinimit Jope, Tabita u b'i', ri käb'ix Dorcas che pa ri ch'ab'al griego. We chichu' ri' amaq'el xub'an ronojel u wäch utzil chke ri winaq, xeuto' k'u ri k'o ki rajwaxik. ³⁷ Pa taq ri q'ij ri' xyawaj ri nan Dorcas, xkämik. Aretaq xch'ajtaj ru cuerpo, xyi' pa ru kawiq ja. ³⁸ Naqaj k'ut k'o wi ri tinimit Jope che ri tinimit Lida ri k'o wi ri tat Pedro. Ri kojonelab' xkito chi ri tat Pedro k'o pa Lida, xekitaq b'i kieb' achijab' chub'ixik che: B'ana b'a' la jun toq'ob', sa'j la quk' chanim, —xecha b'ik.

³⁹ Ri tat Pedro xub'an k'u u b'anik rib', xe' kuk' ri achi-jab'. Aretaq xeopanik, xkik'am b'i ri tat Pedro pa ri kawiq ja ri k'o wi ri käminaq. Xepe k'u konojel ri malka'nib' ixoqib', xemuli chrij ri tat Pedro, tajin keb'oq'ik, xkik'ut taq ri kamixa' xuquje' nik'iaj atz'iaq chik ri xub'an ri nan Dorcas aretaq k'aslik. ⁴⁰ Ri tat Pedro xub'ij chke chi keb'el na b'i konojel, te k'u ri' xxuki'k, xub'an orar. Xka'y k'u che ri chichu' ri käminaq, xub'ij: Nan Dorcas, walij b'a' la, —xcha che.

Ri nan Dorcas xka'yik, aretaq k'ut xril ri tat Pedro, xwalijik, xku'b'ik. ⁴¹ Ri tat Pedro xuchap che ru q'ab', xuyako. Xeusik'ij ri malka'nib' ixoqib', xuquje' konojel ri nik'iaj kojonelab' chik. K'asal chik xuya chkiwäch rech käkilo. ⁴² Xel k'u u tzijol wa' pa ronojel ri tinimit Jope. E k'ia k'ut xekojon che ri Qajaw Jesús. ⁴³ Naj k'ut xk'oji na ri tat Pedro pa ri tinimit Jope cho rachoch jun tata' josq'il tz'um, Simón u b'i'.

10

Ri tat Pedro ke' cho rachoch jun tata', Cornelio u b'i', ri man aj Israel taj

¹ K'o k'u jun tata', Cornelio u b'i', pa ri tinimit Cesarea. Ri tata' ri' are jun ki nimal soldados ri k'o cien achijab' pu q'ab'. Ri soldados ri' käb'ix “Aj Italiano” chke. ² Ri are' xq'ijilan che ri Dios, junam kuk' konojel ri e k'o pa rachoch. Xniman che ri Dios, xuxej rib' chuwäch. K'ia ri u b'anom che ki to'ik ri meb'a'ib' winaq aj Israel, amaq'el k'ut xub'an orar chuwäch ri Dios. ³ Pa jun q'ij, kraj pa ri rox hora re ri b'enaq q'ij, k'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch ri tat Cornelio. Are jun ángel ri taqom loq rumal ri qa Tat. Qas xrilo xok b'i ri ángel ruk', te k'u ri' ri ángel xub'ij che: ¡Tat Cornelio! —xcha che.

⁴ Ri are' sib'alaj xuxej rib', ko xka'y che ri ángel, xuta' che: ¿Jas kaj la, tat? —xcha che.

Are k'u ri ángel xub'ij che: Ri Dios retam jas a b'anom, chi sib'alaj kab'an orar chuwäch, xuquje' rilom ri utzil ri kab'an chke ri winaq. Man sachinaq tä wa' che ri Are'. ⁵ Cheataqa b'i jujun achijab' pa ri tinimit Jope chusik'ixik loq jun tata', Simón u b'i', ri xuquje' käb'ix Pedro che, —kächa'. ⁶ Ri are' k'o pa rachoch jun tata' ri xuquje' käkoj Simón che ru b'i'. We tata' ri' are josq'il tz'um, ri k'o rachoch chuchi' ri mar, —kächa'. Ri tat Pedro kub'ij k'u na chawe jas ri rajwaxik kab'ano, —xcha ri ángel che ri tat Cornelio.

⁷ Aretaq b'enaq chi ri ángel ri xtzijon ruk' ri tat Cornelio, ri are' xeusik'ij kieb' chke ri patänil taq re, xuquje' jun soldado ri sib'alaj ku'l u k'ux ri tat Cornelio chrij rumal gas tzij käkojon ri soldado ri' che ri Dios. ⁸ Xutzijoj chke ronojel ri xrilo, te k'u ri' xeutaq b'i pa ri tinimit Jope.

⁹ Chukab' q'ij e b'enaq ri achijab' pa ri b'e, naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jope. Ri tat Pedro k'ut xpaqi puwi' ri ja ri k'o wi chub'anik orar,* kraj are ri u kab'lajuj hora chik. ¹⁰ Sib'alaj känüm chi ri tat Pedro, kraj käwi'k, mäja' k'u kutzir ru wa re paq'ij. Ri Dios xub'an che ri tat Pedro chi xsachi'k, k'o k'u ri xuk'ut ri Dios chuwäch. ¹¹ Xril ri kaj tajin käjaqjob'ik, te k'u ri' xrilo chi tajin käqaj loq cho ruwächulew jun lik'ilik manta ri sib'alaj nim, ri ximital chke ri kiejeb' u tza'm. ¹² E k'o k'u ronojel u wäch awaj chupam ri manta. E k'o chikop ri kajkaj kaqan, xuquje' e k'o chikop ri käkijuruj kib', xuquje' nik'iaj chikop ri kerapapik. ¹³ Xuta k'u Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij che: Chatwalijoq, Pedro, chakämisaj apachike chikop, chatwoq, —xcha che.

---

* 10:9 Pa taq ri q'ij ri' are li'lik ki wi' ri kachoch ri winaq. Chila' xeuxlan wi, xuquje' xechakunik.

¹⁴ Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: ¡No, Wajaw! Man k'o tä k'u jumul nu tijom ri man ya'tal tä u tijik, ri äwas chwe kintijo, —xcha che.

¹⁵ Xch'aw jumul chik ri Jun ri xch'aw nab'e, xub'ij che ri tat Pedro: Ri kub'ij ri Dios chi ya'tal u tijik, mab'ij at che chi äwas u tijik wa', —xcha che.

¹⁶ Oxmul k'ut xb'antaj wa'. Te k'u ri' ri manta xpaqi chi jumul chikaj. ¹⁷ Ri tat Pedro tajin kuchomaj jas kel kub'ij wa' ri xrilo aretaq ri achijab' ri e taqom b'i rumal ri tat Cornelio xeopan chi' ri uchib'e chuta'ik we chila' ri rachoch ri tat Simón. ¹⁸ Ko xech'awik chuta'ik we chila' jeqel wi jun tata', Simón u b'i', ri xuquje' käb'ix Pedro che. ¹⁹ Tajin kächoman k'u na ri tat Pedro chrij ri xuk'ut ri Dios chuwäch aretaq ri Loq'alaj Espíritu xub'ij che: Chawilampe', e k'o oxib' achijab' tajin katkitzujuk. ²⁰ Chatwalij b'a', chatqaj k'u na b'ik. Jat kuk', mub'an k'u kieb' a k'ux. Are ri in xinyo'w taqanik chke chi kepe che a ch'ab'exik, —xcha ri Loq'alaj Espíritu che ri tat Pedro.

²¹ Xqaj k'u loq ri tat Pedro, xopan chila' jawije' e k'o wi ri achijab' ri e taqom b'i rumal ri tat Cornelio, xub'ij chke: In ri' ri kintzujuk alaq. ¿Jas tajkil alaq wuk'? —xcha chke.

²² Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Uj taqom loq rumal ri tat Cornelio, ri ki nimal jun ciento soldados. Are jun tata' ri jikom ranima', ri käniman che ri Dios. Ri are' sib'alaj nim kil wi, xuquje' sib'alaj loq' chkiwäch konojel ri winaq aj Israel. Xb'ix k'u che rumal jun ángel ri xtaq loq rumal ri Dios, chi kutaq sik'ixik la rech ke' la cho rachoch, kuta k'u na ri tzij ri käb'ij la, —xecha che.

²³ Xeoksax k'u pa ja rumal ri tat Pedro, xekanaj chila' che ri jun aq'ab'. Chukab' q'ij xewalijik, xe' k'u ri tat Pedro kuk' ri tata'ib'. E rachi'l jujun qachalal aj Jope.

²⁴ Chukab' q'ij xeopan pa ri tinimit Cesarea. Eyeninaq k'u ri tat Cornelio chke junam kuk' jujun chke ri raxalaxik, xuquje' ri winaq ri sib'alaje utz ruk' ri are'. ²⁵ Aretaq xopan ri tat Pedro, xel loq ri tat Cornelio chuk'ulaxik, xxuki k'u chuwäch chuq'ijilaxik. ²⁶ Xpe k'u ri tat Pedro, xuyako, xub'ij che: ¡Walij la, tat Cornelio! Ri in, xaq in achi jas ri lal, —xcha che.

²⁷ Tajin ketzijonik, xeb'ok apan chi' ja. Xok k'u b'i ri tat Pedro, te' xrilo k'ia winaq ki mulim kib'. ²⁸ Xub'ij ri tat Pedro chke ri winaq: Ri alaq etam alaq chi man ya'tal tä che jun aj Israel kärachi'laj o kok pa rachoch jun winaq ri man aj Israel taj. Ri Dios k'ut xuk'ut chnuwäch chi man kuya' taj kinb'ij chi are äwas ri kink'oji ruk' jun winaq ri man aj Israel o kinb'ij chi man ch'ajch'oj tä ri ranima' ri are' cho ri Dios. ²⁹ Rumal ri' aretaq xtaqan alaq che nu sik'ixik, man k'o tä jas xinkoj pa nu tzij, xinpe chanim. Kwaj k'ut kinwetamaj jas che xtaqan alaq che nu sik'ixik, —xcha ri tat Pedro chke ri winaq.

³⁰ Xch'aw k'u ri tat Cornelio, xub'ij: Xke' ne lo kiejeb' q'ij, je' taq hora ri' tajin kinb'an ri ayuno. Pa ri u rox hora re ri b'enaq q'ij in k'o pa ja, tajin kinb'an orar. Xaq k'u te'talik xtak'atob' jun achi chnuwäch ri sib'alaj käjuluw ri ratz'iaq. ³¹ Xub'ij k'u chwe: “Tat Cornelio, ri oración ri xab'ano xtataj rumal ri Dios, ri utzil ri tajin kab'an chke ri winaq ri k'o ki rajwaxik sib'alaj utz käril wi ri Dios. ³² Chattaqan b'a' chusik'ixik loq ri tat Simón ri xuquje' käb'ix Pedro che, ri k'o pa rachoch jun tata', Simón u b'i', ri k'o pa ri tinimit Jope. We tata' ri' are josq'il tz'um ri k'o rachoch chi' ri mar. Aretaq käpetik kub'ij na chawe jas ri rajwaxik kab'ano,” —xcha chwe. ³³ Rumal ri' chanim xintaqan che sik'ixik la, k'amow k'ut chi xpe la. Che k'u we chanim qonojel qa mulim qib' chuwäch ri Dios. Käqaj k'ut käqatatab'ej ronojel ri taqom la rumal ri Dios chub'ixik

chqe, —xcha ri tat Cornelio che ri tat Pedro.

Ri tat Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios cho rachoch ri tat Cornelio

³⁴ Xuchaplej k'u tzijonem ri tat Pedro, je wa' xub'ij: Kämik qas xinwetamaj chi ri Dios xaq junam keril konojel ri winaq. ³⁵ Xa apachike tinimit ri kepe wi, ri Dios utz keril ri winaq ri käkixej kib' chuwäch, ri keniman k'u che, ri kaka'n ronojel u wäch utzil. ³⁶ Ri Dios xch'aw kuk' ri winaq aj Israel rech kuya u b'ixik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. Ri Evangelio ri' kub'ano chi keutzir ri winaq ruk' ri Dios, kuxlan k'u ri kanima'. Xub'an wa' rumal ri Jesucristo, ri Qajaw nimalaj qonojel. ³⁷ Ri alaq qas etam alaq ri xb'antaj pa ronojel ri Judea, xchaptaj b'i pa Galilea aretaq ri tat Juan xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq, xub'an k'u ki qasna'. ³⁸ Etam alaq chi ri Dios xuya u chuq'ab' ri Jesús aj Nazaret rumal ri Loq'alaj Espíritu, xb'in k'u pa taq ri tinimit, xub'an ronojel u wäch utzil chke ri winaq, xeukunaj konojel ri ki riqom k'äx pu q'ab' ri Itzel. Je' xub'an wa' rumal chi ri Dios are ri Are' k'o ruk'. ³⁹ Ri uj k'ut qas xqil wa' ronojel ri xub'an ri Jesús pa taq ri juyub' re Judea xuquje' pa ri tinimit Jerusalén. Te k'u ri' xkämisaxik, xrip cho ri cruz. ⁴⁰ Ri Dios k'ut xuk'astajisaj churox q'ij chkixol ri käminaqib', xub'ano chi xuk'ut rib' chqawäch uj. ⁴¹ Man xuk'ut tä k'u rib' chkiwäch konojel ri winaq, xane xuwi chqawäch uj, ri ojer ri' uj cha'tal rumal ri Dios rech k äqaq'alajisaj ru Tzij. Uj k'u ri' ri junam xujwi' ruk' ri Jesús aretaq k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib'. ⁴² Xujutaq k'ut rech k äqatzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq, xuquje' rech k äqaq'alajisaj chi are wa' ri Jesús ri xoksax rumal ri Dios che Q'atal Tzij pa ki wi' ri e k'ask'oj, xuquje' pa ki wi' ri käminaqib'. ⁴³ Xuquje' konojel ri q'alajisal taq re ru Loq'

Pixab' ri Dios ojer ki b'im loq chi konojel ri kekojon che ri Jesús, rumal ri Are' käsachtaj na ri ki mak, —xcha chke.

Käqaj k'u ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' ri winaq ri man aj Israel taj

⁴⁴ K'ä tajin kätzijon ri tat Pedro aretaq xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' konojel ri tajin käkitatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁴⁵ Are k'u ri kojonelab' aj Israel ri e petinaq ruk' ri tat Pedro, sib'alaj xkikajmaj chi xuquje' xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. ⁴⁶ Xkita k'ut chi kech'aw pa jule' taq ch'ab'al chik, xuquje' käkiya u q'ij ri Dios. ⁴⁷ Xub'ij k'u ri tat Pedro: ¿A k'o ne lo jun ri kuya' kub'ij chi man kuya' taj käb'an ki qasna' we winaq ri', ri ki k'amom ri Loq'alaj Espíritu, jas ri qa k'amom uj? Man k'o taj, —xcha chke.

⁴⁸ Xtaqan k'u ri tat Pedro chi käb'an ki qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Ri kojonelab' k'ut xkib'ochi'j ri tat Pedro chi käkanaj na kan kieb' oxib' q'ij chik kuk'.

11

Ri tat Pedro kutzijoj ronojel wa' chke ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén

¹ Xkita k'u ri apóstoles, xuquje' ri kojonelab' ri e k'o pa Judea, chi ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj xkik'amowaj ru Loq' Pixab' ri Dios. ² Aretaq xtzelej ri tat Pedro pa Jerusalén, ri kojonelab' aj Israel ri xaq käkichomaj ri retal ri ojer trato, xkichap yoq'onik chrij ri are'. ³ Xkita' k'u che: ¿Jas che xok la kuk' ri winaq ri man aj Israel taj, te k'u ri' xwi' la kuk'? —xecha che.

⁴ Are k'u ri tat Pedro xuchap u tzijoxik ronojel ri xb'antajik, xub'ij chke: ⁵ Pa jun q'ij in k'o pa ri tinimit Jope. Aretaq tajin kinb'an orar, k'o ri xuk'ut ri Dios chnuwäch. Xinwil jun nimalaj manta ri tajin käqaj loq

chikaj, chapom che ri kiejeb' u tza'm, qajem kub'ano jawije' ri in k'o wi. ⁶ Aretaq qas xinka'y che, te ri' xinwilo e k'o awaj kajkej kaqan chupam, nimaq taq awaj, chikop ri käkijuruj kib', xuquje' chikop ri k'o ki xik'. ⁷ K'o k'u Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: “Chatwalijoq, Pedro, chakämisaj apachike chikop, chatwoq,” —xcha chwe. ⁸ Ri in k'ut xinb'ij: “¡No, Wajaw! Man k'o tä jumul nu tijom ri man ya'tal tä u tijik, ri äwas chwe kintijo,” —xincha che. ⁹ Xinuch'ab'ej chi jumul, xub'ij: “Ri kub'ij ri Dios chi ya'tal u tijik, mab'ij k'u che chi äwas u tijik wa',” —xcha chwe. ¹⁰ Oxmul wa' xuk'ut rib' chnuwäch, te k'u ri' ri manta ri e k'o wi ri awaj xpaqi chi jumul chikaj. ¹¹ Che we chanim ri' xeopan oxib' achijab' che nu tzukuxik, ri ki petik pa ri tinimit Cesarea. Xeb'ok k'u pa ri ja jawije' ri in k'o wi. ¹² Ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios xub'ij chwe chi mub'an kieb' nu k'ux kine' kuk'. Xeb'e' we waqib' qachalal ri' wuk'. Qonojel k'ut xujok b'i pa rachoch jun tata'. ¹³ Ri tata' ri' xutzijoj chqe chi xril jun ángel ri xtak'i chuwäch pa ri ja, ri xub'ij che: “Cheataqa b'i jujun achijab' pa ri tinimit Jope chusik'ixik loq jun tata', Simón u b'i', ri xuquje' káb'ix Pedro che. ¹⁴ Ri are' kub'ij na chawe jas ri rajwaxik kab'ano rech kariq ru tob'anik ri Dios, ri at xuquje' konojel ri awachalaxik,” —xcha che. ¹⁵ Aretaq k'ut tajin kinq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri Dios chkiwäch ri winaq ri ki mulim kib' chila', xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', je' jas ri xqaj pa qa wi' uj nab'e. ¹⁶ Xna'taj k'u chwe ri tzij ri xub'ij ri Qajaw Jesús: “Ri tat Juan qas tzij xub'an qasna' ruk' ja', ri ix k'ut káb'an na i qasna' ruk' ri Loq'alaj Espíritu,” —xcha'. ¹⁷ Je k'u ri', we ri Dios xusipaj chke ri e are' je' jas ri xusipaj chqe uj ri uj kojoninaq che ri Qajaw Jesucristo, ¿jas ta ne nu b'anik in chi kinq'atej ri kub'an ri Dios? —xcha ri tat Pedro chke.

¹⁸ Aretaq ri qachalal kojonelab' aj Jerusalén xkita ri

xub'ij ri apóstol Pedro, man k'o tä chi jas xkib'ij, xkiya k'u u q'ij ri Dios, xkib'ij: ¡Xuquje' b'a' ri nik'iaj winaq chik xyi' chke rumal ri Dios chi käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik rech käkiriq ke ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik! —xecha ri'.

Waral kätzijox wi ri ropanik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa ri tinimit Antioquía

¹⁹ Konojel k'u ri kojonelab' xeanimaj chuwäch ri k'äxk'ol ri xwalij chkij pa Jerusalén pa ru q'ijol ri tat Esteban. E k'o ri xeb'e' pa Fenicia, pa Chipre, xuquje' pa ri tinimit Antioquía. Chila' k'ut xaq xuwi chke ri winaq aj Israel xkitzijoj wi ru Loq' Pixab' ri Dios. Man xkitzijoj tä wa' chke ri nik'iaj winaq chik. ²⁰ E k'o k'u jujun kojonelab' aj Chipre, aj Cirene ri xeopan pa Antioquía, e are k'u taq wa' xkitzijoj ri Evangelio rech ri Qajaw Jesús chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. ²¹ Xyi' k'u ki chuq'ab' rumal ri Dios, je ri' chi e k'ia xekojonik, xkiya kan ri ojer ki k'aslemal, xkik'amowaj ri Qajaw Jesús pa kanima'.

²² Aretaq k'ut xopan u tzijol wa' kuk' ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Jerusalén, xkitaq k'u b'i ri tat Bernabé pa ri tinimit Antioquía. ²³ Aretaq xopan ri tat Bernabé, xrilo k'u chi konojel ki riqom ru toq'ob' ri Dios, sib'alaj xkikot ri are'. Xeupixb'aj k'u konojel chi käkitaqej ri kojoniq chrij ri Qajaw Jesús, jikom k'u ri kanima'. ²⁴ Ri tat Bernabé are jun utzalaj tata', yo'm u chuq'ab' rumal ri Loq'alaj Espíritu, xuquje' sib'alaj nim ru kojoniq. Xa je ri' e k'ia ri xekojon che ri Qajaw Jesús rumal ri are'.

²⁵ Te k'u ri' xe' ri tat Bernabé pa ri tinimit Tarso chutzukuxik ri tat Saulo. Aretaq xuriqo, xuk'am b'i pa ri tinimit Antioquía. ²⁶ Jun junab' k'ut xek'oji chila' kuk' ri qachalal kojonelab', xe'kitijoj k'ia winaq. Are pa ri tinimit

Antioquía ri xkoj wi Cristianos* che ki b'i' ri kojonelab' nab'e mul.

²⁷ Pa taq k'u ri q'ij ri' e k'o jujun q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xeb'el b'i pa ri tinimit Jerusalén, xeb'e' pa ri tinimit Antioquía. ²⁸ Jun chke ri e are', are Agabo u b'i'. Xtak'i k'u aq'an chkixol ri qachalal. Xyi' che rumal ri Loq'alaj Espíritu chi kuya u b'ixik chi käpe na jun nimalaj wi'jal pa ronojel ri ulew ri e k'o wi winaq. Xub'an k'u ri nimalaj wi'jal ri' aretaq k'o ri tat Claudio César che nimalaj taqanel puwi' ri Roma. ²⁹ Are k'u ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Antioquía xkichomaj u mulixik jujun taq quetzal rech käkitaq b'i chke ri kojonelab' ri e k'o pa Judea che ki to'ik. Xkiya k'ut jampa' ri xekowin chuya'ik. ³⁰ Xkimulij k'u ri kuchuj, xkijach b'i pa ki q'ab' ri tat Bernabé, ri tat Saulo rech käkik'am b'i chke ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' aj Judea.

12

Waral käqil wi ru kämisaxik ri apóstol Jacobo xuquje' ri roki ri apóstol Pedro pa che'

¹ Pa taq k'u ri q'ij ri' ri tat Herodes ri nim taqanel xuchap u b'anik k'äx chke jujun chke ri qachalal kojonelab'. ² Xutaq k'u u kämisaxik ri tat Jacobo ratz ri tat Juan ruk' machete. ³ Aretaq xrilo chi xqaj wa' ri xub'ano chkiwäch ri winaq aj Israel, xtaqan chuchapik ri tat Pedro. Xk'ulmataj wa' aretaq tajin ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man ko tä ch'äm ruk'.* ⁴ Aretaq u chapom chik, ri tat Herodes xukoj pa che', xujach pa ki q'ab' kiejeb' mulaj soldados rech

---

* 11:26 Ri tzij "Cristiano" kel kub'ij chi are käkojon jun che ri Jesucristo, kutaqej k'u ru tijonik ri Are' xuquje' ronojel ru Loq' Pixab' ri Dios. * 12:3 Ri kaxlan wa ri man k'o tä ch'äm ruk' are ri xkitij ri winaq aj Israel pa ri aq'ab' ri xeb'el loq pa Egipto. Xb'an nimaq'ij che rumal chi are natab'al re ri q'ij ri xetzoqopix rumal ri Dios.

käkichajij. E kajkaj ri soldados e k'o pa ri jujun mulaj. Are k'u u chomanik ri tat Herodes kuya ri tat Pedro chkiwäch ri winaq aretaq ok'owinaq chi ri nimaq'ij. ⁵ Xa je ri xchajix ri tat Pedro kumal ri soldados pa ri che'. Are k'u ri qachalal kojonelab' ruk' chuq'ab' xkitaqej u b'anik orar puwi' ri tat Pedro.

Ri Dios käresaj loq ri tat Pedro pa che'

⁶ Aretaq ri tat Herodes xraj xresaj loq rech kuya chkiwäch ri winaq, pa ri aq'ab' ri' ri tat Pedro warinaq chkixol kieb' soldados, ximom ruk' kieb' ximib'al re ch'ich'. E k'o chi k'u nik'iaj soldados chik ki chajim ru chi' ri che'. ⁷ Xaq te'talik xtak'atob' jun ángel taqom rumal ri Dios chuxkut ri tat Pedro, te k'u ri' xub'an saq che ru pam ronojel ri che', je' ta ne chi xetzij kieb' oxib' chäj. Ri ángel xuchap ri tat Pedro pu tolok', xuk'asuj, xub'ij che: ¡Chatwalijoq chanim! —xcha che.

Chanim xet'oqopin ri ximib'al re ch'ich' ri kojom che ru q'ab'. ⁸ Xub'ij k'u ri ángel che: Chakojo ri awatz'iaq, chaxima ri a xajäb', —xcha che.

Ri tat Pedro je' xub'ano. Te k'u ri' ri ángel xub'ij chi che: ¡Chakojo ra q'u! ¡Jo' b'a! Chinaterenej, —xcha che.

⁹ Xel k'u b'ik, xteri b'i ri tat Pedro chrij ri ángel. Man kuch'ob' tä k'ut we qas tzij chi are jun ángel ri tajin kärilo. Kuchomaj ri are' chi xa achik' wa' ri tajin kub'ano. ¹⁰ Xeok'ow chkiwäch ri nab'e taq chajinelab', chkiwäch ri ukab' xuquje'. Aretaq xeopan ruk' ri porta re ch'ich' ri k'o chi' ri b'e, xujaq k'u rib' u tukiel. Xeb'el b'ik, xkiqu'axaj jun b'e, xyi' k'u kan ri tat Pedro u tukiel rumal ri ángel. ¹¹ Are k'u ri tat Pedro xul pa saq, xub'ij: Kämik kinch'ob'o chi qas tzij ri Qajaw Dios u taqom loq jun ángel rech ri Are' che wesaxik pu q'ab' ri tat Herodes, xuquje' pa ki q'ab' ri winaq aj Israel ri e eyeninaq rech kaka'n k'äx chwe, —xcha'.

¹² Je' tajin kuchomaj wa', xe' cho rachoch ri nan María ru nan ri tat Juan ri xuquje' käb'ix Marcos che. Chila' k'ut e k'o wi k'ia kojonelab' ri junam tajin käka'n orar. ¹³ Aretaq ri tat Pedro xch'aw chi' ri porta re uchib'e, xel loq jun ali u b'i' Rode che rilik. ¹⁴ Aretaq k'ut xuch'ob' ru ch'ab'al ri tat Pedro, xa rumal ri nimalaj u kikitomal xsach che chi rajwaxik u jaqik na ri uchib'e. Man xujaq tä k'ut, xane aninaq xe' chub'ixik chke ri e k'o pa ja chi ri tat Pedro k'o chi' ri b'e. ¹⁵ Ri e are' k'ut xkib'ij che: ¡Xa xatch'ujar ri! —xecha'.

Are k'u ri ali xujikib'a u b'ixik chke chi qas tzij are ri tat Pedro. Xkib'ij k'ut: ¡Man are taj! Xane are wa' ri ángel ri chajil re, —xecha'.

¹⁶ Are k'u ri tat Pedro xutaqej tzijonem chi' ri b'e. Aretaq xkijaq ri porta re ri uchib'e, te' xkilo chi qas are', xkixej k'u kib'. ¹⁷ Xub'ij k'u chke ruk' ru q'ab' chi mech'aw chik. Te ri' xub'ij chke jas xub'an ri Dios che resaxik loq pa che'. Xub'ij k'u chke chi käkib'ij wa' che ri tat Jacobo xuquje' chke ri nik'iaj qachalal chik.

Te k'u ri' xel b'ik, xe' pa jun k'olib'al chik.

¹⁸ Aretaq k'ut xsaqirik, konojel ri soldados xetontirik rumal chi man ketam taj jas xub'an ri tat Pedro. ¹⁹ Are k'u ri tat Herodes xtaqan chutzukuxik, man xuriq tä k'ut. Are xuya wa' chkij ri chajinelab', xutaq k'u ki kämisaxik. Te k'u ri' ri tat Herodes xel b'i pa Judea, xe' pa ri tinimit Cesarea, chila' k'ut xkanaj wi.

Waral kätzijox wi jas xub'an ri tat Herodes, xkämik

²⁰ Sib'alaj xpe royowal ri nim taqanel Herodes chke ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Tiro, xuquje' ri e k'o pa ri tinimit Sidón. Xa je ri' xkichomaj konojel ri winaq re taq ri tinimit ri' xeb'e' ruk' ri tat Herodes. Xekowin k'ut xka'n utz ruk' ri tat Blasto, jun tata' ri nim u b'anik, patänil re ri tat Herodes ri kätaqan puwi' ri rachoch ri are'. Rumal

ri tat Blasto xkib'ij che ri tat Herodes chi kutzir kuk'. Konojel k'u ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Tiro, ri tinimit Sidón xkesaj ri tzuqub'al ke pa rulew ri tat Herodes. ²¹ K'o k'u jun q'ij ri tat Herodes xeusik'ij konojel. Ri are' xukoj ri je'lalaj ratz'iaq ri nim kilik, xt'uyi pa ru t'uyulib'al ri kät'uyi wi aretaq kuya taqanik, te k'u ri' xuya jun tzijonem chkiwäch. ²² Ri winaq k'ut xkichap u raqik ki chi', xkib'ij: ¡Are jun dios wa' ri tajin käch'awik, man are tä jun achi! —xecha'.

²³ Chanim k'ut xpe jun ángel rech ri Dios, xusok ri tat Herodes rumal chi man xuya tä u q'ij ri Dios. Xtij k'u kumal ixjut, xkämik.

²⁴ Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios xjab'unik, pa ronojel tinimit k'ut kätzijox wi.

²⁵ Ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo xb'antaj kan ri ki chak pa Jerusalén, xetzelej pa Antioquía, xkik'am k'u b'i ri a Juan kuk', ri xuquje' káb'ix Marcos che.

13

Ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo käkichap ki b'inem chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios

¹ E k'o k'u q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios chkixol ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Antioquía, xuquje' e k'o tijonelab'. E are' ri tat Bernabé, ri tat Simón ri xuquje' káb'ix Negro che, ri tat Lucio ri aj Cirene, ri tat Manaén ri junam xk'iyisax ruk' ri tat Herodes ri nim q'atal tzij re Galilea, xuquje' k'o ri tat Saulo. ² Pa jun q'ij tajin keq'ijilan che ri Qajaw Dios, xuquje' tajin kaka'n ayunar, xch'aw k'u ri Loq'alaj Espíritu, xub'ij: Chitasa ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo chub'anik ri chak ri e nu sik'im wi, —xcha chke.

³ Aretaq xeto'taj che ri ayuno, xka'n orar, xkiya ri ki q'ab' pa ki wi', te k'u ri' xekitaq b'ik.

Ri tat Bernabé, ri tat Saulo käkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa Chipre

⁴ Xetaq k'u b'i ri tat Bernabé, ri tat Saulo rumal ri Loq'alaj Espíritu, xa je ri' xeb'e' pa ri tinimit Seleucia, kelik chi b'i chila' pa barco, xeq'ax pa Chipre, jun ch'äqap ulew wa' ri k'o pa ri mar. ⁵ Aretaq xeopan pa ri tinimit Salamina ri k'o chi' ri mar, xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Kachi'l k'u ri a Juan ri xuquje' käb'ix Marcos che, kätob'an ri are' kuk' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁶ Xkib'inib'ej k'u ronojel ri ch'äqap ulew ri', xeopan pa ri tinimit Pafos. Chila' xkiriq wi jun ajq'ij aj Israel, ri Barjesús u b'i'. Ri are' kub'an che rib' chi q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, man qas tzij tä k'u ri kub'ij. ⁷ Ri ajq'ij ri' k'o ruk' ri nim q'atal tzij, Sergio Paulo u b'i', jun tata' wa' ri sib'alaj k'o u no'j. Xtaqan k'u ri are' chusik'ixik ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo, rumal chi kraj kuta ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁸ Are k'u ri ajq'ij ri käb'ix Elimas che pa ri ch'ab'al griego, xuq'atej ki wäch ri tat Bernabé, ri tat Saulo. Man kraj tä ri are' chi käkojon ri nim q'atal tzij. ⁹ Are k'u ri tat Saulo ri xuquje' käb'ix Pablo che, qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi', ko xka'y che ri ajq'ij. ¹⁰ Te k'u ri' xub'ij che: ¡Lal ri' jun nimalaj b'anal tzij, lal b'anal etzelal, lal ralk'ual ri Itzel, are k'ulel la ru b'anik ronojel u wäch utzil! ¡Jas che man kätäni tä la chujech'b'exik ri jikomaj u b'eyal ri qas u Tzij ri Dios? ¹¹ Cheyej b'a' na la, ¡ri Dios kuk'äjisaj na wäch la! Che kieb' oxib' q'ij man käka'y tä chi na la, man kil tä chi na la ru saqil ri q'ij, —xcha che.

¡Chanim k'ut xmoyirik! Xaq kämalal chik pa taq u xkut, kutzukuj jachin käyuqen b'ik rumal chi man käka'y tä chik. ¹² Aretaq k'ut ri nim q'atal tzij xril ri xb'antajik, xkojon k'u ri are'. Sib'alaj kukajmaj ri tijonik chrij ri Qajaw Jesús.

Ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé keopan pa ri tinimit Antioquía re Pisidia

¹³ Xeb'el k'u b'i pa ri tinimit Pafos, ri tat Pablo xuquje' taq ri rachi'l xeopan pa ri tinimit Perge ri k'o pa Panfilia. Xkanaj k'u kan ri a Juan (ri xuquje' kukoj Marcos che ru b'i'), xtzelej kan pa Jerusalén. ¹⁴ Xeb'el chi b'i ri e are' pa Perge, xeopan pa ri tinimit Antioquía re Pisidia. Pa jun q'ij k'ut re uxlanem, xeb'ok pa ri rachoch Dios ri kákimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xet'uyi k'ut. ¹⁵ Aretaq xsik'itaj chupam taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés, xuquje' chupam taq ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri tata'ib' k'amal taq ki b'e ri winaq xekisik'ij ri tat Pablo, ri tat Bernabé, xkib'ij chke: Qachalal, we k'o jas kaj alaq káb'ij alaq che ki pixb'exik ri winaq, kuya' käch'aw alaq, —xecha chke.

¹⁶ Xwalij k'u ri tat Pablo, xuk'ut ruk' ru q'ab' chi mech'aw ri winaq, te k'u ri' xub'ij chke: Alaq tata'ib' aj Israel, xuquje' ri alaq ri nim kil wi alaq ri Dios, ¡tampe alaq! —kácha'. ¹⁷ Ru Dios ri tinimit Israel xeucha' ri qa mam ojer, kumal k'u ri e are' xub'an jun nimalaj tinimit, pune xa koqxa'nim kib' pa Egipto. Ri Dios k'ut xukoj ri nimalaj u chuq'ab' che kesaxik loq chila'. ¹⁸ Ri Dios kawinaq junab' xukoch' u wäch che ri ki k'aslemal ri winaq aj Israel pa ri juyub' ri kätz'inowik. ¹⁹ Xusach ki wäch wuqub' tinimit ri e k'o pa Canaán, xujach k'u ri kulew ri winaq ri' chke ri qa mam ojer. ²⁰ Te k'u ri' kiejeb' ciento junab' ruk' kawinaq lajuj chik xq'at tzij pa ki wi' kumal q'atal taq tzij. Ri qa mam Samuel k'ut, jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, are k'isb'al ke ri q'atal taq tzij ri'. ²¹ Xkita' k'u ri winaq che ri Dios chi kukoj jun nim taqanel ri kátaqan pa ki wi'. Xukoj k'u ri tat Saúl ru k'ojol ri tat Cis che nim taqanel pa ki wi'. Ri tata' ri' are re ri rachalaxik ri qa mam Benjamín ojer. Kawinaq junab' k'ut xtaqan ri

are' pa ki wi'. ²² Te k'u ri' ri Dios xresaj ri tat Saúl che taqanel, xukoj chi ri qa mam David che taqanel pa ki wi'. Chrij k'u wa' xub'ij wi: “Nu riqom ri a David ru k'ojol ri tat Isaí. Käkikot k'u ri wanima' rumal wa' we achi ri'. Kub'an k'u na ri are' ronojel ri kwaj,” —xcha ri Dios. ²³ Ri Jesús k'ut are jun chke ri rachalaxik ri qa mam David, are k'u wa' ri xwalijisax rumal ri Dios rech keuto' ri winaq aj Israel, je' jas ri xuchi'j loq ojer. ²⁴ Mäjqoq k'u kul ri Jesús, ri tat Juan xutzijoj chke konojel ri winaq aj Israel chi rajwaxik käkik'ex ki chomanik, käkik'ex kanima', káb'an k'u ki qasna'. ²⁵ Aretaq k'ut xa ko'l man kopan ru kämikal ri tat Juan, xub'ij ri are' chke ri winaq: “¿Jachin ri in kichomaj ix? Man in tä ri' ri Cristo, ri To'l Qe ri tajin keyej alaq. K'ä te käpe na ri Are'. Sib'alaj nim u q'ij, man taqal tä k'u chwe kinkir u k'amal ru xajäb',” —xcha chke, —kächa ri tat Pablo.

²⁶ Je k'u ri', qachalal, ri alaq rachalaxik ri qa mam Abraham, xuquje' alaq ri käpe alaq pa nik'iaj taq tinimit chik ri nim kil wi alaq ri Dios: Ru Loq' Pixab' ri Dios ri kutzijoj ru tob'anik ri Are' are xtzijox chqe nimalaj qonojel ri uj. ²⁷ Konojel k'u ri winaq pa ri tinimit Jerusalén, xuquje' ri k'amal taq ki b'e, man xketamaj taj jachin ri' ri Jesús. Man xkikoj tä k'u pa kuenta ri tzij ri tz'ib'tal kan kumal ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri käsik'ix pa ri rachoch Dios pa taq ri q'ij re uxlanem. Ri e are' xkikämisaj ri Jesús, je' k'u xel wi jas ri ki b'im kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ²⁸ Pune man k'o tä jas xkiriq chrij ri Jesús ri taqal wi käkämisaxik, ri e are' k'ut xkib'ij che ri tat Pilato chi kutaq u kämisaxik. ²⁹ Aretaq b'antajinaq kumal ronojel ri tz'ib'tal ojer chrij ri Jesús, xkiqasaj cho ri cruz, xkik'am b'i pa muqik. ³⁰ Ri Dios k'ut xuk'astajisaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'. ³¹ Pa taq ri q'ij ri' k'ia mul xuk'ut rib' ri Jesús chkiwäch ri tijoxelab' ri xeb'e' ruk' aretaq xel

b'i pa Galilea, xe' pa ri tinimit Jerusalén. Kämik k'ut are ri e are' ri tajin käkitzizoj chke ri winaq chrij ri Jesús jas ri u b'anom, —kächa chke.

³² Xaq je ri' ri uj xuquje' käqatzizoj chech alaq ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio: Are wa' ri xuchi'j ri Dios chke ri qa mam ojer, ³³ ri ya u yo'm chik chqe uj qonojel, ri uj kachalaxik kan ri ojer taq winaq. Je wa' xub'ano aretaq xuk'astajisaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'. Je' xk'ulmatajik jas ri tz'ib'tal pa ri ukab' salmo, kub'ij: “Kämik ri' at nu yo'm chkiwäch ri winaq rech käketamaj chi at ri' ri qas nu K'ojol,” —kächa'. ³⁴ Ri Dios k'ut xub'ij chi kuk'astajisaj na chkixol ri käminaqib' rech man käq'ay tä ru cuerpo. Je ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios jawije' ri tz'ib'tal wi: “Kintoq'ob'isaj na i wäch jas ri xinchi'j che ri i mam David,” —kächa'. ³⁵ Rumal ri' kub'ij pa jun salmo chik: “Mäya la che ri Loq'alaj Patänil ech la chi käq'ay ru cuerpo,” —kächa ri'. ³⁶ Qas tzij k'ut ri qa mam David xeupatänij ri winaq ri e k'o pa taq ri q'ij ri k'asal ri are'. Xeupatänij je' jas ri xtaqan wi ri Dios. Xkäm k'ut, xmuq kuk' ru mam, are k'u ru cuerpo xq'ayik. ³⁷ Are k'u ri Jesús ri xuk'astajisaj ri Dios chkixol ri käminaqib', man xq'ay tä ru cuerpo. ³⁸ Chetamaj b'a' alaq, qachalal, chi rumal ri Jesús kätzijox ri sachb'al mak chech alaq. ³⁹ Rumal ri Jesús konojel ri kekojonik käsachtaj ri ki mak, ri ki mak ri man kuya' taj käsachik rumal ru Pixab' ri Moisés. ⁴⁰ Chila b'a' ib' alaq, mäqaj ne chij alaq ri xkitz'ib'aj kan pa ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

⁴¹ Chiwilampe ix ri xa kitze'j u wäch

ri qas tzij, chixkajmanoq,
chsach b'a' i wäch.

Je ri', rumal chi ri in kinb'an na
nimaq taq kajmab'al pa taq ri i q'ijol
ri man kikoj tä k'u na

we ta k'o jun winaq kutzijoj wa' chiwe,
—kächa', —xcha ri tat Pablo chke.

⁴² Aretaq ri tat Pablo, ri tat Bernabé xeb'el loq pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xepe ri winaq, xkita' toq'ob' chke chi ketzelej chi jumul chila' wuqub'ix pa ri q'ij re uxlanem, rech käkitzijoj na ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁴³ Aretaq xeto'taj ri winaq che ri mulin ib', e k'ia chke ri winaq aj Israel, xuquje' ri nik'iaj winaq chik ri keq'ijilan che ri Dios, xeb'e' kuk' ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Ri e are' k'ut xekipixb'aj chi käkitaqej ri kojoniq chrij ri Dios, ru b'anom toq'ob' chke nimalaj konojel.

⁴⁴ Wuqub'ix chik, aretaq xuriqa ri q'ij re uxlanem, konojel ri winaq pa ri tinimit xkimulij kib' chutatab'exik ru Tzij ri Dios. ⁴⁵ Ri winaq aj Israel, aretaq xkil ri k'ialaj winaq, k'äx xkina' pa kanima', xkitze'j u wäch ri tat Pablo, xkik'ulelaj u wäch ru tzij. ⁴⁶ Are k'u ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé ko xech'awik, man xkixej tä kib', xkib'ij: Chech alaq, ri winaq aj Israel, rajwaxik kätzijox wi nab'e ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Rumal k'u chi man käk'amowaj tä alaq, käna' ib' alaq chi man taqal tä chech alaq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, rumal ri' kämik kuje' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. ⁴⁷ Rumal chi je' uj u taqom wi ri Qajaw Dios, xub'ij k'ut:

At nu kojom rech kaya saqil
chke konojel ri winaq
cho ruwächulew,
chi rumal awech at kuya' käkiriq na
ru tob'anik ri Dios, nimalaj konojel
ri winaq k'ä chuk'isb'al ruwächulew,
—xcha ri Dios, —xecha chke ri winaq.

⁴⁸ Ri nik'iaj winaq chik, aretaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj xekikotik. ¡Xkichap u b'ixik chi ru Loq' Pixab' ri Qajaw Dios are sib'alaj utz! Konojel k'u ri e sik'im churiqik

ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik xekojon che ri Cristo. ⁴⁹ Je ri' xtzijox ru Loq' Pixab' ri Dios pa konojel taq ri tinimit re ri k'olib'al ri'. ⁵⁰ Are k'u ri winaq aj Israel xkikoj ki k'ux jujun ixoqib' ri keq'ijilan che ri Dios, ri nimaq ki b'anik, xuquje' xkikoj ki k'ux ri tata'ib' ri nimaq ki b'anik ri e k'o pa ri tinimit. Je wa' xka'no rech käkiyak kib' chkij ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Xekesaj k'u na b'i pa ri ki tinimit. ⁵¹ Ri tat Pablo, ri tat Bernabé xkitota' kan ri ulew che ri kaqan chkiwäch ri winaq chuq'alajisaxik chi man utz taj ri ki b'anom, k'o ki mak. Te k'u ri' xeb'e' pa ri tinimit Iconio. ⁵² Are k'u ri kojonelab' chila' pa ri tinimit Antioquía sib'alaj xekikotik, q'alaj k'ut chi ri Loq'alaj Espíritu tajin kätaqan pa kanima'.

14

Ri tat Pablo, ri tat Bernabé keopan pa ri tinimit Iconio

¹ Aretaq xeopan pa ri tinimit Iconio, ri tat Pablo, ri tat Bernabé xeb'ok pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitzijoj xub'ano chi e k'ia chke ri winaq aj Israel xekojonik, xuquje' e k'ia chke ri nik'iaj winaq chik. ² Are k'u ri winaq aj Israel ri man kekojon tä che ru Loq' Pixab' ri Dios xkikoj ki k'ux ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, rech käketzelaj ki wäch ri kojonelab'. ³ Rumal ri' ri tat Pablo, ri tat Bernabé naj xek'oji na chila'. Man xkixej tä kib' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, ku'l k'u ki k'ux chrij ri Qajaw Jesús. Are ri Qajaw Jesús xuk'ut chkiwäch ri winaq chi are ri Are' yo'winaq ri tzij ri' chke. Are tzij wa' ri tajin käkitzijoj ri apóstoles chrij ru toq'ob' ri Dios. Xuya k'u ki chuq'ab' rech käka'n nimaq taq etal, xuquje' nimaq taq kajmab'al chkiwäch ri winaq. ⁴ Are k'u ri winaq ri e k'o pa ri tinimit xub'an kieb' ki k'ux chkij ri apóstoles. Nik'iaj xkikoj kib' kuk' ri winaq aj Israel, nik'iaj chik xkikoj kib' kuk' ri

apóstoles. ⁵ Te k'u ri' ri winaq aj Israel kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj xjunamataj ki tzij kuk' ri k'amal taq ki b'e, xewalij k'u chkij ri apóstoles che ki k'ulelaxik, chi käkítze'j ki wäch, kekib'an k'u che ab'aj. ⁶ Aretaq k'ut ri tat Pablo, ri tat Bernabé xketamaj wa', xeanimaj b'ik, xeb'e' pa Listra, pa Derbe. E are' tinimit wa' ri e k'o pa Licaonia. Xuquje' xeb'e' pa taq ri k'olib'al chkij taq we tinimit ri'. ⁷ Chila' k'ut xuquje' xkitzijoj wi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

Ri tat Pablo káb'an che ab'aj pa ri tinimit Listra

⁸ K'o k'u jun achi pa Listra ri man käkowin taj káb'linik. Xa t'uuyul qajoq chila'. Ri achi ri' man k'o tä jumul b'ininaq rumal chi k'äx u b'anom ri raqan tzpa taq ri q'ij ri xil u wäch. ⁹ We achi ri' u tatab'em ri tajin kutzijoj ri tat Pablo. Ri tat Pablo k'ut ko xka'y che, xrilo chi k'o u kojoniq rech kutzirik. ¹⁰ Ko k'u xuch'ab'ej, xub'ij che: ¡Chatwalijoq, chattak'aloq! —xcha che. Ri achi k'ut xaq jun xuya', xtak'ik, xuchap b'inem. ¹¹ Aretaq ri winaq xkil ri xub'an ri tat Pablo, xkiraq ki chi', xkib'ij pa ri ki ch'ab'al ri aj Licaonia: ¡E are' ri qa dios wa' ri je' kepe winaq ri e ulinaq quk'! —xecha'.

¹² Xkib'ij chi ri tat Bernabé are ri ki dios u b'i' Júpiter, are k'u ri tat Pablo are ri ki dios u b'i' Mercurio, rumal chi are ri are' ri sib'alaj kätzizonik. ¹³ Ri sacerdote ri kápatänin pa ri rachoch ri ki dios Júpiter ri k'o chuchi' ri tinimit, xeuk'am loq ama'ib' taq wakäx, xuquje' wiqob'al re kotz'ij. Ri sacerdote ri' junam kuk' ri winaq, e are' ta xkaj xeqiq'ijilaj ri apóstoles, xuquje' xekikämisaj ta ri wakäx chuya'ik chkiwäch. ¹⁴ Aretaq k'ut ri kieb' apóstoles, ri tat Bernabé rachi'l ri tat Pablo, xkil ri tajin káka'no, xkijis ri katz'iaq chkij. (Ri xka'n ri apóstoles, are kuk'ut chkiwäch ri winaq chi sib'alaj äwas ri tajin káka'no.) Xkinim kib'

chkixol ri winaq, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¹⁵ ¡Tata'ib'! ¿Jas che je' tajin käb'an alaq wa'? Ri uj xaq uj winaq je' jas ri alaq. Ri uj k'ut, uj petinaq chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chech alaq, rech käya kan alaq u b'anik wa' ri naq'atal wi alaq ri man k'o tä ki patän, rech käkojon alaq che ri k'aslik Dios. Are Dios wa' ri b'anowinaq ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' konojel ri jastaq ri e k'o cho ri kaj, ri e k'o cho ri ulew, xuquje' ri e k'o pa ri mar. ¹⁶ Pa ri ojer taq q'ij ri Dios xuya chke ri winaq chi käka'no jachike ri käkaj. ¹⁷ Amaq'el k'ut xuk'ut chkiwäch ri winaq jachin ri' ri Are' ruk' ri u b'anik utzil chke. Are ri Are' käyo'w ri jäb', kub'ano chi sib'alaj käwächin ri qa tiko'n, kuya ronojel ri käqatijo, kuya k'u kikotemal pa qanima', —xecha chke.

¹⁸ Pune je' xkib'ij wa' ri apóstoles, xajwataj chi xkikoj ki chuq'ab' chuq'atexik chi ri winaq mat xekikämisaj ri wakäx chuya'ik chkiwäch che ki q'ijilaxik.

¹⁹ Xeopan k'u jujun winaq aj Israel ri e petinaq pa ri tinimit Antioquía, xuquje' pa ri tinimit Iconio ri xkikoj ki k'ux ri winaq, xka'n k'u ri tat Pablo che ab'aj. Xkichomaj k'ut chi ya käminaq chik, xkichararej b'ik, xekiya k'u kan chutza'm ja. ²⁰ Aretaq k'ut xkimulij kib' ri kojonelab' chrij ri tat Pablo, ri are' xwalijik, xok chi na b'ik pa ri tinimit. Chukab' q'ij, rachi'l ri tat Bernabé, xe' pa ri tinimit Derbe.

²¹ Aretaq xeto'taj chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa ri tinimit Derbe ri xekojon wi k'ia winaq, xetzelej chi jumul pa Listra, pa Iconio, xuquje' pa Antioquía. ²² Pa taq we tinimit ri' xkiya k'u anima' chke ri kojonelab', xekipixb'aj k'ut chi käkitagej ri kojonik che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Xuquje' xkib'ij chke chi rajwaxik kujok'ow na pa taq k'ia u wäch k'äxk'ol k'ä mäjoq kujopan ruk' ri Dios rech kätaqan ri Are' pa qa wi'. ²³ Xekikoj k'u k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' pa ronojel tinimit. Xka'n

orar, xka'n ri ayuno, te k'u ri' xekijach pu q'ab' ri Qajaw Dios ri e kojoninaq che.

Ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé ketzelej b'ik pa ri tinimit Antioquía re Siria

²⁴ Pa ri ki tzelejik, xeok'ow pa Pisidia, xeopan k'u pa Panfilia. ²⁵ Xkitzizij na ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Perge, te k'u ri' xeq'ax pa Atalia. ²⁶ Kelik chila' xkiya b'i kib' pa ri barco, xeb'e' pa Antioquía. Are tinimit wa' ri xejach wi pu q'ab' ri Dios rech kub'an toq'ob' chke che ki to'ik chub'anik ri chak ri k'ä te xk'is kumal. ²⁷ Aretaq xeopan pa Antioquía, xekimulij ri qachalal kojonelab'. Xkitzizij k'u chke ri nimaq taq kajmab'al ru b'anom ri Dios kuk', xkitzizij xuquje' jas xub'an ri Dios chuya'ik chke ri nik'iaj winaq chik ri man aj Israel taj chi ri e are' xuquje' kekojonik. ²⁸ Naj k'ut xek'oji na ri tat Pablo, ri tat Bernabé chila' kuk' ri kojonelab'.

15

Ri kojonelab' xkimulij kib' pa ri tinimit Jerusalén

¹ Pa taq ri q'ij ri' xeopan jujun achijab' pa ri tinimit Antioquía ri e petinaq pa Judea. Xkichap k'u ki tijoxik ri kojonelab' chila', xkib'ij k'u chke chi we kākaj kākiriq ru tob'anik ri Dios rajwaxik kākōj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo ri alab'om, xuquje' ri achijab', je' jas ri taqaninaq wi ri qa mam Moisés.* ² Are k'u ri tat Pablo, ri tat Bernabé xekik'ulelaj ri achijab' ri'. Je ri' xchomaxik chi utz na keb'e' ri tat Pablo, ri tat Bernabé pa ri tinimit Jerusalén kachi'l nik'iaj kojonelab' chik rech kākichomaj wa' kuk' ri apóstoles, xuquje' kuk' taq ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' pa ri tinimit ri'.

---

* 15:1 Ri retal ri ojer trato are ri “circuncisión” (Hechos 7:8).

³ Ri qachalal kojonelab' aj Antioquía xekitaq b'i ri tat Pablo, ri tat Bernabé kachi'l ri nik'iaj kojonelab' chik. B'enam ke pa Jerusalén, xeok'ow pa Fenicia, pa Samaria, käkitzijoj k'u chke ri kojonelab' chi ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj tajin käkiya kan ri ojer ki k'aslemal, tajin käkipatänij ri Dios. Ri kojonelab' pa taq ri k'olib'al ri sib'alaj xekikotik aretaq xkita u b'ixik wa'.

⁴ Aretaq ri tat Pablo, ri tat Bernabé xeopan pa Jerusalén, utz ki k'ulaxik xb'an kumal ri qachalal kojonelab', ri apóstoles, xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Xkitzijoj k'ut ronojel ru b'anom ri Dios kuk'. ⁵ E k'o k'u jujun tata'ib' fariseos ri e kojoninaq chik che ri Cristo, xetak'i aq'anoq, xkib'ij: Rajwaxik käkoj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo ri achijab', ri alab'om ri man e aj Israel taj, käb'ix k'u chke chi rajwaxik käkitaqej u b'anik jas ri kub'ij ru Pixab' ri qa mam Moisés, —xecha'.

⁶ Xkimulij k'u kib' ri apóstoles xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' chuchomaxik rij we tijonik ri'. ⁷ Naj k'ut xkichomala kib', te k'u ri' xwalij aq'an ri tat Pedro, xub'ij chke: Qachalal, etam alaq chi xke' kieb' oxib' junab' wa', ri Dios xinucha' in chxol alaq chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, rech ri e are' xuquje' käkita ri Evangelio, kekojonik. ⁸ Ri Dios k'ut, ri retam ri k'o pa taq kanima' ri winaq, xuq'alajisaj chi keuk'amowaj ri e are' xuquje', aretaq xuya ri Loq'alaj Espíritu chke, je' jas ri u yo'm chqe uj. ⁹ Ri Dios man jalan tä xeril wi ri e are' ruk' ri uj, xane junam xub'an chqe. Xuch'aj k'u ri kanima' ri e are' xuquje', aretaq xekojon che ri Cristo. ¹⁰ Ri alaq k'ut, ¿jas che kub'an kieb' k'ux alaq chrij ru b'anom ri Dios, käya k'u alaq jun eqa'n chkij we kojonelab' ri', jun eqa'n chi ri qa mam ojer man xekowin tä che reqaxik, junam quk' ri uj? ¹¹ Ri uj k'ut käqakojo chi käqariq ru tob'anik ri

Dios rumal ru toq'ob' ri Qajaw Jesucristo, xaq junam jas ri kaka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Pedro chke.

¹² Xa je ri' konojel ri winaq man k'o tä jas xkib'ij. Are xkitatab'ej na ri ki tzij ri tat Bernabé, ri tat Pablo. Xkitzijoq k'ut ri nimaq taq etal, xuquje' nimaq taq kajmab'al ru b'anom ri Dios chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj rumal kech ri e are'. ¹³ Aretaq xeto'taj ri e are' che ri ki tzij, xch'aw chi ri tat Jacobo, xub'ij: Qachalal, tampe alaq ri kinb'ij: ¹⁴ Ri qachalal Simón Pedro u b'im chqe ri xub'an ri Dios aretaq nab'e mul xutoq'ob'isaj ki wäch ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, xeucha' k'u jumulaj winaq chkixol ri e rech ri Are'. ¹⁵ Are k'u wa' je' jas ri xkitz'ib'aj kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer ri kub'ij:

¹⁶ Aretaq käb'antaj na wa', kintzelej

loq, kintob'an na chiwe,

kinkoj chi na jun nim taqanel pi wi',

je' jas ri i mam David,

—kub'ij ri Qajaw Dios.

Ri Are' kub'an na u b'anik ronojel,

kub'an chi na utzil chiwe.

¹⁷ Je ri' kinb'ano rech konojel

ri nik'iaj winaq chik käkitzujukuj

ri Qajaw Dios,

konojel ki wäch winaq cho ruwächulew

ri käkina'taj ri nu b'i',

käkita' ri nu tob'anik.

¹⁸ Are wa' ri kub'ij ri Qajaw Dios

ri u yo'm loq u b'ixik ronojel wa'

we tzij ri', ri u b'im kanoq

pa taq ri ojer taq q'ij,

—xcha ri'.

¹⁹ Ri tat Jacobo xutaqej tzijonem, xub'ij: Rumal ri' ri in kinchomaj chi man kuya' taj kăqab'ij chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, ri tajin kăkiya kan ri ojer ki k'aslemal rech keniman che ri Dios, chi rajwaxik kăkoj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo. ²⁰ Xuwi kăqatz'ib'aj b'i jun wuj, kăqataq k'u b'i chke. Kăqab'ij b'ik chi măkitij chi ri ti'j ri yo'm chkiwăch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, chi man kăka'n taj jas ri kăka'n ri tz'i' ri xaq kăkiriq kib', man k'o tă ki pixab'. Kăqab'ij k'ut chi man kăkitij tă chi u ti'jol awaj ri xa jitz'am wa' chukămisaxik, xuquje' chi man kăkitij tă kik'. ²¹ Tzojer k'u loq wa' e k'o winaq pa ronojel tinimit ri kăkitzijojoj ri Pixab' ri xutz'ib'aj kan ri qa mam Moisés. (Ronojel wa' ri kăqatz'ib'aj b'i pa we carta, are tz'ib'tal pa ru Pixab' ri Moisés.) We Pixab' ri' kăsik'ix pa taq ri rachoch Dios ri kăkimulij wi kib' ri winaq aj Israel pa taq ri q'ij re uxlanem, —xcha ri tat Jacobo chke.

²² Xkichomaj k'u ri apóstoles, xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab', xuquje' konojel ri qachalal kojonelab' chi kekicha' jujun achijab' rech kekitaq b'i pa ri tinimit Antioquía junam ruk' ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Xkicha' k'u ri tat Judas ri xuquje' kăb'ix Barsabás che, xuquje' ri tat Silas, ri nim ki b'anik chkixol ri kojonelab'. ²³ Xkiya k'u b'i we wuj ri' pa ki q'ab', kub'ij:

“Uj, ri uj apóstoles, xuquje' ri uj ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab', xuquje' ri uj, uj ri' ri kojonelab' ri k'o pa ri tinimit Jerusalén, ri uj qonojel kăqaya apan rutzil wăch alağ, qachalal, alağ ri' ri man aj Israel taj, ri k'o alağ pa ri tinimit Antioquía, pa Siria, xuquje' pa Cilicia. ²⁴ Qa tom chi e k'o jujun ri elinağ b'i chqaxol ri e opaninağ uk' alağ, ri man uj taj uj taqowinağ b'ik. Ki kojom k'ux alağ ruk' ri ki tzij, ki k'ăxk'ob'isam anima' alağ, je ri' chi xub'an kieb' k'ux alağ. Ki b'im chech alağ chi rajwaxik kăkoj alağ ri retal ri ojer trato, chi kăq'at ru cuerpo jun achi o jun ala,

xuquje' chi káb'an alaq jas ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés.
²⁵ Rumal ri' xqachomaj, xjunamataj k'u ri qa chomanik
 chi keqatzukuj jujun achijab' chqaxol rech keqataq b'i uk'
 alaq junam kuk' ri loq'alaj taq qachalal, ri tat Bernabé,
 ri tat Pablo. ²⁶ Ri qachalal Pablo, ri qachalal Bernabé ki
 yo'm ri ki k'aslemal chupatänixik ri Qajaw Jesucristo, xaq
 k'u ko'l man xekäm tä rumal. ²⁷ Xaq je ri' káqataq b'i ri
 qachalal Judas, xuquje' ri qachalal Silas, rech kákib'ij na
 chech alaq ri xchomaxik. ²⁸ Ri Loq'alaj Espíritu, xuquje' ri
 uj, utz xqilo chi man k'o tä chi jun eqa'n káqaya chij alaq,
 xane xuwi we taqanik ri' ri rajwaxik: ²⁹ Are wa' chi mätij
 chi alaq ri ti'j ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom
 kumal winaq, chi man káka'n tä alaq jas ri káka'n ri tz'i' ri
 xaq kákiriq kib', man k'o tä ki pixab', chi man kätij tä alaq
 ri u ti'jol jun awaj ri xa jitz'am wa' chukämisaxik, xuquje'
 chi man kätij tä chi alaq ri kik'. We känimaj alaq wa', utz
 ri' ri káb'an alaq. Ri Dios b'a' káchajin alaq. Ch'ab'ej chi
 alaq,” —kácha ri' chupam ri wuj.

³⁰ Ri achijab' ri xetaq b'ik, xeb'e'k. Xkitaqej b'i ri
 ki b'e, xeb'e' pa Antioquía. Aretaq xeopanik xekimulij
 ri qachalal kojonelab', xkijach k'u ri wuj pa ki q'ab'.
³¹ Aretaq xsik'ix u wäch ri wuj chkiwäch, sib'alaj xekikot
 ri qachalal, rumal chi sib'alaj xuku'b'isaj ki k'ux. ³² Ri
 tat Judas xuquje' ri tat Silas, xuquje' e q'alajisal re ru
 Loq' Pixab' ri Dios. Xkiku'b'isaj k'u ki k'ux ri kojonelab',
 xuquje' xkiya anima' chke kuk' taq ri tzij ri xkib'ij. Naj k'ut
 xetzijonik. ³³ Xek'oji k'u na kieb' oxib' q'ij chila', te k'u ri'
 xejach b'i ruk' utzil kumal ri qachalal kojonelab'. Xetzelej
 k'u kuk' ri qachalal ri e k'o pa Jerusalén ri e taqowinaq
 b'ik. ³⁴ Are k'u ri tat Silas xuchomaj chi kákanaj kan pa
 Antioquía. Je' k'ut xub'ano. ³⁵ Xuquje' ri tat Pablo rachi'l
 ri tat Bernabé xekanaj kan pa Antioquía. Junam kuk'
 k'ia qachalal chik, xkitaqej ki tijoxik ri kojonelab', xuquje'

xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios.

Ri tat Pablo kuchap ri ukab' u b'inem chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

³⁶Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij aretaq ri tat Pablo xub'ij che ri tat Bernabé: Jeqasolij jumul chik ri qachalal pa taq ri tinimit jawije' qa tzijom wi ru Loq' Pixab' ri Qajaw Jesús, che kilik jas ri ka'nom, —xcha che.

³⁷Are k'u ri tat Bernabé are kraj kuk'am b'i ri a Juan kuk', ri xuquje' káb'ix Marcos che. ³⁸Are k'u ri tat Pablo man utz taj xrilo, rumal chi are wa' ri xutas kan rib' chkij ri e are' pa Panfilia. Man xutaqej tä ri chak kuk' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ³⁹Ri tat Pablo, ri tat Bernabé naj xkichomala kib', man xjunamataj tä k'u ri ki chomanik. Xa je ri' xkitas kib'. Ri tat Bernabé xuk'am b'i ri a Marcos che rachi'l, xe' pa Chipre. ⁴⁰Are k'u ri tat Pablo, are xucha' ri tat Silas che rachi'l. Xejach k'u b'i pu q'ab' ri Dios kumal ri kojonelab' rech kub'an toq'ob' chke che ki to'ik chub'anik ri chak. ⁴¹Xok'ow ri are' pa Siria, pa Cilicia, xuya k'u anima' chke ri qachalal kojonelab'.

16

Ri tat Pablo, ri tat Silas keachi'lax rumal ri a Timoteo

¹Ri tat Pablo, ri tat Silas xeopan pa taq ri tinimit Derbe ruk' ri tinimit Listra. Chila' k'ut xkiriq wi jun ala kojonel, Timoteo u b'i', ral jun ixoq kojonel aj Israel, are k'u ru tat are aj Grecia. ²Ri qachalal ri e k'o pa ri tinimit Listra, xuquje' pa Iconio, xkib'ij chi ri a Timoteo sib'alaj utz ru k'aslemal. ³Ri tat Pablo xub'ij che ri a Timoteo chi ke' ruk', nab'e k'ut xukoj na ri retal ri ojer trato che ru cuerpo rech man käpe tä koyowal ri winaq aj Israel ri e k'o pa taq

ri tinimit ri'.* Konojel k'ut ketam chi ru tat ri a Timoteo are aj Grecia. ⁴ Pa konojel taq ri tinimit ri xeok'ow wi xkiya u b'ixik chke ri kojonelab' ri xchomax pa Jerusalén kumal ri apóstoles, xuquje' kumal ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. ⁵ Je ri' ri qachalal kojonelab' xkijikib'a kanima' chrij ri Dios, xnimar na ri ki kojonik. Ronojel q'ij k'ut tajin kek'iarik.

Jun achi aj Macedonia kuk'ut rib' chuwäch ri tat Pablo

⁶ Ri tat Pablo, ri rachi'l xkitaqej ri ki b'e, xeq'ax pa Frigia, xuquje' pa Galacia. Opaninaq k'ut pa Asia, man xyi' tä chke rumal ri Loq'alaj Espíritu chi kákitzijo ru Loq' Pixab' ri Dios chila'. ⁷ Aretaq xeopan pa ri k'ulb'at re Misia, xkichomaj chi keb'e' pa Bitinia, man xyi' tä k'u wa' chke rumal ri Loq'alaj Espíritu re ri Jesús. ⁸ Xaq k'u xeok'ow pa Misia, xeb'e' pa ri tinimit Troas ri k'o chi' ri mar. ⁹ Chila' k'ut k'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch ri tat Pablo chaq'ab' pa ri rachik'. Are jun achi aj Macedonia ri tak'al chuwäch, kuta' k'u toq'ob' che ri tat Pablo, kub'ij: “Chok'ow la pa Macedonia, chujto' b'a' la,” —xcha che. ¹⁰ Aretaq ri tat Pablo xril wa' we achi ri', chanim xujwalijik, xuje' pa Macedonia. Xqetamaj chi qas tzij chi ri Dios tajin kujusik'ij chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq ri e k'o chila'.

Ri tat Pablo, ri tat Silas keopan pa ri tinimit Filipos

¹¹ Qelik b'i pa ri tinimit Troas, xujok pa jun barco, jikom xuje'k k'ä xujopan pa ri ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar, Samotracia u b'i'. Chukab' q'ij chik xujq'ax pa ri tinimit Neápolis. ¹² Qelik chi b'i chila' xuje' pa Filipos, ri nab'e tinimit re Macedonia. Jun tinimit wa' ri ki mulim wi

---

* 16:3 We ta mat kákoj ri retal ri ojer trato che ru cuerpo ri a Timoteo, ri winaq aj Israel man kákiya tä che chi kok kuk' rumal chi ketam chi ru tat ri a Timoteo, man are tä jun aj Israel.

kib' winaq ri e petinaq pa ri tinimit Roma xuquje' nik'iaj tinimit chik. Kieb' oxib' q'ij xujk'oji na chila'. ¹³ Pa jun q'ij re uxlanem xujel b'i chrij ri tinimit, xuje' chuchi' ri nima' ri e naq'atal wi ri winaq kaka'n orar. Xujt'uyi chila', xqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri ixoqib' ri ki mulim kib' jela'. ¹⁴ Jun chke ri ixoqib' ri e k'o chila', are Lidia u b'i', ri kape pa ri tinimit Tiatira. Kuk'iyij jun u wäch atz'iaq morada kaka'yik. Paqal rajil wa'. We ixoq ri' käq'ijilan che ri Dios. U tatab'em k'u ri tajin kub'ij ri tat Pablo, xaq je ri' xqaj ru Tzij ri Dios pa ranima', je ri' chi sib'alaj kraj kutatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵ Xb'an k'u u qasna' ri are' xuquje' konojel ri e k'o pa rachoch. Te k'u ri' xujub'ochi'j, xub'ij chqe: We ilom ala q chi qas tzij in kojoninaq che ri Qajaw Jesús, jo' cho ja wuk', kakanaj kan ala cho wachoch, —xcha chqe.

Sib'alaj k'ut xukoj u chuq'ab' chqe rech kujkanaj kan cho rachoch.

¹⁶ K'o jumul, b'enam qe chub'anik orar, xqariq jun ali ri k'o jun itzel espíritu re ch'ob'onik che. We ali ri' are jun ajik', kuch'ak k'u nim puaq rumal ri ch'ob'onik ri kub'ano. Are k'u ri puaq kuya chke ru patrón. ¹⁷ We ali ri' xteri b'i chqij ri tat Pablo xuquje' ri uj. Ko xuraq u chi', xub'ij: We achijab' ri' käkipatänij ri Dios ri k'o chikaj, are k'u käkitzijoj chiwe jas rajwaxik kib'ano rech kiriq na ru tob'anik ri Dios, —xcha ri'.

¹⁸ K'ia q'ij k'ut je' xub'an wa'. Xa je ri' xk'istaj u k'ux ri tat Pablo ruk', xka'y k'u chrij, xub'ij che ri itzel espíritu ri k'o che ri ali: Kintaqan chawe pa ru b'i' ri Jesucristo chi katel che we ali ri', —xcha che.

Chanim k'ut xel ri itzel espíritu che ri ali.

¹⁹ Aretaq k'ut xkil ru patrón ri ali chi man kekowin tä chik käkich'ak puaq chrij ri ali, xkichap ri tat Pablo xuquje' ri tat Silas. Xekik'am b'i pa ri k'ayib'al chkiwäch

ri tata'ib' ri k'o taqanik pa ki q'ab'. ²⁰ Xekiya chkiwäch ri q'atal taq tzij, xkib'ij: We achijab' ri' ri aj Israel, tajin kâka'n k'âx che ri qa tinimit, je ri' chi käsach ki k'ux ri winaq. ²¹ Kujkitijoj chub'anik ri man uj naq'atal tä wi. Ri ki tijonik man kuya' taj kâqak'amo rumal chi ri uj, uj aj Roma, —xecha'.

²² Xkiyak k'u kib' ri winaq chkij ri tat Pablo, ri tat Silas. Ri q'atal taq tzij xetaqan che resaxik ri katz'iaq xuquje' chi kech'ay kuk' taq che'. ²³ Aretaq xech'aytaj k'ia mul, xekoksaj pa che'. Xb'ix k'u che ri chajinel re ri che' chi utz kub'an che ki chajixik. ²⁴ Ri chajinel, aretaq xya'taj we taqanik ri' che, chanim xeukoj b'i k'ä chupam ri che'. Te k'u ri' xukoj koj b'al aqanaj che kaqan.

²⁵ Pa nik'iaj aq'ab' k'ut, ri tat Pablo, ri tat Silas tajin kâka'n orar, xuquje' tajin keb'ixon che ri Dios. Are k'u ri nik'iaj ajpache' chik tajin kâkitatab'ej. ²⁶ Xaq k'u te'talik xpe jun nimalaj kâb'raqan ri xuslab'isaj ru tak'alib'al ri che'. Chanim xejaqtaj konojel ri porta, ri ximib'al re ch'ich' ri ximib'em ke konojel ri ajpache' xet'oqopinik. ²⁷ Ri chajinel re ri che' xk'astajik. Aretaq xrilo chi e jaqtal chi ri porta, xuk'am ru machete, xraj xukâmisaj rib'. Xuchomaj ri are' chi xeanimaj b'i konojel ri ajpache'. ²⁸ Are k'u ri tat Pablo ko xuraq u chi', xub'ij che: Mâb'an k'âx che ib' la, uj qonojel ri uj, uj k'o waral, —xcha che.

²⁹ Ri chajinel re ri che' xuta' jun chäj, aninaq xok b'ik pa ri che'. Xb'irb'itik, xxuki chkiwäch ri tat Pablo, ri tat Silas. ³⁰ Te k'u ri' xeresaj loq chrij ri che', xub'ij chke: Tata'ib', çjas rajwaxik kinb'ano rech kinto' wib'? —xcha chke.

³¹ Ri tat Pablo, ri tat Silas xkib'ij che: Chkojon la che ri Qajaw Jesucristo, käriq k'u na la ru tob'anik ri Dios, ri lal xuquje' konojel ri e k'o pa ri achoch la, —xecha che.

³² Xkitzijoj k'u ru Loq' Pixab' ri Dios che, xuquje' chke konojel ri e k'o pa rachoch. ³³ Tzpa ri aq'ab' ri' ri chajinel

re ri che' xuch'aj ri soktajinaq che ri tat Pablo, ri tat Silas. Xb'an k'u u qasna' ri are' xuquje' xb'an ki qasna' konojel ri e k'o pa rachoch. ³⁴ Te k'u ri' xeuk'am b'i ri tat Pablo, ri tat Silas cho rachoch, xuya ri ki wa. Ri chajinel re ri che' sib'alaj xkikotik, xuquje' xkikot kanima' konojel ri e k'o pa rachoch rumal chi xekojon che ri Dios.

³⁵ Aretaq xsaqirik ri q'atal taq tzij xekitaq b'i jujun mayorib' chub'ixik che ri chajinel chi keutzoqopij b'i ri tat Pablo, ri tat Silas. ³⁶ Ri chajinel re ri che' xub'ij che ri tat Pablo: Ri q'atal taq tzij xkitaq loq u b'ixik chwe chi kuya' kintzoqopin b'i chech alaq. Chel b'a' b'i alaq, oj alaq ruk' utzil, —xcha chke.

³⁷ Are k'u ri tat Pablo xub'ij chke ri mayorib': Ri alaq xujch'ay alaq chkiwäch ri winaq, man xil tä na alaq we k'o qa mak o man k'o taj. Te k'u ri' xujkoj alaq pa che', ri uj k'ut, uj jun kuk' ri winaq aj Roma. Kämik k'ut chk'uyal kujesaj b'i alaq. Man utz taj je' káb'an alaq wa', xane are chepet na ri q'atal taq tzij che qesaxik b'ik, —xcha ri tat Pablo chke ri mayorib'.

³⁸ Ri mayorib' xekiya u b'ixik wa' we tzij ri' chke ri q'atal taq tzij. Xkixej k'u kib' aretaq xkito chi ri tat Pablo, ri tat Silas e jun kuk' ri winaq aj Roma. ³⁹ Xepe k'u ri q'atal taq tzij, xkita' sachb'al ki mak chke ri tat Pablo rachi'l ri tat Silas, xekesaj k'u b'ik. Te k'u ri' xkita' toq'ob' chke chi keb'el b'i pa ri tinimit. ⁴⁰ Aretaq xeb'el b'i pa che', xeb'e' cho rachoch ri nan Lidia. Xuwi xekich'ab'ej kan ri qachalal, xkiku'b'isaj kan ki k'ux, te k'u ri' xeb'el b'i chila'.

17

Ri winaq pa ri tinimit Tesalónica käkiyak kib' chrij ri tat Pablo

¹ Ri tat Pablo, ri tat Silas xkitaqej ri ki b'e, xeok'ow pa Anfípolis xuquje' pa Apolonia, xeopan k'u pa ri tinimit

Tesalónica ri k'o wi jun rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. ²Ri tat Pablo, jas ri naq'atal wi, xok b'i pa ri rachoch Dios ri'. Oxib' semana k'ut xtzijon kuk' ri winaq, xkichomala kib' chrij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik pa taq ri q'ij re uxlanem. ³Ri tat Pablo xuq'alajisaj chkiwäch ri kub'ij ri Tz'ib'talik ri', chi ri Cristo tzrajwaxik wi kuriq k'äx, käkämisaxik, chi aretaq käminaq chik käk'astaj na chkixol ri käminaqib'. Xub'ij k'u chke: We Jesús ri' ri kintzijoj chech alaq, are wa' ri Cristo, ri To'l Qe, —xcha chke.

⁴E k'o k'u jujun chke ri winaq aj Israel xekojonik, xeb'ok k'u kuk' ri tat Pablo, ri tat Silas. Xuquje' e k'ia chke ri winaq aj Grecia ri keq'ijilan che ri Dios, xekojonik, kachi'l k'ia ixoqib' ri nimaq ki b'anik. ⁵Are k'u ri winaq aj Israel ri man xekojon taj, xkina' k'äx pa kanima', xpe koyowal. Xekimulij jujun itzel taq achijab' ri xaq kewakatik, xka'n k'u jun komon rech käkiyak ch'oj, xkisach ki k'ux ri winaq pa ri tinimit. Xeb'ok pa rachoch ri tat Jasón che kesaxik ri tat Pablo, ri tat Silas, rech kekijach pa ki q'ab' ri winaq. ⁶Man xekiriq tä k'u chila'. Xa je ri' are xkicharchatej b'i ri tat Jasón, xuquje' jujun kojonelab' chik, xekiya k'u chkiwäch ri q'atal taq tzij re ri tinimit. Xkiraq ki chi', xkib'ij: We achijab' ri' ri ki sachom ki k'ux ri winaq cho ronojel ruwächulew, e ulinaq chik waral. ⁷Xek'ulax k'u rumal ri tat Jasón cho rachoch. Konojel wa' we winaq ri' käkik'ulelaj u wäch ru pixab' ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Käkib'ij k'ut chi k'o jun nim taqanel chik, Jesús u b'i', —kecha', —xecha ri winaq chke ri q'atal taq tzij.

⁸Aretaq xkita wa', ri winaq xuquje' ri q'atal taq tzij xeb'el ch'uj. ⁹Are k'u ri tat Jasón xuquje' ri e k'o ruk' xkiya ri puaq ri rajwaxik u tojik rech ketzoqopixik. Xa je ri' xekitzoqopij b'ik.

Ri tat Pablo, ri tat Silas keopan pa ri tinimit Berea

¹⁰ Aretaq chaq'ab' chik, ri kojonelab' pa ri tinimit Tesalónica xekitaq b'i ri tat Pablo, ri tat Silas pa ri tinimit Berea. Xuwi k'u xeopanik, xeb'ok pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. ¹¹ Are k'u ri winaq aj Israel ri e k'o pa Berea, are utz na xetow tzij chkiwäch ri winaq aj Israel ri e k'o pa Tesalónica. Xkaj xkita ru Loq' Pixab' ri Dios ri xtzijox chke. Ronojel q'ij k'ut xkisik'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik che rilik we qas tzij ri kub'ij ri tat Pablo. ¹² E k'ia k'u chke ri winaq aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Berea xekojonik. Y e k'ia chke ri winaq aj Grecia ri nimaq ki b'anik ri xuquje' xekojonik, chi ixoqib' chi achijab'. ¹³ Aretaq k'ut xketamaj wa' ri winaq aj Israel ri e k'o pa Tesalónica, chi tajin kätzijox ru Loq' Pixab' ri Dios pa Berea rumal ri tat Pablo, xeb'e' jela', xkisach k'u ki k'ux ri winaq. ¹⁴ Chanim k'ut ri qachalal xkitaq b'i ri tat Pablo rech ke' pa ri taq'aj chi' ri mar. Ri tat Silas rachi'l ri a Timoteo xekanaj kan ri e are' pa ri tinimit Berea. ¹⁵ Ri e b'enaq ruk' ri tat Pablo, xkachi'laj k'u na b'ik k'ä pa ri tinimit Atenas. Xetzelej k'u chanim, xkib'ij ri u b'im ri tat Pablo chke. Are wa' chi käkib'ij che ri tat Silas, ri a Timoteo chi käkikowij b'ik rech käkiriq kib' pa ri tinimit Atenas.

Ri tat Pablo k'o pa ri tinimit Atenas

¹⁶ Aretaq ri tat Pablo tajin keye'n chke ri tat Silas, ri a Timoteo pa Atenas, sib'alaj xb'isonik rumal chi xrilo chi k'ia ki wäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq e k'o pa ri tinimit. ¹⁷ Xaq je ri' ri tat Pablo xuq'alajisaj ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios chkiwäch ri winaq aj Israel pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib'. Sib'alaj xkichomala kib', xuquje' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri e k'o chila' ri req'ijilan che ri Dios. Je' xuquje' xub'an ronojel q'ij kuk' ri winaq pa ri k'ayib'al. ¹⁸ Jujun chke ri achijab' ri e k'o chila' xa ki yo'm

kib' che retamaxik ri ki tijonik ri winaq ri käb'ix Epicúreos chke, xuquje' ri jule' chik ri käb'ix Estoicos chke. Ri e are' xkichap tzij ruk' ri tat Pablo. Jujun xkib'ij: ¿Jas lo wa' ri kub'ij we achi ri'? Sib'alaj käch'awik pune man k'o tä retam, —xecha'.

Jujun chik xkib'ij: Je' ta ne chi are u tzijol wa' jule' taq dios chik, —xecha'.

Je' xkib'ij rumal chi ri tat Pablo xutzijoj chke ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesús, xuquje' jas xub'ano xk'astaj b'i chkixol ri käminaqib'. ¹⁹ Xkik'am k'u b'i ri tat Pablo pa ri Areópago, ri e naq'atal wi käkimulij kib' che chomanik, xkita' k'u che, xkib'ij: ¿A kuya' käqetamaj uj jas wa' we k'ak' tijonik ri' ri tajin kätzijoj la? ²⁰ Are k'u kätzijoj la jule' taq tzij chqe ri man qetam taj, käqaj k'ut käqetamaj jas kel kub'ij ronojel wa' ri tajin kätzijoj la, —xecha che.

²¹ Je' xkib'ij wa' rumal chi ri winaq aj Atenas, xuquje' ri winaq re nik'iaj tinimit chik ri e k'o chila', xuwi xkitzukuj u taik jun k'ak' tzij, xuquje' u b'ixik jun chik ri xkita jawije' chi'.

²² Ri tat Pablo xtak'i aq'anoq chkiwäch pa ri Areópago, xub'ij chke ri winaq: Tata'ib' aj Atenas, kinwilo chi sib'alaj käq'ijilan alaq chke taq dios. ²³ Je ri', rumal chi aretaq tajin kinb'inik, xinok'ow chkiwäch taq ri k'olib'al ri käq'ijilan wi alaq, xinriq k'u jun ta'b'al toq'ob' ri tz'ib'tal wi we tzij ri' chuwäch: “Che ri Dios ri man etamtal tä u wäch,” —kächa ri'. We Dios ri' ri käq'ijilaj alaq, ri man etam tä alaq u wäch, are ri Are' ri kintzijoj in chech alaq, —kächa chke.

²⁴ Ri Dios ri b'anowinaq ruwächulew, xuquje' ronojel ri k'o chuwäch, are wa' Rajaw ri kajulew. Man käk'oji tä ri Are' pa jun ja ri xa b'anom kumal winaq. ²⁵ Man rajwaxik tä u to'ik kumal ri winaq, man k'o tä k'u jas jun rajwaxik che. Are k'ut yo'winaq ri qa k'aslemal nimalaj qonojel, u

yo'm ri kuxlab' konojel ri k'o ki k'aslemal. Xuquje' u yo'm juntir ri kajwataj chqe, —kächa'.

²⁶ Chrij xa jun winaq ri Dios xeresaj wi konojel ki wäch winaq rech kek'oji cho ronojel ruwächulew. Xuquje' xuchomaj janipa' junab' ri kek'asi'k, xuquje' jawije' ri kejeqi wi, u k'utum k'u ronojel wa' chkiwäch. ²⁷ Je' u b'anom wa' rech ketzukurun che, pune xa käkimalma' u riqik. Qas tzij k'ut man naj taj k'o wi ri Dios chqe chqajujunal. ²⁸ Rumal k'u ri Dios uj k'aslik, uj k'olik, kujxulik, kujpaqik. Xkib'ij k'u jujun chke ri achijab' ri e k'o uk' alaq ri keb'anow taq ri b'ix: “Qonojel ri uj, uj ralk'ual ri Dios,” —xecha ri'. ²⁹ We uj ralk'ual ri Dios, mäqachomaj b'a' chi ri Dios are junam kuk' ri tiox re q'än puaq, re saq puaq, re ab'aj, ri xa e b'anom kumal winaq ri xaq e are' e chomaninaq wa'. ³⁰ Ojer kanoq ri Dios xaq xukuy ri ki mak ri winaq rumal chi man xkich'ob' taj jas ri tajin kaka'no. Are k'u ri kämik kuya u b'ixik chke konojel ri winaq pa ronojel tinimit chi käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik. ³¹ Je ri', rumal chi ri Dios u chomam jun q'ij aretaq kuq'at na tzij pa ki wi' konojel ri winaq cho ruwächulew, jikom k'ut kub'an na chke. Kub'an k'u na wa' rumal ri Achi ri cha'tal rumal. Xuq'alajisaj k'u wa' chqawäch qonojel aretaq xuk'astajisaj wa' we Achi ri' chkixol ri käminaqib', —xcha ri tat Pablo chke.

³² Aretaq ri winaq xkito chi ri tat Pablo kutzizoj chi kek'astaj na ri käminaqib', jujun xa xkitze'j u wäch, nik'iaj chik xkib'ij: Käqaj käqata chi na jumul ri xb'itaj umal la pa jun q'ij chik, —xecha che.

³³ Xel k'u b'i ri tat Pablo chkixol. ³⁴ E k'o k'u jujun winaq ri xekojonik, xeb'e' k'u ruk' ri tat Pablo. Chkixol ri xekojonik k'o wi ri tat Dionisio. Are jun kuk' ri tata'ib' ri käkimulij kib' pa ri Areópago. Xuquje' k'o jun ixoq, Dámaris u b'i'. E k'o chi k'u nik'iaj chik ri xekojonik.

18

Ri tat Pablo ke' pa ri tinimit Corinto

¹ Xel chi k'u b'i ri tat Pablo pa ri tinimit Atenas, xe' pa ri tinimit Corinto. ² Chila' k'ut xuriq jun achi aj Israel, Aquila u b'i', ri käpe pa Ponto. Ri tat Aquila rachi'l ri nan Priscila, ri rixoqil, te' kieb' oxib' q'ij e elinaq loq pa Italia, rumal chi ri tat Claudio César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, xtaqan chke konojel ri winaq aj Israel chi keb'el b'i pa ri tinimit Roma. Xopan k'u ri tat Pablo kuk' che ki ch'ab'exik. ³ Junam k'u ru chak ri tat Pablo kuk' ri ki chak ri e are', xa je ri' xkanaj kan na kuk'. Junam k'ut xechakunik, rumal chi ri ki chak ri tat Aquila, ri nan Priscila are ki b'anik carpa. ⁴ Ronojel q'ij k'ut re uxlanem xe' ri tat Pablo pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Ruk' chuq'ab' k'ut xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke konojel ri e k'o chila'. E k'o winaq aj Israel xuquje' winaq ri man aj Israel taj ri xkikojo chi qas tzij ri kub'ij ri tat Pablo chke.

⁵ Areqa k'ut xeopan ri tat Silas rachi'l ri a Timoteo pa ri tinimit Corinto, kelik loq pa Macedonia, ri tat Pablo qas xuya ru q'ij, xutij k'u u chuq'ab' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. Xuq'alajisaj k'u chkiwäch ri winaq aj Israel chi qas tzij ri Jesús are wa' ri Cristo ri keye'm. ⁶ Are k'u ri e are' xa xkik'ulelaj u wäch ru tzij ri tat Pablo, xkib'ij taq tzij ri man utz taj chrij. Ri tat Pablo xutota' ri ratz'iaq chkiwäch chuk'utik chi kel b'ik, te k'u ri' xub'ij chke: Alaq ajchaq' mak we käsach wäch alaq. Ri in man k'o tä nu mak chech alaq. Tzkämik ri' kine' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chke, —xcha ri tat Pablo.

⁷ Xel k'u b'i ri tat Pablo pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xe' cho rachoch jun tata' ri man aj Israel taj, Justo u b'i', ri käq'ijilan che ri Dios. Ri are' xa

chuxkut ri rachoch Dios kel wi. ⁸ Ri tat Crispo, ri k'amal ki b'e ri winaq pa ri rachoch Dios ri', xkojon ri are' che ri Qajaw Jesucristo, junam kuk' konojel ri e k'o pa rachoch. Xuquje' k'ia chke ri nik'iaj winaq chik aj Corinto, aretaq xkita ru Loq' Pixab' ri Dios, xekojonik, xb'an k'u ki qasna'. ⁹ Xch'aw k'u ri Qajaw Jesucristo ruk' ri tat Pablo chaq'ab' pa jun achik', xub'ij che: ¡Maxej b'a' awib'! Chataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, maya kan u b'anik wa'. ¹⁰ In k'ut, in k'o awuk', man k'o tä k'u jun winaq ri käkowinik katuchapo, kub'an k'äx chawe rumal chi e k'ia winaq ri kekojon na chwe waral pa we tinimit ri', —xcha ri Jesús che ri tat Pablo.

¹¹ Xa je ri' ri tat Pablo xkanaj na kan jun junab' ruk' nik'iaj pa ri tinimit Corinto. Xeutijoj k'u ri winaq che ru Loq' Pixab' ri Dios.

¹² Pa taq ri q'ij ri kätaqan ri nim q'atal tzij Galión puwi' ri Acaya, ri winaq aj Israel xkiyak kib' chrij ri tat Pablo, xkik'am k'u b'i pa ri q'atb'al tzij. ¹³ Xkib'ij k'u che ri q'atal tzij: We achi ri' tajin kub'ij chke ri winaq chi rajwaxik u q'ijilaxik ri Dios, ri man je' tä k'u u b'anik jas ri kub'ij ri qa pixab', —xecha che.

¹⁴ Xa jub'iq' man xch'aw tä ri tat Pablo aretaq ri tat Galión xub'ij chke ri winaq aj Israel: We ta are jun k'äx o jun nimalaj mak ri xub'an we achi ri', ri in kintatab'ej na jas ri käb'ij alaq, alaq aj Israel. ¹⁵ Xa b'a' chkij taq tzij käch'ojin wi alaq, xa chkij taq winaq, xa k'u chrij ri pixab' alaq. Chila b'a' alaq jas käb'an alaq che. Man kwaj taj kinq'at tzij puwi' wa' we tajin käb'ij alaq ri', —xcha ri tat Galión chke ri winaq aj Israel.

¹⁶ Xeresaj k'u b'i pa ri q'atb'al tzij. ¹⁷ Xepe k'u konojel ri winaq aj Grecia, xkichap ri tat Sóstenes, ri k'amal ki b'e ri winaq pa ri rachoch Dios, chila' k'ut sib'alaj xkich'ay wi

chuwäch ri nim q'atal tzij. Man xok tä k'u il ri tat Galión pune je wa' xka'no.

Ri tat Pablo kätzelej pa ri tinimit Antioquía, te k'u ri kuchaplej ru rox u b'inem chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios

¹⁸ K'ia q'ij k'ut xk'oji na ri tat Pablo pa ri tinimit Corinto. Te k'u ri' xeuya kan ri qachalal, xuya b'i rib' pa barco, xe' pa Siria, rachi'l ri nan Priscila, xuquje' ri tat Aquila. K'o pa ri tinimit Cencrea. Mäjoq kel b'i pa ri barco, ri are' xresaj ronojel ru wi'. Retal k'u wa' chi k'o ri xuchi'j che ri Dios ri tzrajwaxik kub'an na. ¹⁹ Aretaq xeopan pa ri tinimit Éfeso, ri tat Pablo xeuya kan ri nan Priscila, ri tat Aquila, xe' ri are' pa ri rachoch Dios, xuchap k'u tzij kuk' ri winaq aj Israel ri käkimulij wi kib' chila'. ²⁰ Ri e are' xkib'ochi'j ri tat Pablo chi kakanaj kan na kuk' kieb' oxib' q'ij. Are k'u ri are' man xraj taj. ²¹ Xeuya k'u kanoq, xub'ij kan chke: Rajwaxik kink'oji na pa ri tinimit Jerusalén che rok'owisaxik ri nimaq'ij ri käpetik. Kintzelej chi k'u na loq che ilik alaq we are u rayinik ri Dios, —xcha kan chke.

Xok k'u b'i pa jun barco, xel b'i pa ri tinimit Éfeso. ²² Aretaq xopan pa ri tinimit Cesarea, xe' pa Jerusalén, xuch'ab'ej kan ri qachalal kojonelab' ri e k'o chila'. Te k'u ri' xe' pa ri tinimit Antioquía. ²³ Xk'oji k'u na kieb' oxib' q'ij pa Antioquía, te k'u ri' xel b'ik, xeusolij taq ri tinimit re Galacia, re Frigia, xuya kan anima' chke konojel ri kojonelab'.

Ri tat Apolos kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Éfeso

²⁴ Pa taq ri q'ij ri' xopan jun tata' aj Israel pa ri tinimit Éfeso. Ri tata' ri' Apolos u b'i'. Ri are' jela' kel pa ri tinimit Alejandría. Sib'alaj kána'wik käch'awik, xuquje' sib'alaj retam ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. ²⁵ Ri are' k'ut yo'm tijonik che chrij ri Qajaw Jesucristo chi rajwaxik ri kojonik che. Ruk' ronojel ranima' kätzijonik,

jikom k'u kub'an chutzijoxik jas ri xub'an ri Jesús, pune ta ne xaq xuwi retam ri qasna' ri xub'an ri tat Juan.*
²⁶ Ri tat Apolos xuchaplej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri rachoch Dios, man kuxej tä rib'. Aretaq k'ut xkitatab'ej ri nan Priscila, ri tat Aquila, xkik'am b'i pa u tukiel wi, xkiq'alajisaj k'u chuwäch jas ri qas tzij chrij ru b'eyal ri kojoniq chrij ri Dios. ²⁷ Aretaq ri tat Apolos xuchomaj chi ke' pa Acaya, ri kojonelab' xetob'an b'i che, xkitz'ib'aj b'i jun wuj chke ri kojonelab' ri e k'o pa Acaya rech utz u k'ulaxik kaka'no. Aretaq xopan ri tat Apolos pa Acaya, sib'alaj xeuto' ri winaq ri e kojoninaq chik rumal ru toq'ob' ri Dios pa ki wi'. ²⁸ Ruk' nimalaj chuq'ab' ri tat Apolos xuq'alajisaj chkiwäch konojel ri winaq chi man qas tzij taj ri käkib'ij ri winaq aj Israel. Ri e are' man jub'iq' taj xekowin che ri tat Apolos, rumal chi xuk'ut chkiwäch ri winaq jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, chi ri Jesús are wa' ri Cristo ri keye'm.

19

Ri tat Pablo kopan pa ri tinimit Éfeso

¹ Aretaq ri tat Apolos k'o pa ri tinimit Corinto, ri tat Pablo xok'ow pa taq ri alaj taq tinimit ri e k'o puwi' taq ri juyub', xopan k'u pa ri tinimit Éfeso. Chila' xeuriq wi jujun kojonelab'. ² Xuta' k'u chke we kojonelab' ri', xub'ij: ¿A xqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' alaqaq aretaq xkojon alaqaq? —xcha chke.

Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Man jub'iq' taj qa tom u tzijol wa' chi k'o jun Loq'alaj Espíritu, —xecha che.

---

* 18:25 We tzij ri', "xuwi retam ri qasna' ri xub'an ri tat Juan", are kieb' oxib' ri kel kub'ij. Waral k'ut are kraj kub'ij chi mäja' retam jun jas kub'an ri Loq'alaj Espíritu, kok pa ranima' jun aretaq kákojon che ri Qajaw Jesús (Hechos 19:1-6).

³ Ri tat Pablo xuta' chke, xub'ij: ¿Jas k'u u wäch qasna' ri b'anom chech alaq? —xcha chke.

Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Are ri qasna' ri xub'an ri tat Juan, —xecha che.

⁴ Ri tat Pablo xub'ij chke: Qas tzij ri tat Juan xub'an ki qasna' ri winaq ri xkik'ex kanima', xkik'ex k'u ki chomanik. Xub'ij k'u chke ri winaq chi rajwaxik kekojon na che ri Jun chik ri käpetik, are k'u ri Jesús wa', ri Cristo, —xcha ri tat Pablo chke.

⁵ Aretaq xkita ri xub'ij, xb'an ki qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. ⁶ Aretaq ri tat Pablo xuya u q'ab' pa ki wi', xqaj ri Loq'alaj Espiritu pa ki wi', xech'aw pa jule' taq ch'ab'al chik, xkitzizoj k'u ri tzij ri xeyi' chke rumal ri Dios. ⁷ Kraj e kab'lajuj achijab' wa' chkonojel.

⁸ Ri tat Pablo, oxib' ik' xutaqej opanem pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, ri xutzizoj wi ru Loq' Pixab' ri Dios, man kuxej tä k'u rib'. Xukoj u chuq'ab' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ru taqanik ri Dios, xuquje' chuk'utik chkiwäch chi are qas tzij ri tajin kub'ij chke.

⁹ E k'o k'u jujun ri man xkita tä ri xub'ij rumal chi xa ab'ajarinaq ri kanima'. Man xkaj taj xekojonik, xane xa k'äx xech'aw chrij ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch konojel ri winaq. Xutas k'u rib' ri tat Pablo chkij we winaq ri', xeuk'am b'i' ri kojonelab' pa jun escuela rech jun tata', Tiranno u b'i'. Chila' k'ut xeutizoj wi ronojel q'ij. ¹⁰ Kieb' junab' je' xutaqej u b'anik wa'. Je ri' chi konojel ri e k'o pa Asia, winaq aj Israel xuquje' winaq ri man e aj Israel taj, xkita ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Qajaw Jesucristo. ¹¹ Ri Dios k'ut xub'an nimaq taq kajmab'al rumal ri tat Pablo. ¹² Je ri' chi ri su't, ri atz'iaq ri kojom rumal ri tat Pablo, xekiya chkij ri ki cuerpo ri yawab'ib', xekunatajik, xuquje' e k'o yawab'ib' ri xeb'el itzel taq espíritus chke.

¹³ E k'o k'u jujun winaq aj Israel ri xaq xeb'inik, xekesaj itzel taq espíritus chke ri winaq. Ri e are' xkaj xkikoj ru b'i' ri Qajaw Jesús chub'anik wa', xkib'ij k'u chke ri itzel taq espíritus: Pa ru b'i' ri Jesús ri kutzijoj ri tat Pablo, kujtaqan chiwe chi kixel b'ik, —xecha chke.

¹⁴ Jujun ri xeb'anow wa' e are' ri wuqub' u k'ojol jun tata', Esceva u b'i'. Ri tata' ri' are jun aj Israel, jun chke ri ki nimal sacerdotes. ¹⁵ Aretaq k'ut je' xka'no, ri itzel espíritu xub'ij chke: Wetam u wäch ri Jesús, xuquje' wetam jachin ri' ri tat Pablo, are k'u ri ix, ¿jachin k'u ri ix? —xcha chke.

¹⁶ Ri achi k'ut ri k'o ri itzel espíritu che, ruk' nimalaj chuq'ab' xuk'iaq rib' chkij. Xkowin k'u che ki ch'akik konojel. Ko xeuchapo, xub'an k'ia u wäch k'ax chke, je ri' chi man k'o tä chi katz'iaq chkij. Soktajinaq chik xeb'el b'i pa ri ja, xeanimaj k'u b'ik. ¹⁷ Xketamaj k'u wa' konojel ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Éfeso, winaq aj Israel, xuquje' winaq ri man aj Israel taj, je ri' chi xkixej kib' konojel. Are k'u xkinimarisaj na u q'ij ri Qajaw Jesús.

¹⁸ Xuquje' e k'ia chke ri winaq ri xekojonik, xepetik, xkiq'alajisaj jachike ri man utz taj ri ka'nom nab'e. ¹⁹ Xuquje' e k'ia chke ri winaq ri nab'e kanoq kaka'n ri itzinik, xkik'am loq ri ki wuj ri xkikojo, xekiporoj k'u chkiwäch konojel ri winaq. Aretaq xkajilaj ri rajil taq ri wuj, xkilo chi are kawinaq lajuz mil quetzales chronojel. ²⁰ Rumal konojel taq wa' we kajmab'al ri', xel u tzijol ru Loq' Pixab' ri Dios pa ronojel tinimit, e k'ia k'u ri winaq ri xekojonik.

²¹ Te k'u ri' ri tat Pablo xuchomaj chi utz la' we ke' che ki solixik taq ri tinimit re Macedonia, re Acaya, kutajej k'u ru b'e, kopan pa ri tinimit Jerusalén. Xub'ij k'ut chi aretaq kätö'taj pa Jerusalén, rajwaxik xuquje' chi ke' pa ri tinimit Roma. ²² Xeutaq k'u b'i ri a Timoteo rachi'l ri tat Erasto,

kieb' chke ri ketob'an ruk', rech keb'e' pa Macedonia. Are k'u ri are' xk'o'ji na kan kieb' oxib' q'ij pa Asia.

Ri winaq käkiyak kib' chrij ri tat Pablo pa ri tinimit Éfeso

²³ Pa taq ri q'ij ri' xchaptaj jun ch'oj chkixol ri winaq pa ri tinimit Éfeso rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. ²⁴ Are xchaptaj wa' rumal jun tata', Demetrio u b'i'. We tata' ri' are jun ch'ayal ch'ich' ri kub'an alaj taq ja re saq puaq ri käkesaj u wäch ri rachoch ri ki dios ri winaq aj Éfeso, Diana u b'i'. Käkich'ak k'u nim puaq ri achijab' ri kechakun ruk'. ²⁵ Ri tat Demetrio xeumulij k'u ri ajchakib', xuquje' nik'iaj achijab' chik ri junam ki chak ruk', xub'ij chke: Etam alaq chi nim jub'iq' ri tajin käqach'ak chrij we chak ri'. ²⁶ Kil b'a' alaq xuquje' käta alaq chi we achi ri', Pablo u b'i', kub'ij chi ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq man e dios tä ri'. Man xuwi tä k'u ri winaq pa Éfeso u kojom ki k'ux, xane xuquje' ne ri winaq pa taq konojel ri tinimit ri e k'o pa Asia. ²⁷ We ne man nim tä chi kil wi ri rachoch ri nimalaj dios Diana, käsach k'u u wäch ri qa k'ay, are sib'alaj k'äx wa'. Je ri' man käyi' tä chi u q'ij we nimalaj dios ri' ri käq'ijilax kumal konojel ri winaq aj Asia, xuquje' kumal konojel ri winaq cho ruwächulew, —xcha chke.

²⁸ Aretaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj xpe koyowal, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Nim u q'ij ri Diana ri ki dios ri aj Éfeso! —xecha'.

²⁹ Konojel k'u ri winaq pa ri tinimit xa xsach ki k'ux. Xaq jun xkiyo', xeb'e' chkij ri tat Gayo, ri tat Aristarco. Kieb' tata'ib' wa' aj Macedonia e rachi'l ri tat Pablo. Xekicharchatej k'u b'i pa ri k'olib'al ri e naq'atal wi ri winaq käkimulij wi kib'. ³⁰ Ri tat Pablo, are ta xraj xok b'i kuk' rech keutzijob'ej ri winaq, are k'u ri kojonelab' xkiq'atej. ³¹ Xuquje' jujun tata'ib' ri k'o ki taqanik pa ri q'atb'al tzij re Asia, ri e utz ruk' ri tat Pablo, xkitaq u b'ixik

che chi mok b'i jela' chkixol ri winaq. ³² Ri winaq ri ki mulim kib' xaq xkiraq ki chi', jun wi ri xkib'ij ri nik'iaj, jun chi wi ri xkib'ij ri nik'iaj chik, rumal chi xaq xeb'el ch'uj. E k'ia chke ri man ketam taj jas che ki mulim kib'. ³³ K'o k'u jun achi aj Israel chila', Alejandro u b'i'. Xesax k'u loq ri tata' ri' chkixol ri winaq. Are ri ch'ikimim loq kumal ri winaq aj Israel. E k'o k'u jujun xkib'ij che jas ri tajin káb'anik. Ri tat Alejandro xuyak ru q'ab' chub'ixik chke chi mech'aw chik. Are k'u kraj käkitezijob'ej ri winaq che ki to'ik ri kieb' tata'ib'. ³⁴ Aretaq k'ut xkich'ob' ri winaq chi ri are jun achi aj Israel, konojel xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Nim u q'ij ri Diana, ri ki dios ri aj Éfeso! —xecha ri'.

³⁵ Xpe k'u ri ajtz'ib' re ri tinimit. Aretaq xkowinik xub'ano chi ri winaq käkitatatab'ej ri kub'ij, xub'ij chke: Alaq ri', alaq tata'ib' aj Éfeso, konojel ri winaq ketam chi we tinimit Éfeso k'o reqlen chuchajixik ri rachoch ri nimalaj qa dios Diana, xuquje' ri ab'aj, ru wächb'al ri are' ri xtzaq loq chikaj. ³⁶ Qetam k'ut chi man k'o tä jun ri mat retam wa'. ¡Xaq jun k'ol wi alaq! K'o jas máb'an alaq ri mat kächomaj na alaq ruk' utzil. ³⁷ We achijab' ri' ri k'amom alaq loq, man k'o tä jas jun äwas ri ka'nom, man e yoq'oninaq tä k'u che ri qa dios ri Diana. ³⁸ We ri tat Demetrio xuquje' ri kechakun ruk' ketam chi k'o jun k'äx ri u b'anom jun chke ri achijab' ri', are ki patän ri q'atal taq tzij xuquje' ri q'atb'al taq tzij ri e k'olik. Chila' je' kib'ij wi chkijujunal chub'ixik jachike ri k'o pa kanima'. ³⁹ We are jun chi wi ri kaj alaq, kuya' káb'ij alaq wa' aretaq kâqamulij qib' rech kâqachomaj wa' chnojimal. ⁴⁰ Xib'ib'al k'u wa' we káb'ix chqe chi xa kâqayak qib' chkij ri ketaqan pa qa wi' xa rumal ri xb'antaj waral kâmik. Man k'o tä k'u jas kuya' kâqab'ij chke we kâta' chqe jas u b'anik ri ch'oj ri' ri xb'anik, —xcha'.

⁴¹ Xuwi xb'itaj wa' rumal ri ajtz'ib' re ri tinimit, xub'ij

chke ri winaq: ¡Xujto'taj b'a'! —kächa'. Oj alaq cho ja, — xcha chke ri winaq.

20

Ri Pablo ke' pa Macedonia xuquje' pa Grecia

¹ Aretaq xtäni wa' we ch'oj ri', ri tat Pablo xeusik'ij ri kojonelab' rech keupixb'aj, kuku'b'isaj ki k'ux. Te k'u ri' xeuch'ab'ej kanoq, xe' k'u pa Macedonia. ² Xeuch'ab'ej k'u ri qachalal ri e k'o pa taq ri tinimit ri xok'ow wi. Xaq je ri' sib'alaj xuya anima' chke ri kojonelab'. Te k'u ri' xopan ri are' pa Grecia. ³ Oxib' ik' xk'oji na chila'. Xaq jub'iq' man xok tä ri are' pa barco rech ke' pa Siria aretaq xuto chi ri winaq aj Israel tajin käkichomaj u b'anik k'äx che. Rumal wa' xuchomaj chi utz na kätzelej chraqan, kok'ow chi na jumul pa Macedonia. ⁴ Xachi'lax k'u b'i rumal ri tat Sópater aj Berea, ri tat Aristarco, ri tat Segundo aj Tesalónica, ri tat Gayo aj Derbe, ri a Timoteo, xuquje' nik'iaj kojonelab' aj Asia, ri tat Tíquico, xuquje' ri tat Trófimo. ⁵ We qachalal ri' xenab'ejik, xujkeyej k'u pa ri tinimit Troas. ⁶ Are k'u ri uj, aretaq xok'ow ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk', xujel b'i pa ri tinimit Filipos pa barco. Ok'owinaq chi k'u job' q'ij, xeqariqa pa ri tinimit Troas. Wuqub' q'ij k'ut xujkanaj na kan chila'.

Waral kub'ij wi ri xub'an ri tat Pablo pa ri tinimit Troas

⁷ Pa ri nab'e q'ij re ri semana xqamulij qib' rech kujwi' junam, käqatij k'u ri wa natab'al re ru kämikal ri Qajaw Jesús. Are k'u ri tat Pablo xeutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri kojonelab'. Rajwaxik k'ut chi ri tat Pablo kel b'i chila' chukab' q'ij. Rumal ri' naj xtzijon na k'ä xuriq na ri nik'iaj aq'ab'. ⁸ Are pa ri u rox wiq ja qa mulim wi qib'. Chila' k'ut e k'o k'ia chäj tzijtalik. ⁹ K'o k'u jun ala, Eutico u b'i', t'uuyul pa ri ventana. Ri ala sib'alaj k'äx u

waram, xtzaq k'u loq pulew tzpa ru rox wiq ja, käminaq chik xyakik. ¹⁰ Xqaj k'u loq ri tat Pablo, xjupi' puwi' ri ala, xulaq'puj, te k'u ri' xub'ij chke ri qachalal: Mäxej ib' alaq, qachalal, are k'asal chik ri ala, —xcha chke.

¹¹ Ri tat Pablo xpaqi chi jumul pa ri ja, xupir ri wa, junam xwi' ri are' kuk' ri kojonelab'. Xutaqej k'u tzijonem k'ä xsaqir na. Te k'u ri' xel b'i chila'. ¹² Are k'u ri ala k'asal chik xkik'am b'ik. Konojel k'ut sib'alaj kekikot chik.

Ri tat Pablo kel b'i pa ri tinimit Troas, kopan k'u pa ri tinimit Mileto

¹³ Ri uj xujnab'ejik, xuje' pa barco, xujopan pa ri tinimit Asón. Jela' xuje' wi rech käqariq ri tat Pablo, xok k'u b'i quk' pa ri barco chila'. Je ri' xqa'no rumal chi ri tat Pablo xuchomaj chi ke' chraqan pa Asón. ¹⁴ Aretaq xqariq qib' ruk' ri tat Pablo, xok ri are' quk' pa ri barco. Junam chik xuje' pa ri tinimit Mitilene. ¹⁵ Pa barco xujel chi na b'i chila', xqataqej k'u ri qa b'e. Chukab' q'ij k'ut xujopan chuwäch ri Quío. Che ri jun q'ij chik xujopan pa ri tinimit Samos chi' ri mar. Xujuxlan k'u pa ri tinimit Trogilio, te k'u ri', chukab' q'ij, xujopan pa ri tinimit Mileto. ¹⁶ Je ri' xqa'no rumal chi ri tat Pablo xuchomaj chi man kok'ow tä pa ri tinimit Éfeso rech man käb'eytaj tä pa Asia. Are k'u kraj kopan chanim pa ri tinimit Jerusalén we käkowinik rech kärok'owisaj ri nimaq'ij re Pentecostés chila'.

Ri tat Pablo kätzijon kuk' ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' aj Éfeso

¹⁷ Aretaq uj k'o chi pa ri tinimit Mileto, ri tat Pablo xtaqan che ki sik'ixik ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso. ¹⁸ Aretaq xeopanik, xub'ij chke: Qachalal, etam alaq jas ri nu k'aslemal qas pa ri nab'e q'ij ri xinul uk' alaq waral pa Asia. ¹⁹ Ronojel q'ij ri xink'oji uk' alaq xinpatänij ri Qajaw Jesús, man

xinnimarisaj tä wib'. Ruk' taq oq'ej xinb'an ri nu chak uk' alaq, xuquje' xinriq k'ia u wäch k'äxk'ol ri xepe chwij rumal ronojel ri xka'n ri winaq aj Israel chwe. ²⁰ Pune je ri', man xinya tä kan u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chech alaq, xuquje' ronojel u wäch tijonik ri kajwataj chech alaq rech käriq alaq ri utzil. Xane xintzijoj wa' chuwäch alaq cho taq ri achoch alaq, xuquje' chkiwäch konojel ri nik'iaj winaq. ²¹ Xinb'ij chke ri winaq aj Israel, xuquje' ri nik'iaj winaq chik chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik cho ri Dios, xuquje' käkiya kan ri ki mak, kekojon k'u che ri Qajaw Jesucristo. ²² Kämik k'ut kine' pa ri tinimit Jerusalén. Rajwaxik k'ut kinniman che ri Loq'alaj Espiritu ri taqowinaq wa' chwe. Man wetam tä k'ut jas ri käb'an na chwe chila'. ²³ Xuwi wetam jas ri u b'im ri Loq'alaj Espiritu chwe pa taq konojel ri tinimit ri kine' wi, chi kinoksax na pa che', sib'alaj kinriq na k'äx. ²⁴ Man k'o tä k'u jun chke we k'äxk'ol ri' ri kinok il rumal. Xuquje' ne ri nu k'aslemal man are tä qas nim kinwil wi. Are kwaj kink'is ri nu chak ri nu taqem rech kinopan pa ri k'isb'al re ri nu k'aslemal ruk' kikotem. Kwaj k'ut kink'is u b'anik ri yo'm pa nu q'ab' rumal ri Qajaw Jesús. Are wa' ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq, kinb'ij chke chi ri Dios sib'alaj kurayij kutoq'ob'isaj na ki wäch nimalaj konojel, —kächa ri tat Pablo.

²⁵ Kämik k'ut qas wetam chi man k'o tä jun chech alaq, ri nu tzijom ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio che chrij ru taqanik ri Dios, ri käril chi na jumul nu wäch. ²⁶ Rumal ri' kinb'ij chech alaq pa we q'ij kämik chi ri in man k'o tä nu mak che jachin jun chech alaq we käsach u wäch. ²⁷ Je ri', rumal chi xinya u b'ixik chech alaq ronojel ri u chomam ri Dios pa qa wi'. Man k'o tä jas jun u wäch tijonik ri mat xinya chech alaq. ²⁸ Chajij b'a' ib' alaq, chechajij k'u alaq ri qachalal kojonelab'. Kojom k'u alaq che k'amal taq ki

b'e rech kechajij alaq konojel ri qachalal ri e kojoniñaq che ri Qajaw Jesús. Xkäm k'u ri Are' cho ri cruz, xuya k'u ru kik'el rech käkiriq ru tob'anik ri Dios. ²⁹ Wetam k'ut chi aretaq in elinaq chi b'i uk' alaq, kepe na achijab' ri kaka'n na k'äx chke ri qachalal kojonelab', je' ta ne e k'a'nalaj taq utiw wa' ri kekitij taq ri chij. ³⁰ Kek'oji k'u na jujun achijab', b'anal taq tzij, xol alaq, ri kekitijoj ri winaq che ri man qas tzij taj chuk'exwäch ri qas tzij rech keb'e' ri kojonelab' kuk'. ³¹ ;Chila b'a' alaq wa', chk'ask'at alaq! Chna'taj chech alaq chi oxib' junab', chi paq'ij chi chaq'ab', man xintäni tä che pixb'exik alaq chjujunal alaq ruk' taq oq'ej, —kächa chke.

³² Are k'u ri kämik, qachalal, kinjach kan alaq pu q'ab' ri Dios rech man käsach tä chech alaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri kuk'ut chqawäch chi sib'alaj nim ru toq'ob' ri Are' pa qa wi'. We tzij ri' käkowinik kub'ano chi käk'oji chuq'ab' alaq, xuquje' kub'ano chi käriq alaq ri echb'al alaq junam kuk' konojel ri e rech ri Dios. ³³ Man are tä saq puaq, man are tä q'an puaq, man are tä atz'iaq rech jachin chech alaq nu rayim u wäch. ³⁴ Qas etam alaq chi xinchakun chuch'akik ronojel ri xajwataj chwe, xuquje' ri xajwataj chke ri e k'o wuk'. ³⁵ Pa ronojel ri nu tijonik nu k'utum chuwäch alaq chi rajwaxik kujchakunik chuch'akik ri kajwataj chqe, rech xuquje' kujkowinik keqato' ri k'o ki rajwaxik. Xinna'taj chech alaq ru tzij ri Qajaw Jesús ri kub'ij: “Are utz na re ri winaq ri k'o kusipaj che jun chik chuwäch ri jun ri xaq xuwi kuk'amo,” —kächa', —xcha ri tat Pablo chke.

³⁶ Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, xxuki'k, xub'an orar junam kuk' konojel. ³⁷ Konojel k'ut xeb'oq'ik, xkik'iaq kib' chuqul ri tat Pablo, xkitz'umaj. ³⁸ Sib'alaj xeb'isonik rumal ri xub'ij chke chi man k'o tä chi jumul ri käkil na u wäch. Xkachi'laj k'u b'ik, xekijacha

kan chi' ri mar jawije' k'o wi ri barco.

21

Ri tat Pablo ke' pa ri tinimit Jerusalén

¹ Aretaq xeqaya kan ri qachalal, xujok pa ri barco, jikom xuje' pa Cos. Chukab' q'ij chik xujq'ax pa Rodas, te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Pátara. ² Xqariq k'u jun barco pa Pátara ri ke' pa Fenicia, xujok k'u chupam, xqataqej k'u ri qa b'e. ³ Aretaq xujq'ax pa ri mar, xqil apan ri Chipre, xqaya k'u kan pa ri qa mox, xqataqej ri qa b'e, xujopan pa Siria. Xujok'ow k'u na pa ri tinimit Tiro rumal chi ri barco xuya na kan eqa'n chila'. ⁴ Xeqariq jujun kojonelab' chila', xa je ri' xujkanaj kan wuqub' q'ij kuk'. K'o k'u ri xq'alajisax chkiwäch ri kojonelab' rumal ri Loq'alaj Espíritu rech käkib'ij che ri tat Pablo chi me' pa ri tinimit Jerusalén. ⁵ Aretaq xtz'aqat ri wuqub' q'ij kuk' ri kojonelab', xujel b'i pa ri tinimit Tiro. Konojel ri kojonelab', ri achijab' kachi'l ri kixoqil, xuquje' ri kalk'ual xuje'kijacha kanoq. Aretaq xujopan chi' ri mar xujxuki'k, xqa'n orar. ⁶ Te k'u ri' xqajach qib'. Xeqach'ab'ej kan ri qachalal, te ri' xujok pa ri barco, are k'u ri e are' xetzelej kan cho kachoch.

⁷ Ri uj xqataqej ri qa b'e pa ri mar, qelik loq pa ri tinimit Tiro, xujopan pa ri tinimit Tolemaida. Xqayala rutzil ki wäch ri qachalal ri e k'o chila', xujkanaj k'u na jun q'ij kuk'. ⁸ Chukab' q'ij chik xujel b'i pa Tolemaida, ri tat Pablo xuquje' ri uj, ri uj rachi'l, xuje' pa ri tinimit Cesarea. Chila' k'ut xuje' cho rachoch ri tat Felipe, tzijol re ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Ri are' k'ut are jun chke ri wuqub' diáconos ri xecha' nab'e pa Jerusalén.* ⁹ Ri tat Felipe, e k'o kiejeb' u mia'l ri man e k'ulan taj. We alitomab' ri' tajin käkiqu'alajisaj ri tzij ri yo'm chke rumal ri Dios. ¹⁰ Ya xke'

* 21:8 Ri "wuqub' diáconos": Chawila' wa' pa Hechos 6:1-6.

kieb' oxib' q'ij ri uj k'o chila', aretaq xopan jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri petinaq pa Judea, Agabo u b'i'.
¹¹ Ri are' xopan che qa ch'ab'exik, xuk'am k'u ru pas ri tat Pablo, xuxim ri raqan xuquje' ru q'ab' chb'il rib', xub'ij: Ri Loq'alaj Espíritu kub'ij chi aretaq kopan ri ajchaq'el we pas ri' pa ri tinimit Jerusalén, je wa' kâka'n na ri winaq aj Israel chuyutik. Te ri' kâkijach na pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik, ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Agabo.

¹² Aretaq xqata wa' we tzij ri', ri uj xuquje' ri winaq aj Cesarea ri e k'o quk' xqab'ochi'j ri tat Pablo chi man ke' tâ ri' pa Jerusalén. ¹³ Are k'u ri tat Pablo xch'awik, xub'ij chqe: ¿Jas che koq' alaq, käya alaq nimalaj b'is che ri wanima'? Ri in nu yo'm wib', man xuwi taj chi kinyutik, xane xuquje' chi kinkâmisax chila' pa ri tinimit Jerusalén rumal rech ri Qajaw Jesús, —xcha chke.

¹⁴ Rumal k'u chi man xujkowin taj xqaq'atej, xaq xqaya kan chi je ri', xqab'ij k'ut: ¡Chub'ana b'a' ru rayinik ri Dios puwi' la! —xujcha che.

¹⁵ Ok'owinaq k'u kieb' oxib' q'ij, xqa'n k'u u b'anik ri jastaq qe. Te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Jerusalén.
¹⁶ Xujkachi'laj k'u b'i' jujun kojonelab' aj Cesarea. Jun chke ri kojonelab' are jun tata' aj Chipre, Mnasón u b'i'. Tzojer loq we tata' ri' are kojonel. Ruk' k'u ri are' qa chomam kujkanaj wi kanoq.

Ri tat Pablo kopan cho rachoch ri tat Jacobo

¹⁷ Aretaq xujopan pa ri tinimit Jerusalén, xujkik'ulaj ri qachalal, sib'alaj xekikot quk'. ¹⁸ Chukab' q'ij xe' ri tat Pablo quk', xuje' k'u chuch'ab'exik ri tat Jacobo. Ki mulim k'u kib' konojel ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' chila'. ¹⁹ Ri tat Pablo xuya rutzil ki wäch konojel, te k'u ri' xutzizoj na ronojel jas ru b'anom ri Dios chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj rumal ri chak ru b'anom

kuk'. ²⁰ Aretaq ri e are' xkita ri xub'ij, xkiya u q'ij ri Dios. Xkib'ij k'u che ri tat Pablo: Je', qachalal. Pune ta ne je ri', e k'ia mil winaq aj Israel ri e kojoninaq. Ri e are' k'ut käkib'ij chi tzrajwaxik wi käqataqej u b'anik ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés, —kecha'. ²¹ B'im k'u chke we winaq ri' chi ri lal tajin ketijoj la konojel ri winaq aj Israel ri e k'o chkixol ri nik'iaj winaq chik chi ya man rajwaxik tä chik keniman che ri xtaqan wi ri qa mam Moisés. Xuquje' käkib'ij chi káb'ij la chke chi man rajwaxik taj kok ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo ri ki k'ojol, xuquje' chi man rajwaxik tä kaka'no jas ri uj naq'atal wi. ²² ¿Jas ta k'u lo kaka'no? Käkimulij k'u na kib' ri winaq aretaq käkito chi lal ulinaq. ²³ Are utz na we káb'an la ri käqab'ij che la: E k'o quk' uj kiejeb' achijab' ri kaka'n na jas ri xkichi'j u b'anik cho ri Dios. ²⁴ Chek'ama b'i la we achijab' ri' uk' la, aretaq kakesaj ri äwas chkij ri e are', b'ana la ri e la junam kuk'. Chya la ri puaq ri rajwaxik chke rech kekowinik käkisokaj na ri ki wi'. Je ri' konojel käkil na chi man qas tzij tä ri' ri káb'ix chij la, xane ri lal xuquje' känimaj la ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés. ²⁵ Are k'u ri winaq ri man e aj Israel taj ri e kojoninaq, k'o wuj qa tz'ib'am b'i chke, qa b'im b'ik chi man keb'ok tä il, xane xaq xuwi rajwaxik chi man käkitiq tä ri ti'j ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, chi man käkitiq tä kik', chi man käkitiq tä ri ki ti'jol awaj ri e jitz'am che ki kämisaxik, xuquje' chi man kaka'n tä ke jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', —xecha che ri tat Pablo.

Käkiyak kib' ri winaq chrij ri tat Pablo, kächap kumal, käch'ayik

²⁶ Xpe k'u ri tat Pablo, xeuk'am b'i ri kiejeb' achijab' ruk'. Chukab' q'ij xresaj ri äwas chrij junam kuk', te k'u ri' xok pa ri nimalaj rachoch Dios chub'ixik chke janipa'

q'ij kraj na che resaxik ri äwas chkij, aretaq chkijujunal käkiya ri rajwaxik käsipax cho ri Dios.

²⁷ Aretaq k'ut xa jub'iq' kraj chi kätz'aaqat ri wuqub' q'ij, e k'o jujun winaq aj Israel ri e petinaq pa Asia ri xkil ri tat Pablo k'o pa ri nimalaj rachoch Dios. Xekimulij ri winaq, xkisach ki k'ux, xaq jun xkiyo' xeb'e' chrij ri are'. ²⁸ Xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Tata'ib' aj Israel! ¡Chujto' alaq! Are achi wa' ri käb'in pa konojel taq ri tinimit. Kuya tijonik chke ri winaq, kub'ij ri man utz taj chkij ri qa winaqil, chrij ru Pixab' ri Moisés, xuquje' chrij we loq'alaj ja ri'. E u k'amom k'u b'i jujun winaq aj Grecia ri man e qa winaqil taj pa ri nimalaj rachoch Dios, u b'anom ri äwas u b'anik pa we loq'alaj k'olib'al ri', —xecha'.

²⁹ Je' xkib'ij wa' rumal chi kilom ri tat Pablo k'o pa ri tinimit Jerusalén, rachi'l ri tat Trófimo aj Éfeso. Xkichomaj k'ut chi xuk'am b'i ri are' pa ri nimalaj rachoch Dios.

³⁰ Konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén xeb'el ch'uj. Aninaq xkimulij kib', xkichap ri tat Pablo, xkicharchatej loq chupam ri nimalaj rachoch Dios, xekitz'apij k'u kan ri porta. ³¹ Tajin käkitzujukuj jas käka'no chukämisaxik aretaq xyi' u b'ixik che ri tata', ri ki nimal ri soldados aj Roma, chi konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén tajin keb'el ch'uj, sachinaq k'u ki k'ux. ³² Ri nim taqanel ri' xeumulij jujun u soldados, xuquje' jujun chke ri ki nimal taq ri soldados, sib'alaj aninaq xeb'e' jela' jawije' e k'o wi ri winaq. Aretaq ri winaq xkil ri nim taqanel e rachi'l ru soldados, xkitanab'a' u ch'ayik ri tat Pablo. ³³ Xpe k'u ri tata' ri' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados, xe'k, xuchap ri tat Pablo. Te k'u ri' xtaqan chuyutik ruk' kieb' ximib'al re ch'ich'. Xuta' k'u chke ri winaq jachin ri tat Pablo, xuquje' jas ru mak. ³⁴ Are k'u ri winaq käkiraq ki chi', jun wi ri käkib'ij ri nik'iaj, jun chi wi ri käkib'ij ri nik'iaj chik. Ri

tata' man xkowin tä chuch'ob'ik jas ri xk'ulmatajik rumal chi ri winaq xaq käkiraq ki chi'. Je ri' xtaqan chuk'amik b'i ri tat Pablo pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados. ³⁵ Aretaq xeopan cho ri gradas rech ri ja, ri soldados ri ki k'amom b'i ri tat Pablo xajwataj na xkitelej, xkipaqab'a', rumal chi konojel ri winaq sib'alaj kech'ikimij kib'. ³⁶ Konojel k'u ri winaq ri e teren chkij käkiraq ki chi', käkib'ij: jChkämisaxoq! —kecha'.

Ri tat Pablo keuch'ab'ej ri winaq chuto'ik rib'

³⁷ Aretaq tajin käk'am b'i ri tat Pablo chupam ri ja ri e jeqel wi ri soldados, ri are' xuta' che ri tata' ri kätäqan pa ki wi', xub'ij che: ¿A kuya' kintzijon jun rat uk' la? —xcha che.

Ri tata' xuta' che, xub'ij: ¿A awetam katch'aw pa ch'ab'al griego? —kächa'. ³⁸ ¿A mat at ri' ri jun achi aj Egipto, ri xke' kieb' oxib' q'ij wa' xuyak rib' chrij ri q'atb'al tzij, te k'u ri' xeumulij kiejeb' mil achijab' kämisanelab', xeuk'am k'u b'i pa ri juyub' ri kätz'inowik? —xcha che.

³⁹ Xub'ij k'u ri tat Pablo che: Ri in, in jun chke ri winaq aj Israel, xil k'u nu wäch pa Tarso, jun tinimit wa' re Cilicia ri nim u b'anik. Jela' k'ut kinel wi. Kinta' jun toq'ob' che la chi käya la chwe chi keinch'ab'ej ri winaq, —xcha ri tat Pablo che.

⁴⁰ Ri tata' xuya' che chi käch'awik. Ri tat Pablo xtak'i puwi' taq ri gradas, xuyak ru q'ab' chkiwäch ri winaq chub'ixik chke chi mech'aw chik. Aretaq xetäni ri winaq, ri tat Pablo xeuch'ab'ej pa ri ch'ab'al hebreo, xub'ij:

22

¹ Loq'alaj taq qachalal, alaq k'amal taq qa b'e, tampe alaq ri kinb'ij chuwäch alaq chuto'ik wib', —kächa chke ri winaq.

² Aretaq ri winaq xkito chi ri tat Pablo keuch'ab'ej pa ch'ab'al hebreo, xaq jun xek'oji wi, xkitatab'ej na ri kub'ij. Kub'ij k'u ri tat Pablo chke: ³ Ri in, in winaqil alaq, in aj Israel. Xil nu wäch pa Tarso, tinimit wa' re Cilicia. Waral k'ut pa Jerusalén xink'iy wi. Qas utz nu tijoxik xb'an rumal ri nim tata' Gamaliel che ri ki pixab' ri qa mam ojer. Amaq'el ronojel q'ij xintij nu chuq'ab' chupatänixik ri Dios, jas ri káb'an alaq, onojel alaq kämik. ⁴ Nab'e kanoq ri in xinb'an na k'äx chke konojel ri e kojoni naq che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xintzukuj k'u ki kämisaxik. Xeinchap achijab', ixoqib', xeinkoj k'u pa che'. ⁵ Ri ki nimal sacerdotes xuquje' konojel ri ki nimaqil ri winaq kekowinik käkiq'alajisaj chi are ri qas tzij. Ri e are' xkiya b'i jujun taq wuj chwe, tz'ib'am wa' chke ri qachalal aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Damasco. Xaq je ri' xine' pa Damasco che ki tzukuxik ri kojonelab' rech keinchapo, keink'am loq waral pa Jerusalén, chuk'äjisaxik ki wäch, — xcha ri tat Pablo chke.

Ri tat Pablo kutzijoj jas xub'ano aretaq xkojon che ri Cristo

⁶ B'enam k'u we pa ri b'e, opanem kinb'an pa ri tinimit Damasco, qas pa ri nik'iaj q'ij, xaq te'talik k'ut xtunun jun nimalaj saqil chwij ri xpe chikaj. ⁷ Xintzaq pulew, te k'u ri' xinto k'o Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: “Saulo, Saulo, ¿jas che kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe?” —xcha'. ⁸ Ri in k'ut xinb'ij che: “¿Jachin ri lal, Tat?” —xinha che. Ri Are' xub'ij chwe: “In ri' ri Jesús aj Nazaret. Ri k'äx ri tajin kab'ano, are chwe In tajin kab'an wi wa',” —xcha'. ⁹ Ri e k'o wuk' xkil ri saqil, sib'alaj k'u xkixej kib'. Man xkita tä k'u ru ch'ab'al ri Jun ri tajin käch'aw wuk'. ¹⁰ Ri in k'ut xinb'ij: “Tat, ¿jas kaj la chi kinb'ano?” —xinha che. Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús chwe: “Chatwalijoq, chataqej ri a b'e pa ri tinimit Damasco.

Chila' k'ut käb'ix wi na chawe jas ri rajwaxik kab'ano,” —xcha chwe. ¹¹ Man xinkowin tä k'ut xinka'yik rumal ri saqil, ri sib'alaj käjuluwik. Rumal ri' xa xinyuqex b'i che ri nu q'ab' kumal ri wachi'l, xinkik'am b'i pa Damasco, —kächa'.

¹² K'o k'u jun tata' chila', Ananías u b'i'. Ri are' sib'alaj käkojon che ri Dios, kunimaj k'u ru Pixab' ri Moisés. Konojel ri winaq aj Israel ri e k'o chila' pa Damasco käkib'ij chi sib'alaj utz we tata' ri'. ¹³ We tata' ri' xopan che nu ch'ab'exik, xub'ij k'u chwe: “Wachalal Saulo, chka'y chi na la jumul chik,” —xcha chwe. Chanim k'ut xutzir ri nu waq'äch, xinkowinik xinka'yik, xinwil k'u ri tata'. ¹⁴ Xub'ij k'u ri tata' chwe: “Cha'tal la rumal ri ki Dios ri qa mam ojer rech ketamaj la jas ru rayinik, xuquje' rech ketamaj la u wäch ri Jikomalaj Patänil re ri Dios, xuquje' rech käta la ri qas u ch'ab'al ri Are'. ¹⁵ Kok k'u na la che q'alajisal re ri Are' chkiwäch ri winaq, kätzijoj na la ronojel ri tom la, xuquje' ri ilom la. ¹⁶ ¿Jas ta ne ri keyej na la? ¡Jo' b'a'! Walij la, chb'an qasna' la, ku'b'a k'ux la chrij ri Qajaw Jesús, ta' la toq'ob' che rech käsachtaj ri mak la, kub'an k'u ch'ajch'oj ri anima' la,” —xcha chwe, —xcha ri apóstol Pablo.

Ri tat Pablo kutzijoj ri xub'ano aretaq xtaq b'i chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq ri man e aj Israel taj

¹⁷ Ri tat Pablo xutaqej tzijonem, kub'ij: Aretaq xintzelej loq pa we tinimit Jerusalén, xine' k'u pa ri nimalaj rachoch Dios. Tajin kinb'an orar chila', k'o k'u ri xuk'ut ri Dios chnuwäch. ¹⁸ Xinwil ri Qajaw Jesús, xub'ij k'u chwe: “Chakowij, chatel b'i chanim waral pa Jerusalén, rumal chi ri winaq ri e k'o waral man käkikoj tä na ri kab'ij chwij in,” —xcha chwe. ¹⁹ Ri in k'ut xinb'ij che: “Qajaw, ri e are' ketam chi nab'e kanoq ri in xine' pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xeinchap konojel

ri kekojon che la, xeinkoj pa che', xuquje' xeinch'ayo. ²⁰ Aretaq k'ut tajin kākikāmisaj ri tat Esteban ri patānil e la, ri kāq'alajisan chij la, ri in, in k'o kuk'. Sib'alaj utz k'ut xinwilo chi kākāmisaxik, xinchajij k'u ri ki q'u' ri tajin kekāmisān che,” —xinha che. ²¹ Ri Qajaw Jesús xub'ij chwe: “Jat, rumal chi rajwaxik katintaq b'i naj kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj,” —xcha ri Are' chwe, —xcha ri tat Pablo chke ri winaq.

Ri tat Pablo k'o pu q'ab' ri tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados

²² Xuwi chi k'u wa' we tzij ri' xkita ri winaq chuchi' ri tat Pablo, xkichap k'u u raqik ki chi', xkib'ij: ¡Chkāmisax we achi ri'! ¡Man ya'tal tä che chi kāk'asi na! —xecha ri winaq.

²³ Xkitaqej k'u u raqik ki chi', xkiroqij ri ki q'u' cho ri ulew, xkijopij ulew chikaj. (Je' xqa'no chuk'utik chi sib'alaj nim ri koyowal, man kāqaj tä k'u chkiwäch ri tajin kub'ij ri tat Pablo.) ²⁴ Ri tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados xuya taqanik chi koksax ri tat Pablo pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados, xuquje' xuya taqanik chi ko käch'ayik, te k'u ri' kāk'ot u chi' rech kub'ij jas che ri winaq kākiraq ki chi' chrij. ²⁵ Aretaq k'ut yutum chik ri are' rech kākich'ayo, xub'ij ri tat Pablo che ri ki nimal soldados ri tak'al chila' che kilik: ¿A ya'tal chech ala q käch'ay ala q jun achi ri jun kuk' ri winaq aj Roma* we ta mat q'atom tzij puwi' nab'e? —xcha che.

²⁶ Aretaq ri tata' ri' xuta ri xub'ij ri tat Pablo, xe'k, xub'ij che ri tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados: ¿Jas ta k'u lo ri

---

* 22:25 Ri tat Pablo are jun aj Roma rumal chi xil u wäch pa ri tinimit Tarso, ri ketaqan wi ri winaq aj Roma. Are xuquje' jun aj Israel rumal chi ru tat, ru nan e are' aj Israel.

tajin káb'an la che we achi ri'? Ri are' are jun kuk' ri winaq aj Roma, —xcha che.

²⁷ Ri tata' ri kátaqan pa ki wi' ri soldados xe' ruk' ri tat Pablo, xuta' che, xub'ij: ¿A qas tzij chi at jun kuk' ri winaq aj Roma? —xcha che.

Ri tat Pablo xub'ij: Je', qas tzij, —xcha che.

²⁸ Ri nim taqanel xub'ij che ri tat Pablo: Ri in xintoj nimalaj puaq rech kinok che jun chke ri winaq aj Roma, —xcha che.

Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij: Ri in, in jun chke rumal chi je' nu b'anik wa' xil nu wäch, —xcha che.

²⁹ Chanim ri soldados ri xa jub'iq' man xkich'ay ri tat Pablo xeb'el ruk', xkiya kanoq. Are k'u ri nim tata' ri kátaqan pa ki wi' ri soldados, aretaq xretamaj chi ri tat Pablo are jun kuk' ri winaq aj Roma, sib'alaj xuxej rib' chi xtaqan chuyutik rech käch'ayik.

Ri tat Pablo käyi' chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel

³⁰ Ri tata' ri kátaqan pa ki wi' ri soldados xraj xretamaj jas ri qas u mak ri tat Pablo ri tajin kákib'ij ri winaq aj Israel chrij. Xaq je ri' chukab' q'ij xresaj ri ximib'al re ch'ich' che ri tat Pablo, te k'u ri' xtaqan che ki mulixik ri ki nimaqil ri sacerdotes aj Israel, xuquje' konojel ri ki nimaqil ri winaq. Xresaj k'u loq ri tat Pablo, xutak'ab'a chkiwäch.

23

¹ Ri tat Pablo ko xka'y chke ri ki nimaqil ri winaq, xub'ij: Qachalal, ri in kinna' pa ri wanima' chi man k'o tä etzelal nu b'anom pa ri nu k'aslemal cho ri Dios petinaq loq, —xcha chke.

² Are k'u ri tat Ananías, ri ki nimal sacerdotes, xuya taqanik chke ri winaq ri e k'o chuxkut ri tat Pablo chi kákich'ay pu chi' ruk' ri ki q'ab'. ³ Ri tat Pablo xch'awik,

xub'ij che ri tat Ananías: ¡Qas tzij are ri Dios käch'ayow na la! ¡Ri lal xaq kieb' wäch la! Ri lal t'uyul la chila' rech kähq'at la tzij je' jas ri kub'ij ri Pixab'. ¿Jas lo wa' ri káb'an la, kätäqan k'u la che nu ch'ayik? ¿A mat käniman la che ri kub'ij ri Pixab'? —xcha che.

⁴ Ri achijab' ri e k'o chunaqaj ri tat Pablo xkib'ij che: ¿A je' kab'ano chuch'ab'exik ri ki nimal sacerdotes rech ri Dios? —xecha che.

⁵ Ri tat Pablo xub'ij: Qachalal, man wetam taj chi are ri ki nimal sacerdotes. Kub'ij k'u pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Mab'ij ri man utz taj chrij ri jun ri kätäqan puwi' ra tinimit,” —kächa', —xcha chke.

⁶ Ri tat Pablo xrilo chi jujun chke ri ki nimaqil ri winaq ri e k'olik, e are' jun kuk' ri tata'ib' saduceos, ri nik'iaj chik e are' jun kuk' ri tata'ib' fariseos. Rumal ri' ko xch'awik, xub'ij chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq: Qachalal, ri in, in fariseo, in u k'ojol jun fariseo. Tajin k'u kähq'at tzij pa nu wi' rumal chi kinkojo chi kek'astaj na ri käminaqib', ku'l k'u nu k'ux chrij wa', —xcha chke.

⁷ Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, ri tata'ib' fariseos, ri tata'ib' saduceos xkichap u chomalaxik kib', xech'ojinik. Je ri' chi ri winaq ri ki mulim kib' xub'an kieb' ki chomanik, xkitasala kib'. ⁸ Je' xka'n wa' rumal chi ri tata'ib' saduceos man käkikoj taj chi kek'astaj na ri käminaqib', man käkikoj taj chi e k'o ángeles, chi e k'o espíritus. Je wa' ri ki tijonik ri e are'. Are k'u ri tata'ib' fariseos käkikoj chi kek'astaj na ri käminaqib', xuquje' chi e k'o ángeles, chi e k'o espíritus. Je ri' ri ki tijonik ri e are'. ⁹ Konojel k'ut, ko na xkiraq ki chi'. Xewalij k'u jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab' ri e jun kuk' ri tata'ib' fariseos, xkib'ij: We achi ri' man k'o tä jun mak u b'anom. We ne jun espíritu, we ne jun ángel xuch'ab'ej, mämaq'atej ne u wäch ri kub'an ri Dios, —xecha'.

¹⁰ Sib'alaj k'u nim ri ch'oj chkixol ri tata'ib'. Rumal ri' ri tata' ri ki nimal soldados aj Roma xujej rib' we ne káb'an ch'äqataq che ri tat Pablo kumal ri e are'. Xa je ri' xtaqan chke ru soldados chi keb'e'k, kâkesaj b'i ri tat Pablo chkixol rech kâkik'am b'i jumul chik pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados.

¹¹ Chukab' aq'ab' xuk'ut rib' ri Qajaw Jesús chuwäch ri tat Pablo, xub'ij che: ¡Pablo, chachajij anima! Rumal ri a b'anom, rumal chi a q'alajisam waral pa ri tinimit Jerusalén jachin ri in, jas k'u ri nu b'anom, xuquje' are je' rajwaxik kab'an na che nu q'alajisaxik pa ri tinimit Roma, —xcha che.

Ri winaq kâkichomaj jas kâka'n chukâmisaxik ri tat Pablo

¹² Chukab' q'ij chi k'ut jujun chke ri winaq aj Israel xjunamataj ki tzij chi kâkikâmisaj ri tat Pablo. Xka'n juramento chi kâpe na k'âx pa ki wi' we man kâka'no jas ri xkichomaj, chi man k'o tä jas kâkitij na we ta mat nab'e kâkikâmisaj ri tat Pablo. ¹³ E k'o na más chkiwäch kawinaq achijab' ri xka'n wa' we juramento ri'. ¹⁴ Xeb'e' k'u wa' kuk' ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' kuk' ri nik'iaj tata'ib' chik, ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkib'ij k'u chke: Ri uj xqa'n juramento chi kâpe na k'âx pa qa wi' we man kâqa'no jas ri xqachomaj, chi man k'o tä jas kâqatij na we ta mat nab'e kâqakâmisaj na ri tat Pablo. ¹⁵ Ri alaq k'ut, xuquje' ri nik'iaj ki nimaqil ri winaq, b'ij alaq che ri tata' ri kâtaqan pa ki wi' ri soldados chi kuk'am loq ri tat Pablo chuwäch alaq chuweq, b'ij alaq chi xa kâk'ot alaq u chi' che retamaxik jas ri qas xub'ano. Are k'u ri uj, k'ä mäjqo kâpe ri are', kujk'oji na apan chuyuxlexik rech kâqakâmisaj, —xecha chke.

¹⁶ Are k'u jun ala, ri ral ri ranab' ri tat Pablo, xuta wa', jas ri xkichomaj u b'anik, xe' k'u ri are' pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados, xub'ij wa' che ri tat Pablo. ¹⁷ Xa je ri' ri tat Pablo

xusik'ij jun chke ri tata'ib' ri ki nimal ri soldados, xub'ij che: K'ama la b'i we ala ri' chuwäch ri tata' ri kätäqan pa ki wi' konojel ri soldados, k'o k'u ri kraj kub'ij che, —xcha che.

¹⁸ Ri ki nimal ri soldados xuk'am b'i ri ala chuwäch ri tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados, xub'ij che: Ri tat Pablo ri ajpache' xinusik'ij, te k'u ri' xuta' toq'ob' chwe chi kink'am loq we ala ri' chuwäch la, k'o k'u ri kraj kub'ij che la, —xcha che.

¹⁹ Ri tata', ri nim taqanel, xuk'am b'i ri ala pu tukiel wi, xuta' k'u che: ¿Jas ri kawaj kab'ij chwe? —xcha che.

²⁰ Te ri' ri ala xub'ij che: Ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xjunamataj ki tzij chi käkib'ij che la chi käk'am la b'i ri tat Pablo chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq chuweq, käkib'ij k'u na chi xa käkik'ot u chi' che retamaxik jas ri qas xub'ano.

²¹ Mäkoj b'a' la ri käkib'ij, rumal chi e k'o na más chkiwäch kawinaq achijab' ri e yuxleninaq ri tat Pablo. Ri e are' ka'nom juramento chi käpe na k'äx pa ki wi' we ta mat kaka'no jas ri ki chomam, chi man k'o tä jas käkitiyo we ta mat nab'e käkikämisaj na ri tat Pablo. Ri e are' k'ut chanim ri' e k'o chik, xaq keye'm chi käya la chke jas ri käkib'ij, —xcha che.

²² Ri tata' k'ut ri kätäqan pa ki wi' ri soldados xub'ij che ri ala chi kel b'ik, xub'ij k'u che chi k'o jun mub'ij wi chi xub'ij wa' che.

Ri tat Pablo kätäq b'i chuwäch ri tat Félix ri q'atal tzij

²³ Te k'u ri' ri nim tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados xeusik'ij kieb' chke ri tata'ib' ki nimaqil soldados, xuya k'u taqanik chke chi kekimulij kieb' cientos soldados chkaqan, oxk'al lajuj chik ri kekiejenik, xuquje' kieb' cientos ri kekik'am b'i ki lanzas. Rajwaxik k'ut kaka'n u b'anik ri jastaq ke, xaq kek'oji na chila' pa ri u b'elej hora chaq'ab', rech keb'el b'ik, keb'e' pa ri tinimit Cesarea.

²⁴ Xuquje' xuya taqanik chi kekicha' jujun kiej, käb'an u b'anik jun rech k'o kukieje' b'i ri tat Pablo, rech käkik'am b'ik, man k'o tä jas jun k'äx kuriqo, xane utz u wäch kopan ruk' ri q'atal tzij ri tat Félix. ²⁵ Te k'u ri' ri tata' ri kätaqan pa ki wi' konojel ri soldados xutz'ib'aj b'i jun wuj, xuya b'i chke. Je wa' xub'ij ri wuj:

²⁶ “In wa', ri in Claudio Lisias. Kintaq b'i rutzil wäch la, tat Félix, lal ri' ri nimalaj q'atal tzij. ²⁷ We achi ri' xchap na kumal ri winaq aj Israel, xaq k'u jub'iq' man xkikämisaj. Aretaq k'ut xinwetamaj in chi are jun aj Roma, xeinsik'ij ri nu soldados, xeintaq k'u che resaxik pa ki q'ab' ri winaq aj Israel. ²⁸ Xwaj k'ut xinwetamaj jas ri mak xub'ano, ri käkib'ij chrij. Rumal ri' xink'am b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. ²⁹ Xinwetamaj k'ut chi ru mak are wa' chi man kub'an taj jas ri kub'ij ri ki pixab' ri e are'. Man ya'tal tä k'ut chi käkämisaxik, man ya'tal taj chi kok pa che' rumal wa'. ³⁰ Xinta k'ut chi xjunamataj ki tzij ri winaq aj Israel, ki chomam chi k'ut jas käka'n chukämisaxik we achi ri'. Xa rumal ri' xintaq b'ik uk' la, xinb'ij k'u b'i chke ri winaq ri käkib'ij chrij chi k'o u mak, chi rajwaxik käkiq'alajisaj chuwäch la jas ri mak u b'anom ri käkib'ij chrij. Xuwi b'a' wa' ri xinb'ij che la. ¡Ch'ab'ej chi la!” — xcha b'i pa ri wuj.

³¹ Ri soldados xkinimaj ri taqanik ri xyi' chke, xkik'am k'u b'i ri tat Pablo, xeb'e' chaq'ab' pa ri tinimit Antípatris. ³² Chukab' q'ij chik ri soldados ri e b'enaq chkaqan xetzelej loq jawije' k'o wi ri ja ri e jeqel wi. Are k'u ri soldados ri e b'enaq chrij kiej xkitaqej ri ki b'e ruk' ri tat Pablo. ³³ Aretaq k'ut xeopan pa ri tinimit Cesarea, xkiya ri wuj che ri nim q'atal tzij, xuquje' xkiya ri tat Pablo chuwäch, xkijach k'u pu q'ab'. ³⁴ Ri q'atal tzij xusik'ij ri wuj, te k'u ri' xuta' che ri tat Pablo jawije' kel wi ri are'. Aretaq xretamaj chi are aj Cilicia, ³⁵ xub'ij che: Kinta na ri tzij la aretaq kepe

ri winaq ri kākib'ij ri mak chij la, —xcha che.

Xeutaq k'u soldados chuchajixik ri tat Pablo pa ri nim ja ri sib'alaj je'lik, rachoch ri tat Herodes.

24

Ri tat Pablo kuto' rib' chuwäch ri tat Félix, ri nim q'atal tzij, rumal ri kākib'ij ri winaq aj Israel chrij

¹ Xke' job' q'ij ri tat Pablo k'o pa ri tinimit Cesarea aretaq xopan ri tat Ananías ri ki nimal sacerdotes, e rachi'l jujun chke ri nimaq taq tata'ib' aj Israel, xuquje' jun kojol tzij ri xuquje' käch'aw pa ki wi' ri winaq. Ri tata' ri', Tértulo u b'i'. Xeb'ok k'u b'i chuwäch ri nim q'atal tzij chub'ixik ri mak chrij ri tat Pablo. ² Aretaq xk'am loq ri tat Pablo, ri tat Tértulo xuchap u b'ixik tzij chrij chuwäch ri nim q'atal tzij, je k'u ri' xub'ij che ri tat Félix: ¡Chäjin la, tat Félix, lal qa nan, lal qa tat! Sib'alaj maltiox che la chi rumal ech la k'o nimalaj utzil pa we qa tinimit, man k'o tä k'u je wa' je ri'. Rumal k'u ri nimalaj no'j la, sib'alaj utz b'anom la chuq'atik tzij puwi' ronojel. ³ Ronojel ri b'anom la kähil pa taq konojel ri tinimit, sib'alaj kähil maltioxij wa' che la, tat Félix. ⁴ Man kähil tä k'ut kähil nimalaj latz' che la. Xuwi kähil kähil'ochi'j la rech kähil'an la toq'ob', kujtatab'ej na la jun rat. ⁵ We achi ri', xqetamaj chi jawije' chi' ri kopan wi, xaq k'ähil kub'an chkixol ri winaq, je' jas jun nimalaj yab'il. Pa ronojel ruwächulew kuyak ch'oj chkixol ri winaq aj Israel, je ri' chi xaq kähil'asala kib'. Ri are' k'ut are jun k'amal ki b'e ri jule' winaq ri ki taqem ru tijonik ri Jesús aj Nazaret ri kähil'ix Nazarenos chke. ⁶ Xuquje' xub'an ri äwas u b'anik pa ri nimalaj rachoch Dios. Ri uj k'ut xqachapo. Are ta xqaj xqaj'at tzij puwi', jas ri kub'ij ri qa pixab'. ⁷ Are k'u ri tata', Lisias u b'i', ri kähil'agan pa ki wi' ri soldados, xunim rib' ri are'. Ruk' nimalaj chuq'ab' xresaj ri tat Pablo pa qa q'ab'. ⁸ Xub'ij

k'ut chi ri winaq ri käkib'ij chrij ri tat Pablo chi k'o u mak, rajwaxik keopan uk' la. Ri lal k'ut kuya' käk'ot la u chi', kätä' la che, rech ketamaj la chi qas tzij wa' ronojel ri tajin kääqab'ij chrij, —xcha che ri tat Félix.

⁹ Xuquje' ri winaq aj Israel ri e k'o ruk' ri tat Tértulo xkib'ij chi ronojel wa' are qas tzij. ¹⁰ Ri nim q'atal tzij xuk'ut ruk' ru q'ab' chi kuya' käch'aw ri tat Pablo. Ri are' k'ut xub'ij: Wetam chi k'ia junab' chik k'o la che q'atal tzij pa ki wi' we winaq ri', rumal ri' käkikot wanima' kinb'ij kieb' oxib' tzij chuwäch la chuto'ik wib'. ¹¹ Käkowin k'u la ketamaj la chi k'ä te' kab'lajuj q'ij wa' in opaninaq pa ri tinimit Jerusalén chuq'ijilaxik ri Dios. ¹² Man k'o tä k'u ch'oj nu b'anom, man tajin tä kinchomala tzij ruk' jachin jun aretaq xinkiriq pa ri nimalaj rachoch Dios. Man tajin tä kinsach ki k'ux ri winaq pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, o jawije' chi' ri xinkiriq wi pa ri tinimit. ¹³ Wa' we winaq ri' man kekowin taj käkik'ut chuwäch la chi qas tzij ri tajin käkib'ij chwij. ¹⁴ Kinq'alajisaj k'u chuwäch la, chi ri in are tajin kinpatänij ri ki Dios ri qa nan qa tat ojer. Je' tajin kinb'ano jas ri kub'ij ru tzij ri Jesús ri qas K'amal qa B'e,* ri käkib'ij ri winaq aj Israel chi are' jule' tijonik wa' ri man qas tzij taj. Kinkoj in xuquje' ronojel ri tz'ib'tal pa taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés, xuquje' ri tz'ib'tal pa taq ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵ Jas ri e are', je' k'u ri in. Ku'l nu k'ux chrij ri Dios chi kek'astaj na konojel ri käminaqib' ri ka'nom utzil pa ri ki k'aslemal, xuquje' ri ka'nom etzelal. ¹⁶ Rumal ri' amaq'el ronojel q'ij kinkoj nu chuq'ab' rech man k'o tä etzelal kinna' pa ri wanima' chuwäch ri Dios, o chkiwäch ri winaq, —kächa ri tat Pablo.

¹⁷ Ok'owinaq chi kieb' oxib' junab' ri in b'ininaq pa taq

---

* 24:14 “K'amal qa B'e”: Ri mero tzij pa griego are “ri B'e”.

nik'iaj tinimit chik, te k'u ri' xintzelej loq jumul chik pa ri nu tinimit, xine' pa Jerusalén chuya'ik ri puaq, tob'anik chke ri meb'a'ib' chila', xuquje' chuya'ik sipanik cho ri Dios. ¹⁸ Tajin k'u kinya ri nu sipanik pa ri nimalaj rachoch Dios, wesam chi ri äwas chwij, aretaq xinkiriq jujun winaq aj Israel ri kepe pa Asia. Xa kieb' oxib' ri winaq k'olik, man k'o tä k'u k'äx tajin kinb'an kuk'. ¹⁹ Ri winaq ri kepe pa Asia, ri xinkiriq pa ri nimalaj rachoch Dios, e are wa' ri rajwaxik kepe chuwäch la, käkib'ij k'ut jas u wäch ri mak nu b'anom, we qas tzij k'o k'äx pa ki k'ux chwij. ²⁰ We man je ri', chkib'ij b'a' ri winaq ri e k'o waral chanim, we k'o jas jun mak xkiriq chwij aretaq xinok chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. ²¹ We k'u ne are nu mak ri tajin käkib'ij chi aretaq in k'o chkixol, ko xinch'awik, xinb'ij: “Kämik tajin käq'at ala q'at pa nu wi' rumal chi kinkojo chi kek'astaj na ri käminaqib',” —xinha', —xcha ri tat Pablo che ri tat Félix.

²² Ri tat Félix, aretaq xuta ri xub'ij ri tat Pablo, qas k'o retam chik chkij ri winaq ri ki taqem ru tijonik ri Jesús ri qas K'amal ki B'e. Xuya na kan ru chomaxik wa' pa jun q'ij chik, xub'ij k'u chke ri winaq: Aretaq käpe ri tat Lisias, ri tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados, te k'u ri' qas kinwetamaj na jas u b'anik ronojel wa', —xcha chke.

²³ Xtaqan k'u ri tat Félix che ri ki nimal soldados, chajil re ri tat Pablo chi kutajej u chajixik. Xuquje' xub'ij che chi kuya che ri tat Pablo chi kuya' keopan ri e utz ruk' chuch'ab'exik, xuquje' chuya'ik ri rajwaxik che, man keuq'atej tä ri e are'.

²⁴ Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij, xopan chi jumul ri tat Félix rachi'l ri nan Drusila ri rixoqil. Ri are' are jun aj Israel. Xtaqan k'u chusik'ixik ri tat Pablo rech kätzijon kuk' chrij ri kojoniq che ri Jesucristo. ²⁵ Aretaq k'ut ri tat Pablo xuchap u tzijoxik chi rajwaxik kub'an jikom jun

che ru k'aslemal, man kub'an tä jun xaq jas ri kraj ri are', xuquje' xutzijoj chi ri Dios kuq'at na tzij pa ki wi' ri winaq pa ri k'isb'al q'ij, xuxej rib' ri tat Félix, xub'ij k'u che ri tat Pablo: Xaq je' na la', kuya' kate'k. Aretaq k'ut käb'antaj ri jastaq we, kintaqan chi na jumul che a sik'ixik, —xcha che.

²⁶ Are k'u kraj ri tat Félix chi ri tat Pablo kuya puaq che rech kutzoqopij b'ik. Rumal ri' amaq'el këtaqan chusik'ixik rech këtzijon ruk'. ²⁷ E ok'owinaq chi k'u kieb' junab', xaq je ri' ri xka'no. Te k'u ri' xk'extaj ri tat Félix che nim q'atal tzij. Are xkanaj kan ri tat Porcio Festo chuk'exel. Are k'u ri tat Félix, are kraj kub'an kanoq jachike ri këqaj chkiwäch ri winaq aj Israel. Rumal ri' xuya na kan ri tat Pablo pa che'.

25

Ri tat Pablo kok chuwäch ri tat Festo ri nim q'atal tzij ri te' xokik

¹ Xke' oxib' q'ij ri okinaq ri tat Festo che nim q'atal tzij. Te k'u ri' xel b'ik pa ri tinimit Cesarea, xe' k'u pa Jerusalén. ² Chila' k'ut ri ki nimaqil sacerdotes xuquje' ri winaq aj Israel ri más nimaq na ki b'anik xeb'ok chuwäch ri tat Festo chub'ixik jas u wäch mak ri xub'an ri tat Pablo, jas ri tajiin këkib'ij chrij. ³ Xkib'ochi'j ri tat Festo, xkita' k'u toq'ob' che chi këtaqan chuk'amik loq ri tat Pablo pa ri tinimit Jerusalén. Ri winaq aj Israel xjunamataj ki tzij, xkichomaj chi këkikämisaj na ri tat Pablo pa ri b'e. ⁴ Xpe k'u ri tat Festo, xub'ij chke chi ri tat Pablo k'o pa che' jela' pa ri tinimit Cesarea. Xub'ij k'u chke chi këtzilej na ri are' jela' pa kieb' oxib' q'ij. ⁵ Xuquje' xub'ij chke: Jachin taq ri k'o chxol alaq, ri k'o taqanik pa ki q'ab', rajwaxik keb'e' wuk' pa Cesarea. We k'u k'o u mak ri achi ri', kuya' käb'ij alaq wa' chwe jela', —xcha ri tat Festo chke.

⁶ Xa k'u wajxaqib' q'ij, we k'u ne lajuj q'ij, xk'oji ri tat Festo pa ri tinimit Jerusalén, te k'u ri' xtzelej pa ri tinimit Cesarea. Chukab' q'ij xt'uyi pa ru t'uyulib'al pa ri q'atb'al tzij, te k'u ri' xtaqan chusik'ixik ri tat Pablo. ⁷ Aretaq xopan ri tat Pablo chuwäch ri tat Festo, xepe ri winaq aj Israel ri e petinaq pa Jerusalén, xkimulij kib' chrij ri are'. K'ia u wäch k'äx ri xkib'ij chi u b'anom, man xekowin tä k'ut xkik'utu chi qas tzij ri xkib'ij chrij. ⁸ Are k'u ri tat Pablo xub'ij we tzij ri' chuto'ik rib': Ri in man k'o tä jub'iq' mak nu b'anom. Man in makuninaq tä chrij ri ki pixab' ri winaq aj Israel, chrij ta ne ri nimalaj rachoch Dios, o chrij ri César ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, —xcha che ri tat Festo.

⁹ Are k'u ri tat Festo, are kraj kub'ano jachike ri käqaj chkiwäch ri winaq aj Israel, xa rumal ri' xuta' che ri tat Pablo, xub'ij: ¿A kawaj kate' pa ri tinimit Jerusalén rech chila' kinq'at wi tzij pa wi'? —xcha che.

¹⁰ Xch'aw k'u ri tat Pablo, xub'ij che: Chuwäch ru q'atb'al tzij ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, in k'o wi. Are waral rajwaxik käq'at wi tzij pa nu wi'. Qas etam k'u la chi man k'o tä jun k'äx nu b'anom chkij ri winaq aj Israel. ¹¹ We k'u ne nu b'anom jun k'äx, we ne nu b'anom jun mak ri taqal wi chi kinkämisaxik, man kinwesaj tä wib' chupam, kuya' kinkämisaxik. We k'u man k'o jas ri nu b'anom ri käkib'ij chwij, man k'o tä jun ya'tal che chi kinujach pa ki q'ab'. Kinta' b'a' chi ri César, ri nimalaj taqanel, chi ri are' käq'atow tzij pa nu wi', —xcha ri tat Pablo.

¹² Xtzijon k'u ri tat Festo kuk' ri ya'l taq u no'j ri ketob'an ruk', xub'ij che ri tat Pablo: Xab'ij chi are ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, käq'atow na tzij pa wi'. Kate' b'a' na ruk' ri nimalaj taqanel ri', —xcha che.

Ri tat Pablo kok chuwäch ri nim taqanel Agripa

¹³ Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij, ri nim taqanel Agripa rachi'l ri nan Berenice xeb'e' pa ri tinimit Cesarea chuch'ab'exik ri tat Festo. ¹⁴ K'ia q'ij xek'oji na chila', are k'u ri tat Festo xub'ij che ri tat Agripa jas ri xb'an che ri tat Pablo. Je wa' xub'ij che: K'o jun achi waral ri yo'm kan pa che' rumal ri tat Félix aretaq xel b'ik. ¹⁵ Aretaq xink'oji pa ri tinimit Jerusalén, xepe ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkib'ij chi k'o mak u b'anom we achi ri'. Xkib'ij chwe chi kinq'at na tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch we achi ri'. ¹⁶ Xinb'ij k'u chke ri e are' chi ri q'atb'al tzij re Roma, man u yo'm tä taqanik chi käkämisax jun winaq we man nab'e kopan na chkiwäch ri käkib'ij chrij chi k'o u mak rech kuto' rib' chuwäch ri káb'ix chrij. ¹⁷ Rumal ri' aretaq xepe ri e are' junam wuk' waral, man xinb'eytaj taj, xane chanim chukab' q'ij xint'uyi pa ri t'uyulib'al pa ri q'atb'al tzij, te k'u ri' xintaqan chusik'ixik ri achi ri'. ¹⁸ Aretaq k'ut xepe ri winaq ri käkib'ij chi k'o u mak xub'ano, man k'o tä jun etzelal ri xkib'ij chrij junam ruk' ri tajin kinchomaj in. ¹⁹ Xane xaq xuwi xkib'ij chi ri tat Pablo man kub'an tä ronojel ri e naq'atal wi ri winaq aj Israel, ri e kojoniñaq wi che, xuquje' xkib'ij chi kutzijoj ru b'anik jun achi, Jesús u b'i', ri xkämik, kub'ij k'u ri are' chi k'asal chik. ²⁰ Man kinriq tä k'u in jas kinb'ano, rumal k'u ri' xinta' che ri tat Pablo we kraj ke' ri are' pa ri tinimit Jerusalén, rech chila' kääq'at wi tzij puwi'. ²¹ Are k'u ri are' xub'ij chi rajwaxik kääq'at tzij puwi' rumal ri tat Augusto César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal ri' xintaqan chuchajixik na pa che' k'ä kintaq na b'i ruk' ri nimalaj taqanel, —xcha'.

²² Xub'ij k'u ri tat Agripa che ri tat Festo: Ri in xuquje' kwaj kinta ru tzij ri achi ri', —xcha'.

Ri tat Festo xub'ij che: Chuweq kätä na la jas ri kub'ij we achi ri', —xcha che ri nim taqanel Agripa.

²³ Chukab' q'ij, aretaq xeopan ri tat Agripa rachi'l ri nan Berenice, sib'alaj nimaq ka'nom che kib', ruk' nimal xeb'ok b'i pa ri nimalaj ja ri kākimulij wi kib' ri winaq, kachi'l ri tata'ib' ri ketaqan pa ki wi' ri soldados, xuquje' kachi'l ri tata'ib' ri nimaq ki b'anik pa ri tinimit. Xtaqan k'u ri tat Festo ri nim q'atal tzij chusik'ixik loq ri tat Pablo. ²⁴ Te k'u ri' xub'ij ri tat Festo: Nim taqanel Agripa, xuquje' alaq onojel alaq ri e k'o quk' waral, k'o we achi ri' chuwäch alaq, chrij k'u wa' ri xkiraq wi ki chi' k'ia ri winaq aj Israel pa Jerusalén, xuquje' waral pa Cesarea. Käkib'ij chi k'o mak u b'anom we achi ri', chi rumal k'u ri' rajwaxik kākämisaxik, —kecha ri'. ²⁵ Ri in k'ut kinwilo chi man k'o tä jun mak u b'anom ri taqal ta wi kākämisaxik. Ri are' k'ut u b'im chi rajwaxik käq'at tzij puwi' rumal ri tat Augusto César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal ri' nu chomam chi kintaq na b'i ruk' are'. ²⁶ Man k'o tä k'u jas ri kinkowinik kintz'ib'aj b'i che ri nimalaj taqanel ri kätäqan pa nu wi'. Rumal ri' xink'am loq ri achi chuwäch alaq, más na chuwäch la, nim taqanel Agripa, rech kāk'ot na u chi'. Je ri' k'o ri kinkowinik kintz'ib'aj b'ik. ²⁷ Kinchomaj k'ut chi xaq loq' kintaq b'i jun ajpache' we man kinb'ij b'ik jas ri mak u b'anom, —xcha chke.

26

Ri tat Pablo kuto' rib' chuwäch ri tat Agripa ri nim taqanel

¹ Ri tat Agripa xub'ij che ri tat Pablo: Kuya' katch'awik chuto'ik awib', —xcha che.

Ri tat Pablo xuyak ru q'ab', te k'u ri' xuchap ch'awem, xub'ij: ² Nim taqanel Agripa, sib'alaj kākikot wanima' chi kuya' kinch'aw chuwäch la kämik chuto'ik wib' chuwäch ronojel ri kākib'ij ri winaq aj Israel chwij. ³ Wetam k'ut chi qas etam la ronojel ri uj naq'atal wi, uj ri winaq aj Israel, xuquje' jachike taq ri tzij kujch'ojin chrij. Rumal ri' kinta'

jun toq'ob' che la chi kächajij la paciencia wuk' che nu tatab'exik, —xcha ri tat Pablo che ri nim taqanel Agripa.

Ri tat Pablo kutzijoj ru k'aslemal nab'e aretaq mäjqo käkojonik

⁴ Xutaqej tzijonem ri tat Pablo, xub'ij: Konojel ri winaq aj Israel ketam ri nu b'anom pa ri nu k'aslemal chkixol petinaq loq, rumal chi kuk' ri e are' xil wi nu wäch. Pa ri nu tinimit k'ut xink'iyisax wi, xuquje' pa ri tinimit Jerusalén. ⁵ Ri e are' xuquje' ketam wa', kekowinik käkiq'alajisaj wa' we käkaj, chi ri in tzojer loq in jun kuk' ri winaq fariseos. E are' k'u wa' ri winaq aj Israel ri sib'alaj käkikoj na ki chuq'ab' chub'anik ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés. ⁶ Kämik k'ut tajin käq'at tzij pa nu wi' rumal chi ku'l nu k'ux chrij ri xuchi'j kan ri Dios chke ri qa mam ojer, chi keuk'astajisaj na ri käminaqib'. ⁷ Are k'u wa' ri keye'm ri winaq aj Israel ri e k'o che ri ki mam ojer ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob, chi je' käb'antaj na. Rumal ri' keq'ijilan che ri Dios. Chi paq'ij chi chaq'ab' kepatänin che. Tat Agripa, are k'u rumal rech wa' chi ku'l nu k'ux chi kek'astaj na ri käminaqib', xa k'u rumal ri' k'o ri käkib'ij ri winaq aj Israel chwij kämik. ⁸ ¿A mat käkoj alaq chi ri Dios keuk'astajisaj ri käminaqib'? —kächa ri tat Pablo chke.

Ri tat Pablo kutzijoj jas xub'ano chub'anik k'äx chke ri winaq kojonelab' nab'e

⁹ Ri in, in xuquje' nab'e xinchomaj in chi rajwaxik kinb'an k'ia u wäch k'äx chke ri winaq ri ki taqem ru tijonik ri Jesús aj Nazaret. ¹⁰ Je k'u ri' xinb'an in pa ri tinimit Jerusalén. E k'ia chke ri kojonelab' xeinkoj pa che' rumal ri taqanik ri xyi' pa nu q'ab' kumal ri ki nimaqil sacerdotes chi je' kinb'an wa'. Aretaq k'ut tajin kekämisax ri kojonelab', ri in sib'alaj utz xinwilo. ¹¹ K'ia mul xink'äjisaj ki wäch ri kojonelab' pa taq ri rachoch Dios

ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Je wa' xinb'ano rech käkija kan ri ki kojoniq. Sib'alaj k'u xyaktaj woyowal chkiq, je' ta ne chi xinch'ujarik. Xine'k, xinb'an k'äx chke k'ä pa taq ri nik'iaq tinimit chik, —kächa'.

Ri Pablo kutzijoj jas xub'ano aretaq xkojonik

¹² Ri in b'enaq pa ri b'e, b'enam we chub'anik k'äx chke ri kojonelab' pa ri tinimit Damasco. Ri in taqom b'ik, xuquje' yo'm b'i taqanik pa nu q'ab' kumal ri ki nimaqil sacerdotas. ¹³ Nim taqanel Agripa, are qas pa ru nik'iaq q'ij ri', uj k'o pa ri b'e aretaq xaq te'talik xinwil jun saqil ri xpe chikaj, ri sib'alaj käjuluw na chuwäch ri q'ij, xtunun k'u chqij, ri in xuquje' konojel ri e b'enaq wuk'. ¹⁴ Ri uj qonojel k'ut xujtzaq cho ri ulew, te k'u ri' xinta jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe pa ch'ab'al hebreo: “Saulo, Saulo, ¿jas che tajin kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe?” —kächa'. “Ri at k'ut tajin kariq k'äx, jas ri kub'an ri wakäx ri kukoj aqan che ri jun che' ri t'ist'ik u wi',” —xcha chwe. ¹⁵ Ri in k'ut xinb'ij: “¿Jachin ri lal, Tat?” —xincha che. Ri Are' xub'ij chwe: “In ri' ri Jesús ri tajin kab'an wa' we k'äx ri' chwe,” —kächa ri'. ¹⁶ “¿Chatwalij b'a! Nu k'utum k'u wib' chawäch rech katok che patänil we, xuquje' rech katok che q'alajisal re ri awilom kämik chi are ri In, in awilom. Xuquje' kaq'alajisaj ri kink'ut na chawäch. ¹⁷ Katinto' na pa ki q'ab' ri a winaqil, ri aj Israel, xuquje' pa ki q'ab' ri nik'iaq winaq chik ri katintaq wi b'i kämik. ¹⁸ Katintaq b'i kuk' rech kab'ano chi ri e are' qas keka'yik, rech keb'el b'i pa ri q'equm re ri mak, keq'ax na pa ri saqil rech ri qas tzij, xuquje' rech man käkitaqej tä k'olem pu q'ab' ri Satanás, xane keq'ax na pu q'ab' ri Dios, kekojon k'u chwe In. Xaq je ri' käkiriq na ri sachb'al ki mak, xuquje' kek'oji na junam kuk' ri e rech ri Dios,” —xcha ri Jesús chwe, —kächa ri tat Pablo.

Ri tat Pablo kunimaj ri xk'ut chuwäch rumal ri Dios

¹⁹ Tat Agripa, nim taqanel, rumal ri' ri in xinnimaj ri xuk'ut ri Dios chnuwäch, man xinb'an tä k'u negar. ²⁰ Xane xinchap u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios nab'e pa ri tinimit Damasco, te k'u ri' pa ri tinimit Jerusalén, pa ronojel ri Judea, xuquje' chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Xinq'alajisaj chkiwäch chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik, keniman k'u che ri Dios. Xuquje' xinb'ij chke chi rajwaxik kaka'n ronojel u wäch utzil rech q'alaj chi k'extajinaq ri kanima', k'extajinaq k'u ri ki chomanik. ²¹ Xa k'u rumal wa' ri winaq aj Israel xinkichapa loq pa ri nimalaj rachoch Dios, are ta xkaj xinkikämisaj. ²² Rumal k'u ru tob'anik ri Dios nu taqem u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Are' kämik. Nu tzijom ru Loq' Pixab' ri Dios chke nimalaj konojel ri winaq, chke ri man nim tä keil wi, xuquje' chke ri nimaq ki b'anik. Man k'o tä jun tzij ri nu b'im ri mat je' jas ri ki b'im kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' jas ru b'im kan ri qa mam Moisés chi käb'antaj na. ²³ Are je' chi ri Cristo kuriq k'äx, käkämisax k'u na. Te k'u ri' are ri Are' ri nab'e chkiwäch konojel ri kek'astaj na chkixol ri käminaqib' rech kutzijoj na chi saq ri qas tzij chrij ru tob'anik ri Dios chke ri qa winaqil, xuquje' chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Pablo chke.

Ri tat Pablo kukoj u chuq'ab' che ri nim taqanel Agripa rech käkojonik

²⁴ Ri tat Pablo tajin kub'ij taq we tzij ri' chuto'ik rib' aretaq ri tat Festo ko xuraq u chi', xub'ij: ¡Pablo, xaq at elinaq ch'uj! Rumal ri ki sik'ixik k'ia taq wuj, katijoj k'u awib' chkij, xatch'ujarik, —xcha che.

²⁵ Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij: Man in ch'ujarinaq taj jas ri kächomaj la, tat Festo. Ri tajin kinb'ij are qas tzij. Ruk' utzalaj nu chomanik tajin kinb'ij ronojel wa'.

²⁶ Waral k'o wi we nim taqanel Agripa. Qas retam ri are' ronojel wa' ri tajin kinb'ij, rumal k'u ri' man kinxej tä wib' kintzijon chuwäch ri are'. Kinkojo chi ronojel wa' retam ri are', rumal chi ri tajin kinb'ij man b'anom tä wa' chi k'uyal. ²⁷ ¿A mat käkoj la, tat Agripa, lal ri' ri nim taqanel, ri xkib'ij kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios? ¿Qas wetam chi käkoj la! —xcha che.

²⁸ Ri tat Agripa xub'ij che ri tat Pablo: Xa jub'iq' man katkownik kab'an chanim chi ri in kinkojon na che ri Cristo, —xcha che.

²⁹ Ri tat Pablo xub'ij: We chanim, we na'tam, are ri nu rayinik chi man xuwi tä ri lal, xane xuquje' konojel ri tajin käkitatab'ej ri nu tzij kämik, käka'n ta k'u na jas ri nu b'anom in. Man kwaj tä k'ut chi are kuk' we ximib'al re ch'ich' ri', —xcha chke.

³⁰ Xuwi xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, xwalij ri nim taqanel, xuquje' ri nim q'atal tzij rachi'l ri nan Berenice, xuquje' konojel ri e t'uyul chila'. ³¹ Xeb'e' chuchomaxik rij wa' pa ki tukiel wi. Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: We achi ri', man k'o tä jun mak u b'anom ri taqal wi käkämisaxik, o chi käk'oji ri are' pa che', —xecha'.

³² Xpe ri tat Agripa, xub'ij che ri tat Festo: We achi ri', xqatzoqopij ta b'i wa' we ta mat xub'ij chi käq'at tzij puwi' rumal ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, —xcha ri tat Agripa che ri tat Festo.

27

Ri tat Pablo kätaq b'i pa ri tinimit Roma

¹ Aretaq xchomatajik chi kujtaq b'i pa Italia ri k'o wi ri nimalaj tinimit Roma, ri tat Pablo kuk' nik'iaj chik ajpache' xejach b'i pu q'ab' jun ki nimal ri soldados, ri k'o pa ki wi' cien achijab'. Julio u b'i' ri tata' ri'. We tata' ri' are ri kätaqan pa ki wi' ri soldados ri käb'ix chke: “Rech

ri Nimalaj Taqanel Augusto”, —kuchixik. ² Xujok b'i pa jun barco pa Adramitio, jun tinimit ri k'o chi' ri mar. We barco ri' b'enam re pa taq ri tinimit re Asia. Qachi'l k'u ri tat Aristarco ri kel pa ri tinimit Tesalónica, jun tinimit wa' re Macedonia. ³ Chukab' q'ij xujopan pa ri tinimit Sidón ri k'o chi' ri mar. Ri tat Julio sib'alaj utz xub'an ruk' ri tat Pablo, xuya che chi ke' che ki ch'ab'exik ri e utz ruk' rech käyi' ri kajwataj che. ⁴ Xujel chi b'i pa ri tinimit Sidón, xqataqej ri qa b'e puwi' ri mar, xqaya kan ri Chipre pa ri qa mox, rumal chi ri kiäqiq' xa chqawäch käpe wi. ⁵ Xujq'ax pa ri mar chuwäch ri taq'aj re Cilicia, xuquje' re Panfilia, xujopan k'u pa Mira, jun tinimit wa' re Licia.

⁶ Ri tat Julio, ri ki nimal ri soldados, xuriq jun barco chila' aj Alejandría ri b'enam re pa Italia, xujrokisaj chupam rech käqataqej ri qa b'e. ⁷ K'ia q'ij ri' xaq nojimal ri qa b'inem pa ri barco, xa ruk' taq k'äx xujopan chuwäch ri tinimit Gnido. Rumal k'u rech chi kjujuq'atej ri kiäqiq', xa je ri' xujok'ow chuwäch ri Salmón, xujok'ow chrij ri Creta, jun ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar. ⁸ Xqataqej ri qa b'e chuchi' ri taq'aj, ruk' taq k'äx xujopan pa ri alaj tinimit ri käb'ix Buenos Puertos che, chunaqaj k'u wa' k'o wi ri tinimit Lasea.

⁹ K'ia q'ij chik uj b'eytajinaq. Sib'alaj xib'ib'al chi k'ut ri b'inem pa ri mar rumal chi kuchap ri q'alaj (ok'owinaq chi k'u ri ayuno).* Xa je ri' ri tat Pablo xuchap ki pixb'exik ri achijab'. ¹⁰ Xub'ij chke: Tata'ib', kinwilo chi we b'inem ri' sib'alaj xib'ib'al, man xuwi taj kub'an na k'äx ri barco, xane xuquje' ri eqa'n ri k'o chupam, xuquje' ne ri uj, we ne kujkäm na, —xcha chke.

¹¹ Are k'u ri tata', ri ki nimal ri soldados, are' xunimaj ri

---

* 27:9 Ri tzij “ayuno”, aretaq käkoj chi', kel kub'ij ri nimaq'ij ri käb'an kumal ri winaq aj Israel rech käna'taj chke ri sachb'al ki mak ojer rumal ri Dios.

kub'ij ri tata' ri káb'inisan ri barco, xuquje' ri ajchaq'el ri barco. Man xukoj tä pa kuenta ri xub'ij ri tat Pablo. ¹² Are k'u ri tinimit ri e k'o wi man utz tä wa' rech kákok'owisaj ri q'alaj chila', rumal ri' ri más achijab' xkichomaj chi are utz na chi keb'el b'i chila', keb'e' pa ri tinimit Fenice, we kekowinik. Are jun tinimit wa' pa Creta ri k'o chi' ri mar, chusik'el ru wikiäq'ab' u qajb'al ri q'ij, xuquje' chusik'el ru mox u qajb'al ri q'ij. Je ri' xkaj xka'no rech chila' kákok'owisaj wi ri q'alaj.

Xwalij jun nimalaj q'eqal jäb' puwi' ri mar, sib'alaj nim k'u ri kiäqiq' ri k'o chupam

¹³ Xpe k'u jub'iq' kiäqiq' pa ru mox ri relb'al q'ij, ri man qas nim u chuq'ab', rumal ri' xkichomaj chi kekowinik kákitaqej ri ki b'e. Xeb'el k'u b'ik, xkitaqej ri ki b'e puwi' ri mar chunaqaj ri taq'aj re Creta. ¹⁴ Man naj tä más uj b'enaq pa ri mar aretaq xaq te'talik xpe jun nimalaj kiäqiq', ri káb'ix Nordeste che, ri petinaq pa Creta, xuchap k'u u slab'isaxik ri barco. ¹⁵ Rumal chi man xujkowin taj xujb'in chqawäch rumal ri kiäqiq', xa je ri' xaq xqaya che ri kiäqiq' chi kujk'am b'i rumal. ¹⁶ Xujok'ow chrij jun alaj ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar, Clauda u b'i', ri man k'o tä wi más kiäqiq'. Ruk' taq k'äx xujkowin chuyakik ri alaj barco ri qa chererem b'ik che to'b'al qib'. ¹⁷ Aretaq k'o chi ri alaj barco chupam ri nim barco, xkixim ri nim barco ruk' kolob' chrij rech man käjaq'in taj. Käkixej k'u kib' we ne kunim rib' ri nim barco pa ri senyáb' ri káb'ix Sirte che, rumal k'u ri' xkiqasaj ri manta ri k'o puwi' ri barco.† ¹⁸ Chukab' q'ij, rumal chi sib'alaj nim u chuq'ab' ri kiäqiq' chupam ri q'eqal jäb', xkichap resaxik ri eqa'n pa ri barco,

† 27:17 Ri nim manta ri' ri k'o pa ri barco, aretaq käyak aq'an wa' rech kuriq ri kiäqiq', are k'u ri kiäqiq' kuk'am b'i wa' jas ri kub'an che jun barrilete. Käch'ikimix ri barco rumal ri kiäqiq' ri kuriq ri manta ri ximital che (Hechos 27:40).

xkik'iäq b'i pa ri mar. ¹⁹ Churox q'ij chik xeqak'iäq b'i ri chakub'al taq jastaq rech ri barco pa ri ja'. ²⁰ K'ia q'ij chik man xqil tä chi u wäch ri q'ij o ri ch'imil, qa riqom k'u k'äx rumal ri nimalaj q'eqal jäb'. Xqachomaj k'ut chi kujkäm na, man ku'l tä chi qa k'ux chi kujk'asi'k.

²¹ Xke' k'u k'ia ri q'ij man k'o tä qa wa xqatijo, rumal ri ri tat Pablo xtak'i aq'an chqaxol, xub'ij: Tata'ib', sib'alaj utz na we ta xta alaq ri xinb'ij, mat xujel loq pa Creta, rech mat xqariq wa' we k'äx ri', we tzaqik ri'. ²² Kämik k'ut chajij alaq anima', man k'o tä jun chech alaq ri käkäm na, xane xuwi ri barco käyojyob' na, käsach k'u u wäch. ²³ Mier k'ut chaq'ab' xuk'ut rib' jun ángel chnuwäch ri taqom loq rumal ri Dios ri in ajchaq'el, xuquje' ri kinq'ijilan che. ²⁴ Xub'ij k'u ri ángel chwe: “Pablo, maxej awib', rajwaxik katopan na ruk' ri César ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal k'u awech at ri Dios keuto' na chuwäch ri kämikal konojel ri e b'enaq awuk' pa ri barco,” —xcha chwe. ²⁵ Rumal ri', tata'ib', chajij alaq anima'. Ri in nu ku'b'isam nu k'ux chrij ri Dios, kinkoj k'u na chi qas tzij. Je' káb'antaj na jas ri xb'ix chwe rumal ri ángel. ²⁶ Käqato' k'u na qib' pa jun ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar aretaq ri kiäqiq' kujuya kan chila', —xcha chke.

²⁷ Pa jun aq'ab' k'ut, chukab' semana re ri qa b'inem pa ri mar Adria, xuje' je ri', xuje' je wa' rumal ri kiäqiq'. Are nik'iaj aq'ab' ri', aretaq ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri barco xkilo chi kujnaqajin chik che ri ulew. ²⁸ Xketaj ru najal ru pam ri mar, xkilo chi are juwinaq waqlajuj metros qajinaq. Xujb'in chi apan jub'iq', te k'u ri' xketaj chi jumul, xkil k'ut chi are juwinaq wuqub' metros. ²⁹ Käkixej k'u kib' we ne käjeqi ri barco cho taq ri ab'aj, rumal ri' xkiqasaj b'i kiejb' nimaq taq ch'ich' ri káb'ix

anclas chke chrij ri barco.‡ Konojel are kākaj chi kāsāqir chanim, rumal chi sib'alaj kākixej kib'. ³⁰ Ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri barco xkichomaj keb'el b'i pa ri barco chuto'ik kib'. Rumal ri' xkichap u qasaxik ri alaj barco pa ri mar, je' ta ne chi kekiqasaj ri nik'iaj anclas chik chuwäch ri nim barco. ¡Man je' tä k'u ri' ri tajin kākā'no! ³¹ Are k'u ri' tat Pablo xub'ij che ri tata' ri kätāqan pa ki wi' ri soldados, xuquje' chke ri soldados: We ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri barco man kekanaj tä kan chupam ri barco, man kākowin tä alač kätö' ib' alač, —xcha chke.

³² Xepe k'u ri' soldados, xekiqupij tač ri kolob' ri ximib'em re ri alaj barco, xkitzoqopij k'u b'i pa ri mar.

³³ Aretač xsaqirik ri tat Pablo xub'ij chke konojel chi utz we k'o jas kākitičjo, xub'ij k'u chke: Ya xke' kieb' semanas wa' man warinač tä alač, man k'o tä jas tijom alač. ³⁴ Kinta' toč'ob' cheč alač chi kāwi' alač. Are rajwaxik wa' rech k'o chuč'ab' alač chuto'ik ib' alač. Man k'o tä k'u ne jun u wi' jun cheč alač ri kāsach na u wäch, —xcha chke.

³⁵ Aretač xb'itaj wa' rumal ri tat Pablo, xuk'am ri wa, xumaltioxij wa' che ri Dios chkiwäch konojel, te k'u ri' xupiro, xuchaplej k'u wi'm. ³⁶ Te k'u ri' konojel xkichajij anima', xewi' k'ut. ³⁷ Ri uj, uj kieb' cientos ruk' oxk'al waqlajuj chqonojel ri uj k'o pa ri barco. ³⁸ Te k'u ri', aretač kelem chik, xkesaj ri triko pa ri barco, xkik'iač k'u kan pa ri mar rech man al tä más ri barco.

Käqaj ri barco chuxe' ri ja'

³⁹ Aretač xsaqirik man xkich'ob' tä u b'i' ri ulew ri xkil apanoč, xkil k'u apan jun u q'ab' mar ri okinač b'i chupam ri ulew, senyāb' u chi'. Xkichomaj resaxik b'i ri barco jela'

‡ 27:29 Ri nimač tač ch'ich' ri kāb'ix anclas chke, e k'o kolob' ri ximital chke. Ri ki patān ri ch'ich' ri' are chi kākā'no chi ri barco kätäk'i pa ri ja', man k'o tä ke' wi.

pa ri ulew we kekowinik. ⁴⁰ Xkiqupij ri kolob' ri ximib'em ke ri anclas, xkiya kan pa ri mar, xuquje' xekikir taq ri pala ri ketob' chub'inisaxik ri barco. Xkiyak aq'an ri manta ri k'o chuwäch ri barco rech kuriq ri kiäqiq', xkiqeb'saj k'u ri barco chunaqaj ri senyäb' chi' ri mar. ⁴¹ Are k'u ri barco xopan jela' jawije' e k'o wi kieb' b'inel ja', xch'api ri barco pa ri jutanaq senyäb'. Ru tza'm ri barco ko xunim rib' pa ri senyäb', are k'u ri rij ri barco xuchap u b'anik ch'äqataq rumal ru chuq'ab' ru woja' ri kub'an sib'alaj k'äx che. ⁴² Ri soldados xkichomaj ki kämisaxik ri ajpache', rech man k'o tä jun kämu'xanik, kanimaj b'ik. ⁴³ Are k'u ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados, are kraj kuto' kan ri tat Pablo, rumal ri' man xraj taj chi je' xka'no jas ri xkichomaj ri soldados. Xtaqan k'ut chi konojel ri achijab' ri kekowinik kemu'xanik, chkik'iaäqa b'i kib' nab'e pa ri mar rech keb'el b'i cho ri ulew. ⁴⁴ Xtaqanik chi ri nik'iaj chik keb'e' chrij taq tz'alam, chrij u ch'äqapil taq barco. Je ri' xka'n konojel, xeb'el b'i cho ri ulew, man xekäm taj.

28

Waral kätzijox wi ri xub'an ri tat Pablo pa Malta, jun ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar

¹ Aretaq qonojel utz qa wäch uj k'o chi cho rulew, xqetamaj chi ri ch'äqap ulew ri' ri k'o pa ri mar, are Malta u b'i'. ² Ri winaq ri e k'o chila' sib'alaj utz qa ch'ab'exik xka'no. Xka'n jun q'aq', te k'u ri' xujkisik'ij qonojel rech käqamiq' qib' rumal chi nim ri tew k'olik, xuquje' tajin käqaj ri jäb'. ³ Xpe ri tat Pablo, xuk'am apan kieb' oxib' chaqi'j si', tajin k'u kuya pa ri q'aq' aretaq xel loq chkixol ri si' jun kumätz. Xanimaj loq cho ri q'aq', xtzuyi' k'u che ru q'ab' ri tat Pablo. ⁴ Aretaq ri winaq ajchila' xkil ri kumätz tzayal che ru q'ab' ri tat Pablo, xkib'ij chkib'il taq kib': Wa' we achi ri' are jun kämisanel, pune man xkäm tä kan pa

ri mar, kämik k'ut kutoj na ri etzelal u b'anom, käkäm k'u na, —xecha'.

⁵ Are k'u ri tat Pablo xutota' ru q'ab', xqaj k'u ri kumätz pa ri q'aq', are k'u ri are' man k'o tä jas xub'ano. ⁶ Konojel ri winaq keye'm chi ri tat Pablo käsipojik, we ne xaq te'talik kätzaqik, käkäm k'ut. Naj ri' xaq xkeyej na jas kub'ano. Aretaq k'ut xkilo chi man k'o tä jas jun k'äx xuriqo, xkik'ex ki chomanik, xkib'ij chi ri tat Pablo are jun dios.

⁷ Chunaqaj ri k'olib'al ri' k'o ri rulew ri tata' ri ki nimal ri winaq ri e k'o chila' pa ri tinimit ri'. Ri tata' ri', Publio u b'i'. Are k'u wa' sib'alaj utz xub'an che qa k'ulaxik pa rachoch, oxib' q'ij k'ut xujrilij ruk' utzil. ⁸ Yawab' k'u ru tat ri tat Publio, k'o pa ch'at. K'o q'aq' chrij, xuquje' sib'alaj k'o pamaj che. Xe' k'u ri tat Pablo che rilik, xub'an orar ruk'. Te k'u ri' xuya ru q'ab' puwi', xukunaj k'u ri tata'. ⁹ Rumal wa' we xb'antajik ri', xepe konojel ri yawab'ib' ri e k'o chila' pa ri tinimit ri', xekunataj k'ut. ¹⁰ Konojel ri winaq sib'alaj nim xujkil wi, k'ia ri xkisipaj chqe. Te k'u ri', aretaq xujel b'i chila' pa jun barco chik, ri winaq xkiya b'i ronojel ri rajwaxik chqe che ri qa b'inem.

Ri tat Pablo kopan pa ri tinimit Roma

¹¹ Oxib' ik' xujk'oji na chila' pa Malta, te k'u ri' xujok pa jun barco aj Alejandría ri xrok'owisaj ri q'alaj chila'. We barco ri' k'o retal kojom che, are k'u ri ki wächb'al ri ki dios Cástor, ri ki dios Pólux. ¹² Xujopan k'u pa ri tinimit Siracusa ri k'o chi' ri mar. Chila' xujkanaj wi na kan oxib' q'ij. ¹³ Xujel chi b'i chila', xqataqej k'u ri qa b'e pa ri mar chunaqaj ri taq'aj k'ä xujopan na pa ri tinimit Regio. Che ri jun q'ij chik xpe jun kiäqiq' chqij pa ru mox ri relb'al q'ij, chukab' q'ij k'ut xujopan pa ri tinimit Puteoli. ¹⁴ Chila' k'ut pa Puteoli xeqariq wi jujun qachalal kojonelab'. Xkib'ij k'u chqe chi kujkanaj jun semana kuk'.

Je' xqa'no, te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Roma. ¹⁵ Ri qachalal pa Roma ki tom chik chi kujopanik, xepe che qa k'ulaxik pa b'e, xqariq k'u qib' pa ri alaj tinimit Foro de Apio, xuquje' jun k'olib'al ri kâb'ix Tres Tabernas che. Aretaq ri tat Pablo xeril ri qachalal, xuya maltioxinik che ri Dios, sib'alaj xuchajij anima'. ¹⁶ Aretaq xujopan pa ri tinimit Roma, ri tat Julio ri tata' ri kâtaqan pa ki wi' ri soldados, xeujach ri ajpache' pu q'ab' ri tata' ri ki nimal ri soldados ri e k'o chila'. Are k'u ri tat Pablo xyi' che chi kâk'oji pa jun ja u tukiél wi, xchajix k'u rumal jun soldado.

Ri tat Pablo kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Roma

¹⁷ Oxib' q'ij chik k'o ri tat Pablo pa Roma aretaq xtaqan che ki sik'ixik ri ki nimaqil ri winaq aj Israel ri e k'o pa Roma. Aretaq k'ut ki mulim chi kib', ri tat Pablo xub'ij chke: Qachalal, ri in man k'o tä jas jun k'âx xinb'an chke ri qa winaqil aj Israel, man k'o tä k'u nu b'im chrij ri e naq'atal wi ri qa mam ojer. Pune je ri' xinokisax k'u pa che' pa ri tinimit Jerusalén, te k'u ri' xinjach loq pa ki q'ab' ri winaq aj Roma. ¹⁸ Aretaq xkik'ot nu chi' ri e are', are ta xkaj xinkitzoqopij rumal chi man k'o tä jas xkiriq chwij ri ya'tal ta wi kinkâmisaxik. ¹⁹ Are k'u ri winaq aj Israel man xkaj taj chi xintzoqopixik. Rumal ri' rajwaxik wi xinb'ij chi are ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, kâq'atow na tzij pa nu wi'. Rumal wa' in k'o waral, man are tä chi k'o ki mak ri nu winaqil ri kinb'ij chkij. ²⁰ Rumal k'u ri' xintaqan che sik'ixik alaq, rech kinwil wâch alaq, xuquje' rech kintzijon uk' alaq. Rumal k'u rech ri ku'lb'al qa k'ux qonojel uj ri uj aj Israel, ri in, in ximital kuk' we ximib'al ri' re ch'ich', —xcha ri tat Pablo chke.

²¹ Ri e are' k'ut xkib'ij: Man k'o tä jun wuj ri petinaq pa Judea qa k'amom ri k'o jas kub'ij chij la. Xuquje' man k'o tä jun chke ri qachalal ri e petinaq jela', ri e ulinaq waral,

ri u b'im ta ri man utz taj chij la. ²² Käqaj k'ut käqato jas ri kächomaj la, rumal chi qetam chi pa ronojel tinimit k'äx kech'aw ri winaq chrij we k'ak' tijonik ri', —xecha che ri tat Pablo.

²³ Xkicha' k'u jun q'ij rech ketzelej ruk' ri tat Pablo. E k'ia k'ut xeopan ruk' pa ja jawije' ri jeqel wi. Ri are' k'ut xtzijon kuk' chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Xuwi xuchap aq'ab', are chaq'ab' chik aretaq xto'tajik. Xukoj u chuq'ab' chke ri winaq rech kekojon che ri Jesús. Xusik'ij chkiwäch ri kub'ij chrij ri Jesús pa taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés, xuquje' ri kub'ij chupam ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. ²⁴ Jujun xkik'amo jas ri xub'ij ri tat Pablo, xkikojo, jujun chik k'ut man xkikoj taj. ²⁵ Man xjunamataj tä k'u ri ki chomanik konojel, xa je ri' nojim xkichaplej elem b'ik. Are k'u ri tat Pablo xub'ij chke: Qas tzij ri xub'ij ri Loq'alaj Espiritu chke ri qa mam ojer chuchi' ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Je wa' xub'ij:

²⁶ Jat, jab'ij chke we winaq ri':

Ri ix, pune qas tzij kitatab'ej,
man kich'ob' tä ri' ri kito.

Pune qas tzij kixka'yik,
man kixkowin tä chuch'ob'ik ri kiwilo.

²⁷ Je ri', rumal chi ri kanima'
we winaq ri' ab'ajarinaq chik.

Ki tz'apim ri ki xikin,

ki ch'uqum k'u ri ki waq'äch

rech man keka'y taj,

man kok tä tzij pa ki jolom,

man käkich'ob' tä k'ut.

Je ri' rech man käkitzelej tä kib'

wuk', keutzirik, käsach ta k'u na

ri ki mak,

—kächa', —xcha ri tat Pablo.

²⁸ Chetamaj b'a' alaq chi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri keuto' ri winaq, kätzijox na chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Ri e are' k'ut käkitatab'ej na, —xcha ri tat Pablo chke.

²⁹ Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, konojel ri winaq aj Israel xeb'el b'ik, sib'alaj xkichomala kib' chrij ri xub'ij ri tat Pablo chke.

³⁰ Kieb' junab' k'ut xk'oji na ri tat Pablo pa Roma pa jun qajomal ja. Utz xub'an che ki k'ulaxik konojel ri xeopan chuch'ab'exik. ³¹ Aretaq xk'oji chila' man xuxej tä rib' chutzijoxik ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, xuquje' xeutijoj ri winaq chrij ri Qajaw Jesucristo, man k'o tä k'u jun ri xyo'w latz' che.

Ru Loq' Pixab' Ri Dios

New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'), new spelling
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: K'iche'

Dialect: Cantel

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in K'iche'

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

